

Ympäristövastuullisuuden edistäminen kunta- organisaatiossa: tarkastelussa Helsingin kaupungin ekotukihenkilöiden tukeminen

Kuikka, Pirita

2009 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Hyvinkää

Ympäristövastuullisuuden edistäminen kuntaorganisaatiossa: tarkastelussa Helsingin kaupungin ekotukihenkilöiden tukeminen

Pirita Kuikka
Kestävän kehityksen ko
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2009

Pirita Kuikka

Ympäristövastuullisuuden edistäminen kuntaorganisaatiossa: tarkastelussa Helsingin kaupungin ekotukihenkilöiden tukeminen

Vuosi 2009 Sivumäärä 85

Kuntalain mukaan kunnan tehtävä on pyrkiä edistämään alueellaan asukkaidensa hyvinvointia ja kestävää kehitystä. Kunnallishallinnon ja kuntien itsehallinnon keskeisimpiä perustavoitteita on täten ottaa kestävä kehitys ja sen mukana ympäristönsuojelu huomioon kaikessa toiminnassaan muiden tehtävien rinnalla. Ympäristöjohtamisen ja ympäristöjärjestelmien avulla kunnat voivat pyrkiä toimintojensa merkittävien ympäristövaikutusten tunnistamiseen, negatiivisten vaikutusten pienentämiseen ja ympäristöasioiden hallinnan jatkuvaan parantamiseen.

Helsingin kaupunki on edennyt kohti innovatiivista ympäristöjohtamista kehittämällä oman toimintamallinsa, ekotukitoiminnan, edistämään henkilöstönsä ympäristötietoisuutta ja -vastuullisuutta. Ekotukitoiminnassa kaupungin virastoihin koulutettavat ekotukihenkilöt toimivat oman työyksikkönsä ympäristöasioiden tuntijoina ja edistävät työyksiköidensä toimintoja ja ympäristövastuullisemmiksi muun muassa motivoimalla ja opastamalla työvereitaan.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää ekotukihenkilöiden tueksi kehitettyjen tukimuotojen käytettyyttä ja kehittämistarvetta. Lisäksi selvitettiin kuinka hyödyllisiksi ekotukihenkilöt kokivat suunnitteilla olevat uudet tukimuodot ja minkälaisia muita tukimuotoja ekotukihenkilöt tunsivat tarvitsevansa toimintaansa. Tutkimus tehtiin lähettämällä sähköinen kysely 293 ekotukihenkilölle. Kyselyn lisäksi kahdeksaa ekotukihenkilöä haastateltiin syvemmin aiheesta.

Opinnäytetyön osana tehtiin lisäksi pienimuotoinen vertailu ekotukitoiminnan ja neljän muun kunnassa käytössä olevan kevyemmän ympäristöjärjestelmän kesken. Vertailulla selvitettiin mihin ekotukitoiminta asettuu valittujen järjestelmien keskuudessa tällä hetkellä ja kuinka ekotukitoimintaan tulisi kehittää, jos siitä haluttaisiin muokata kevennetty ympäristöjärjestelmä. Lisäksi tutustuttiin tarkemmin vertailussa olevien järjestelmien tukimuotoihin.

Ekotukihenkilöille tehdyn kyselyn ja teemahaastatteluiden perusteella voidaan todeta, että ekotukihenkilöt ovat suhteellisen tyytyväisiä nykyisiin ekotukitoiminnan tukimuotoihin ja he myös käyttävät niitä. Pienellä kehittämisellä tukimuodoista voisi kuitenkin saada nykyistä toimivampia. Uudet suunnitellut tukimuodot: konsultoivat työpaikkakäynnit, opintovierailut toisiin työpaikkoihin, toimintasuunnitelmamalli, parhaat käytännöt -tietopankki, virtuaalinen ekotoimisto sekä ekotukitoiminnan taloudellisten ja ympäristöllisten vaikutusten arviointi saivat suurimmaksi osaksi erittäin positiivisen vastaanoton. Vertailun tulokset osoittavat, että ekotukitoiminnan mahdollinen muokkaus kevyeksi ympäristöjärjestelmäksi vaatii vielä paljon työtä.

Pirita Kuikka

Promoting environmental responsibility in a municipal organisation: case-study on sustaining eco-supporters in Helsinki city

Year	2009	Pages	85
------	------	-------	----

According to the Finnish Local Government Act the mission of municipality is to promote the welfare of its residents and sustainable development in its region. This way the essential objective of local government and municipal self-government is to pay attention to sustainable development and environmental protection in all of its actions. Through environmental management and environmental management systems municipalities can strive for identifying the most important environmental impacts of their actions, decreasing the negative impacts and continuously improving environmental management.

Eco-support activity is an operations model that the city of Helsinki has developed to promote the environmental awareness and environmental responsibility among city employees. The activity is also an innovative way to implement environmental management. The eco-support activity is implemented by training eco-supporters into the city departments. These trained eco-supporters become the experts of environmental issues of their own departments and working units. By motivating and guiding their colleagues the eco-supporters promote the actions of their own working units to become more environmentally responsible.

The purpose of the thesis was to study the usage and the development needs of the existing forms of support that have been created for eco-supporters. Also the usefulness of the planned forms of support and other kind of forms of support needed by the eco-supporters were studied. The study was made by sending an electric questionnaire to 293 eco-supporters. Besides survey eight eco-supporters were interviewed deeper on the topic.

A comparison between eco-support activity and four other less formal environmental management systems, which are used in municipalities, was also a part of this thesis. The comparison showed where the eco-support activity was situated among these chosen systems and how eco-support activity should be developed for it to become a less formal environmental management system. Also the forms of support of the compared systems were studied closer.

The results of the survey and the interviews showed that eco-supporters were relatively satisfied with the existing forms of support and that they also used them. Some development work would make the existing forms of support even more functional. The planned forms of support: consulting workplace visits, study visits, action plan model, best practise -databank, virtual eco-office and assessment of the environmental and financial impacts of the activity got a very positive reception. The results of the comparison showed that a lot of work is needed in order to develop the eco-support activity as a less formal environmental management system.

Key words environmental awareness, environmental management, environmental management system, municipality

SISÄLLYS

1	Johdanto	7
2	Kunta ja ympäristö	8
	2.1 Kuntien ympäristöhallinnon kehittyminen	10
	2.2 Ympäristöpolitiikka	11
	2.3 Paikallisagendat ja kestävän kehityksen ohjelmat	12
	2.4 Ympäristöjohtaminen kunnissa	13
	2.4.1 Ympäristöjärjestelmät	15
	2.4.2 Ympäristöraportointi	18
3	Helsingin kaupunki ympäristövastuullisena toimijana	18
	3.1 Organisaatiokuvaus	19
	3.2 Ympäristöjohtaminen Helsingissä	19
	3.2.1 Helsingin kaupungin kestävän kehityksen toimintaohjelma	22
	3.2.2 Helsingin kaupungin ympäristöpolitiikka 2005-2008	22
	3.2.3 Helsingin ekologisen kestävyuden ohjelma 2005-2008	23
	3.2.4 Hallintokuntien ympäristöjärjestelmät ja -ohjelmat	24
	3.2.5 Ekotukitoiminta	24
	3.2.5.1 Nykyisen toiminnan tukimuodot	26
	3.2.5.2 Suunnitelmat jatkossa	28
	3.2.6 Helsingin kaupungin ympäristöraportointi	29
4	Tutkimus ekotukitoiminnan tukimateriaalien käytöstä ja kehittämistarpeista	30
	4.1 Tutkimusmenetelmät	30
	4.1.1 Kysely ja sen toteutus	31
	4.1.2 Teemahaastattelut ja niiden toteutus	34
	4.1.3 Validiteetti ja reliabiliteetti	35
	4.1.4 Aineiston käsittely	36
	4.2 Tulokset	36
	4.2.1 Ekotukitoiminnan käsikirja ”Työpaikan ekoarki ja kuinka se tehdään” ...	37
	4.2.2 Ekotukitoiminnan intranet-sivut	38
	4.2.3 Ekotukitoiminnan kuukausikirje	40
	4.2.4 Toimintaohjelomakkeet	41
	4.2.5 Verkostoituminen	42
	4.2.6 Uudet tukitoiminnot	45
	4.3 Tulosten tulkinta	49
5	Ekotukitoiminnan ja kuntien kevyempien ympäristöjärjestelmien vertailu	50
	5.1 WWF:n Green Office	50
	5.2 Kiimingin kunnan ympäristödiplomihanke	51
	5.3 Jyväskylän kaupungin ympäristöasioiden hallintajärjestelmä	52

5.4	Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen kestävän kehityksen ohjelma	54
5.5	Vertailun tulokset	55
5.6	Hyviksi havaitut tukimuodot	56
6	Johtopäätökset ja kehittämissuositukset	57
7	Oma arviointi.....	60
	Lähteet	63
	Kaaviot.....	67
	Kuvat	67
	Kuviot	67
	Taulukot	67
	Liitteet.....	68

1 Johdanto

Ympäristöasiat ja niiden huomioon ottaminen puhuttavat ihmisiä yhä enemmän. Useasta paikasta voi kuulla ja lukea kuluttajien ympäristötietoisuuden kasvusta ja siitä, että kuluttajat ovat alkaneet vaatia yrityksiltä todennuksia siitä, miten yritykset toteuttavat ympäristövastuutaan. Ympäristövastuu koskee kuntaorganisaatioiden toimintaa yhtälailla kuin yritystenkin. Kunnat ovat viime vuosina pyrkineet ottamaan oman organisaationsa toiminnassa ympäristönäkökohdat paremmin huomioon. Apuun ovat tulleet aiemmin yrityspuolelta tutut ympäristöjohtaminen ja ympäristöjärjestelmät, joilla pyritään toimintojen merkittävien ympäristövaikutusten tunnistamiseen, negatiivisten vaikutusten pienentämiseen ja ympäristöasioiden hallinnan jatkuvaan parantamiseen (Kippo-Edlund 2006, 124). Kunnissa ympäristöjohtaminen voidaan kuitenkin nähdä yrityksistä poiketen laajana kestävä kehityksen johtamisena, jossa kunnan laatima paikallisagenda/kestävän kehityksen ohjelma on hyvä apuväline (Kippo-Edlund 1999).

Yksi tärkeä osa yritysten ja kuntien ympäristöjohtamista ja ympäristöjärjestelmiä ovat organisaation työntekijät, jotka toimillaan vaikuttavat ympäristöjärjestelmän tavoitteiden toteuttamiseen. Tehokas ja tulokellinen tapa organisaation ympäristöasioiden parantamisessa on investoida työntekijöiden koulutukseen, koska usein pienetkin toimintatapojen muutokset parantavat huomattavasti ympäristöasioiden tasoa (Pohjola 2003, 58). Tähän henkilöstön ympäristötietoisuuden ja -vastuullisuuden edistämiseen Helsingin kaupunki on kehittänyt oman toimintamallinsa, ekotukitoiminnan. Ekotukitoiminnassa kaupungin virastoihin koulutetaan oman työyksikkönsä ympäristöasioiden tuntijoita eli ekotukihenkilöitä. Ekotukihenkilöiden tehtävänä on edistää työyksikköidensä toimintoja ympäristövastuullisemmiksi muun muassa motivoimalla ja opastamalla työtereiteita. Toiminnan vaikutukset näkyvät muun muassa työyksiköiden jätteiden lajitteluna, jätteen synnyn ehkäisynä, ekologisina hankintoina, energiansäästönä ja ekologisempina työmatkaliikkumisena.

Tämä opinnäytetyö tehdään hankkeistettuna Helsingin kaupungin ympäristökeskukselle, ja työn tarkoituksena on tutkia Helsingin kaupungin ekotukihenkilöiden tukemista. Työn tavoitteena on kyselyn ja teemahaastatteluiden avulla selvittää ekotukitoiminnan nykyisten tukimuotojen käyttöä ja niiden mahdollista kehittämistarvetta. Tavoitteena on myös selvittää, kuinka hyödyllisinä ekotukihenkilöt kokevat suunnitteilla olevat uudet tukimuodot ja tarvitsevatko he toimintaansa lisäksi jonkinlaisia muita uusia tukimuotoja. Opinnäytetyön osana tehdään myös pienimuotoinen vertailu ekotukitoiminnan ja neljän muun kunnissa ja kunnanvirastoissa käytössä olevien kevyempien ympäristöjärjestelmien kesken. Ajatuksena vertailun taustalla on ekotukitoiminnan mahdollinen muokkaaminen kevennetyksi ympäristöjärjestelmäksi

tulevaisuudessa. Vertailutietojen lisäksi tarkemman tarkastelun kohteena ovat valittujen kevyempien ympäristöjärjestelmien tukimuodot ja niiden mahdollinen soveltuvuus ekotukitoimintaan. Opinnäytetyön tutkimustulosten ja johtopäätösten on tarkoitus palvella huhtikuussa 2009 alkavaa Ekotukitoiminta - yhteistä työtä ympäristön hyväksi -hanketta.

Opinnäytetyöni on tarkoitus vastata kysymyksiin:

- Käytetäänkö ekotukitoiminnan nykyisiä tukimateriaaleja ja kuinka paljon?
- Tulisiko olemassa olevia tukimateriaaleja kehittää?
- Kuinka hyödyllisinä ekotukihenkilöt kokevat suunnitellut tukimuodot?
- Tarvitaanko ekotukitoimintaan uudenlaisia tukimuotoja?

Työn teoriaosuudessa käsittelen kuntien perustehtäviä, kunnan ympäristövastuuta, kuntien ympäristöhallinnon kehittymistä ja ympäristöpolitiikkaa sekä sitä, kuinka ympäristöjohtamista ja ympäristöjärjestelmiä toteutetaan osana kunnan toimintaan. Tarkemmassa tarkastelussa on Helsingin kaupungin ympäristöjohtaminen ja sen osana oleva ekotukitoiminta. Työni loppupuolella kuvaan tutkimukseni etenemisen ja tulokset sekä kehittämisehdotukseni ekotukitoimintaan. Aivan lopuksi käsittelen vielä omaa onnistumistani ja opinnäytetyöprosessini kulua.

2 Kunta ja ympäristö

Suomi on pienkuntavaltainen maa, koska meillä on kaikkiaan 348 kuntaa, joista yli puolessa asuu alle 6 000 asukasta. Näiden pienkuntien osuus maan pinta-alasta on puolet, mutta vain 15 prosenttia väestöstä ja 10 prosenttia työpaikoista sijoittuu pienkuntiin. Saaristokunnista pienimmissä asuu alle 200 asukasta. Yli 100 000 asukkaan kaupunkeja Suomessa ovat Espoo, Helsinki, Jyväskylä, Oulu, Tampere, Turku ja Vantaa. Niissä asuu 30 prosenttia väestöstä ja sijaitsee jopa 40 prosenttia työpaikoista, mutta maapinta-alasta niiden osuus on vain yksi prosentti. (Suomen Kuntaliitto 2009.)

Kuntien tehtävänä on järjestää kansalaisten peruspalvelut. Palveluista tärkeimpiä ovat opetus- ja sivistystoimi, sosiaali- ja terveydenhuolto sekä ympäristö ja tekninen infrastruktuuri. Suomen kunnat ovat vahvoja yhteiskunnallisia vaikuttajia, joiden tehtäväkenttä on laajimpia Euroopassa. Asioiden valmistelun avoimuus on kunnallishallinnon peruslähtökohta, joka samalla takaa kuntalaisille mahdollisuuden vaikuttaa. Kuntien päättäjät valitaan kunnallisvaaleissa joka neljäs vuosi. (Suomen Kuntaliitto 2006.)

Suomen kunnat poikkeavat toisistaan kooltaan, pinta-alaltaan, elinkeinorakenteeltaan ja hallintokulttuuriltaan (taulukko 1). Tällöin sekä kuntien ympäristöhallinnon kehitys että niiden yleinen ympäristöorientaatio ovat toteutuneet vaihtelevasti, mikä on täysin luonnollista. On

olemassa vahvan ympäristöorientaation kuntia, joissa ympäristönsuojelu on tiedostettu olennaiseksi osaksi kunnan toimintaa. Jossain kunnissa ympäristöasiat taas on alistettu hyötynäkökohtien alaisuuteen. Suuri määrä toisistaan poikkeavia kuntia sijoittuu näiden ääripäiden välimaastoon. Lisäksi kaupunki- ja maaseutukuntien keskeisimmät ympäristöongelmat ovat erilaisia. Kaupungeissa ympäristöpoliittiset haasteet koskevat liikennejärjestelyjä, viheralueiden säilyttämistä, jäte- ja energiahuoltoa, yhdyskuntarakenteen tiivistämistä sekä ympäristövaiikutusten arviointia. Maaseutukunnissa tärkeimpiä haasteita ovat metsien- ja rantojen suojeleminen, haja-asutuksen jätehuolto, maatalouden vesistö päästöt sekä ekomatkailun kehittäminen. (Sairinen, Viinikainen, Kanninen & Lindholm 1999, 197-198.)

	Koko maa	Pienin	Suurin
Väestö 31.12.2005	5 255 580	127	560 905
Maapinta-ala, km²	304 112	5,9	15 185
Asukastiheys / km²	17,3	0,2	3 009,6
Ikäjakauma %			
- 0-14	17,3	9,5	33,4
- 15-46	66,7	55,3	71,9
- 65 tai yli	16,0	6,5	33,8
Elinkeinorakenne %			
- Maa- ja metsätalous	4,0	0,1	30,9
- Teollisuus	25,1	7,6	48,8
- Palvelut	69,0	39,5	84,8

Taulukko 1: Suomen kuntien erilaisuus (Suomen Kuntaliitto 2009.)

Kuntalain 1 §:n kolmannen momentin mukaan kunnan tehtävä on pyrkiä edistämään alueellaan asukkaidensa hyvinvointia ja kestävä kehitystä (Finlex 2008). Täten kunnallishallinnon ja kuntien itsehallinnon keskeisimpiä perustavoitteita on ottaa kestävä kehitys ja sen mukana ympäristönsuojelu huomioon kaikessa toiminnassaan muiden tehtävien rinnalla (Siikavirta 1998, 18; Siitonen 2000, 261). Siitosen (2000, 261) mukaan tämä tarkoittaa sitä, että kunta ei saa omalla toiminnallaan voimistaa maailmanlaajuisia uhkia, vaan sen on vaalittava luonnonvaroja ja luonnon palautumiskyvyn säilyttämistä. Hänen mukaansa kunnan on myös osaltaan jaettava maailmanlaajuinen vastuu energian ja luonnonvarojen oikeudenmukaisesta jakamisesta. Se, kuinka hyvin ympäristöasiat lopulta huomioidaan kunnan toiminnassa, riippuu ennen kaikkea poliitikkojen päätöksistä, mutta myös kunnan virkamiesten ja toimihenkilöiden halusta ja kyvystä toteuttaa päätöksiä ympäristön kannalta mahdollisimman hyvin (Carlson 2008, 236).

Kunnan eri toimialat vaikuttavat ympäristöön sekä välittömästi että välillisesti. Sähkön- ja lämmöntuotanto sekä liikenne-, jätehuolto- ja vesihuoltopalvelut tuottavat välittömästi suurimmat haitalliset ympäristövaikutukset. Tällöin myös tarve vähentää näiden palvelujen tuotannon ympäristökuormitusta on paljon korostuneempi kuin monien muiden, esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimien tuotannon. Elinkeinoelämän ohjaaminen, asuntotuotanto, kaavoitus, maankäytön suunnittelu ja liikennesuunnittelu ovat ympäristön kannalta kunnan välillisesti merkittäviä toimintoja. Näissä toiminnoissa tehtävät päätökset vaikuttavat pitkälti siihen, miten kunnan alueen yritysten ja asukkaiden toiminnan ympäristövastuu voi toteutua. (Carlson 2008, 236.) Kunnan hoitaessa tehtäviään sitä koskevat lainsäädännön ohella kaikki toiminnalle asetetut ympäristövaatimukset, ja eniten ympäristöä kuormittavat toiminnot ovat luvanvaraisia. Kunta vastaa täten toimintansa ympäristölle aiheuttamista haitoista kuten yksityiset toiminnanharjoittajatkin. (Carlson 2008, 236-237; Siikavirta 1998, 19.)

2.1 Kuntien ympäristöhallinnon kehittyminen

Kuntien vesihuollolla on kuntien ympäristöhallinnossa pisin historia, sillä vesilaitoksia perustettiin suurimpiin kaupunkeihin jo 1800-luvun puolella. Samanaikaisesti alettiin kehittää viemärlaitosta, ja ensimmäiset jätevedenpuhdistamot rakennettiin Helsinkiin ja Lahteen vuonna 1910. Vaikka 1970-luvulla joihinkin suuriin kaupunkeihin perustettiin vapaaehtoisesti ensimmäiset kunnalliset ympäristöhallinnon elimet, oli kuntien ympäristönsuojelun hallinto vielä hajanainen 1980-luvun alussa. Syynä oli, ettei hallintoon yleensä ollut osoitettu erillisiä henkilöresursseja tai rahaa. Ympäristöterveydenhuollon tehtävistä huolehtivat terveyslautakunnan alaiset valvontaosastot ja tekninen sektori huolehti jäte- ja jätevesihuollosta. Maa-ainesasioissa valtaa käytti kunnanhallitus ja maankäytön suunnittelussa kaavoitustoimi. (Tirkkonen & Jokinen 2001, 69.)

Kunnallisen ympäristöhallinnon vakiintumista 1980-luvulla vahvisti ympäristöministeriön perustaminen. Vuonna 1986 säädetty laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta edisti edelleen kunnallista ympäristönsuojelua. Laissa määriteltiin kunnan ympäristönsuojelutehtävät ja niiden vastuuviranomaiset sekä määrättiin ympäristölautakunnat pakollisiksi kaikissa vähintään 3 000 asukkaan kunnissa. Seurauksena alettiin kuntiin perustaa ympäristönsuojelusihteerien toimia ripeään tahtiin. (Tirkkonen & Jokinen 2001, 69; Sairinen ym. 1999, 199.)

Kunnallisen ympäristöhallinnon laajenemista ei kuitenkaan kestänyt kauan, koska jo 1980- ja 90-lukujen vaihteessa kunnallista itsehallintoa vahvistettiin purkamalla kuntien lakisäätteistä ohjausta ja valvontaa. Tämä merkitsi huomattavaa päätösvalan hajauttamista valtiolta kunnille sekä säännösten karsimista, ja sillä oli vaikutuksensa myös ympäristönsuojelusektorilla. Kunnat ovat vuodesta 1992 lähtien saaneet vapaasti päättää, mikä lautakunta huolehtii ympäristönsuojelusta. (Tirkkonen & Jokinen 2001, 70; Sairinen ym. 1999, 200.) Seurauksena ympä-

ristölautakuntien määrä väheni selvästi, kun niitä yhdistettiin kuntien muihin lautakuntiin tai siirrettiin ympäristöasiat kunnanhallitukselle tai kuntayhtymälle (Sairinen ym. 1999, 200). Nykyisellään laki kuntien ympäristönsuojeluhallinnosta velvoittaa kuntia muun muassa ilmanlaadun tarkkailuun, kemikaali- ja jätevalvontaan sekä vesien- ja luonnonsuojeluun. Näistä tehtävistä huolehtivat kunnan ympäristöviranomaiset, joiden tehtävänä on myös seurata ympäristön tilaa, ohjata ja neuvoa kuntalaisia sekä kunnan alueen toimijoita ympäristönsuojeluun, antaa lausuntoja muille viranomaisille sekä kouluttaa ja tiedottaa. Viranomaisten tehtävänä on myös edistää ympäristövastuun toteutumista kuntaorganisaation omassa toiminnassa. (Carlson 2008, 236.)

2.2 Ympäristöpolitiikka

Ympäristöpolitiikka voidaan määritellä kolmella tavalla: funktionaalisesti, institutionaalisesti tai tavoitteensa kautta. Funktionaalinen määritelmän mukaan ympäristöpolitiikkaan kuuluvaksi ne julkisen vallan toimet, jotka vaikuttavat luonnonympäristöön. Institutionaalisesti määriteltynä ympäristöpolitiikka nähdään niiksi toimiksi, joita tietty osa poliittisesta ja hallinnollisesta järjestelmästä toteuttaa. Tavoitteensa kautta määriteltynä ympäristöpolitiikka hoitaa sekä yhteiskunnan että ihmisten suhdetta luontoon ja omaan elinympäristöönsä. Ympäristöpolitiikan perimmäisenä tarkoituksena on luonnon elinkyvyn ja moninaisuuden suojeleminen, ympäristöhaittojen ja -riskien vähentäminen tai poistaminen sekä luonnonvarojen säilyminen. Pitkällä tähtäimellä ympäristöpolitiikan tehtävänä on luoda ekologisen kestävyuden ja elämän moninaisuuden säilymiselle edellytykset sekä paikallisesti että maailmanlaajuisesti. Ympäristöpolitiikan sisältö määritetään yleensä kussakin maassa valtiovallan toiminnan pohjalta ja sitä toteuttavat myös muut yhteiskunnan toimijat, kuten eri hallinnonalat, kunnat, puolueet, kansalaisjärjestöt, teollisuus sekä maa- ja metsätalous. (Sairinen ym. 1999, 18-19.)

Kuntien ympäristöpolitiikan painopisteinä voidaan pitää ilmastonmuutoksen torjuntaa, energia- ja jätehuoltoa, vesiensuojelua, luonnon monimuotoisuuden suojeleminen ja virkistysalueita, maankäyttöä sekä kunnan hankintoja. Näistä suurin haaste on ilmastonmuutoksen ehkäisy. Kunnat voivat energia-, liikenne- ja kaavoituspäätöksillään tehdä ilmastonmuutosta hillitseviä ratkaisuja, mutta ikävä kyllä myös sitä vauhdittavia. Energiapoliittisina toimijoina kunnat voivat tehdä monia yksittäisiä asioita ilmastopoliittisten tavoitteiden hyväksi. Koska monet kunnat omistavat yksin tai yhdessä energialaitoksia, voivat ne omistajuutensa kautta olla mukana päättämässä energiavalinnoista. Voimalaitosten sijainnin, sekä sähkön ja lämmön yhteistuotannon kannattavuuden, kunta määrittelee kaavoituksen kautta. Jätepolitiikassaan kuntien on syytä keskittyä luonnonvarojen säästävään ja jätteen synnyn ehkäisyyn tähtäävään neuvontaan ja jätemaksujärjestelmiin. Vesiensuojelu edellyttää kuntayhteistyötä, jotta sillä saavutetaan tuloksia. Kuntien rajoja kun ei ole piirretty vesistöalueittain. Tärkeintä vesiensuojelus-

sa on keskittyä muun muassa maatalouden vesistökuormitusten kuriin saamiseen, pilaantuneiden vesien kunnostamiseen ja riskitilanteiden hallintaan. (Sairinen ym. 1999, 205-207.)

Erityisesti kaupunkikunnat joutuvat panostamaan luonnon monimuotoisuuden suojeluun ja ekologisten käytävien kehittämiseen. Kaavoitusratkaisulla on suuret vaikutukset biodiversiteettiin, sillä esimerkiksi yksipuolisella tiivistämispolitiikalla voidaan pirstoa viheralueverkostoa ja samalla heikentää myös ihmisten elinympäristön viihtyisyyttä ja terveellisyyttä. Tiiviin yhdyskuntarakenteen voidaan yleisellä tasolla katsoa olevan ekologista. Sen myötä liikennetarpeet vähenevät ja säästetään niin energiaa, luonnonvaroja kuin maa-alaakin. Mutta raja tulee tiivistämisessäkin joskus vastaan, ja silloin ilmansaasteet ja meluisuus kasvavat, liikenne ruuhkaantuu, sosiaaliset ongelmat kärjistyvät ja viihtyisyys vähenee. Näistä syistä kunnan on tarkoin mietittävä maankäyttöään. (Sairinen ym. 1999, 205-206.)

Laki julkisista hankinnoista tuli voimaan vuonna 1994 ja se mahdollisti hankinnan kokonaistaloudellisuuden nostamisen hankintojen toiseksi pääkriteeriksi edullisimman hinnan rinnalle. Koska ympäristötaloudellisuus lasketaan kokonaistaloudellisuuden piiriin, antaa se kunnille mahdollisuuden valita ekologisemman tuotteen edullisimman sijasta. Kunnat tekevät Suomen julkisista hankinnoista noin kaksi kolmasosaa. Täten kuntien tavaroiden ja palveluiden hankinnat ovat määrällisesti niin suuria, että kunnan esittämällä vaatimuksilla on suora vaikutus tuotekehitystoimintaan. Jos suuri joukko kunnista noudattaa hankinnoissaan samanlaista politiikkaa, korostuu vaatimusten paino entisestään. (Sairinen ym. 1999, 208-209.)

2.3 Paikallisagendat ja kestävän kehityksen ohjelmat

Vuonna 1992 Rio de Janeirossa pidetty YK:n Ympäristö- ja kehityskonferenssi suositteli paikallisen kestävän kehityksen toimintaohjelman eli paikallisen agenda 21:n laadintaa kaikille maailman kunnille. Tästä käynnistyi uusi globaalisti virittynyt vaihe paikallisessa ympäristöpolitiikassa. Paikallisagendan tavoitteena on kehittää kunnasta yhdessä kuntalaisten kanssa ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti tasapainoinen. Sittemmin paikallisagendasta on muodostunut kuntatason ympäristöjohtamisen keskeisin työväline, jota voidaan vaihteittaisen ja järjestelmällisen etenevyytensä takia verrata jopa ISO 14001-ympäristöhallintajärjestelmään. (Sairinen ym. 1999, 201.)

Rio de Janeirossa hyväksytty laaja Agenda 21-sopimus on listaus keinosta, joilla kestävän kehityksen tavoitteet voidaan saavuttaa. Sopimuksen keskeisimpinä asioina ovat maailmanlaajuiset ympäristö- ja kehitysongelmat sekä kansalaisten ja muiden tahojen osallistuminen. Kuntien kannalta merkittävin on Agenda 21-ohjelma-asiakirjan luku 28, joka käsittelee paikallishallinnon asemaa kestävän kehityksen edistämässä. Paikallisagendojen laatimisella pyritään ratkaisemaan maailmanlaajuisia ympäristöongelmia kuten ilmastonmuutosta, oikeuden-

mukaista resurssien jakoa ja luonnon monimuotoisuuden vähenemistä paikallisen päätöksenteon tasolla. (Häikiö 2000, 5-6.)

Kunta voi toteuttaa paikallisagendan laatimisen monin eri tavoin. Osallistumismuotojen valinta ja sopivien yhteistyötahojen löytäminen ovat hyvin kuntakohtaisia. Kunta voi laatia paikallisagendan joko yksin tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Tärkeää on, että prosessin päävastuu on kunnan hallinnolla, koska monet toiminnat vaativat toteutuakseen myös hallinnossa tehtäviä päätöksiä. Erityisen tärkeää kuntien paikallisagendatyössä on asukkaiden, yritysten, järjestöjen ja hallinnon edustajien laaja osallistuminen prosessiin. Tällöin kuntalaisten kyvyt ja taidot saadaan käyttöön ja heidän on helpompi sitoutua laadittavaan ohjelmaan. Riippumatta siitä, miten kunta ohjelman laatimisen toteuttaa, olennaista on, että kunnassa vallitsee yhteisymmärrys siitä, mitä kestävä kehitys kussakin kunnassa ja kullakin alueella tarkoittaa. Vasta tämän jälkeen voidaan asettaa kunnan kestävän kehityksen päämäärät ja miettiä, kuinka näihin päästään. Päämäärien ja tavoitteiden seuranta on myös syytä arvioida ja pohdita tarkkaan, koska seurannan avulla varmistetaan kestävän kehityksen ohjelman toteutuminen. Paikallisagendan laadinta on prosessi, jonka tuloksena syntyy toimintaohjelma, jonka toteutumista seurataan. (Taipaleenmäki 2000, 95-97.) Vuonna 2008 paikallisagendakuntia oli Suomessa 267 kpl (Paikallisagenda 2008).

2.4 Ympäristöjohtaminen kunnissa

Pohjola (2003, 116) määrittelee ympäristöjohtamisen organisaation toiminnasta aiheutuvien ympäristövaikutusten integrointina organisaation toimintaan sekä tapana hallita ja kehittää niitä. Kallion (2004, 42-43) mukaan ympäristöjohtamista on määritelty myös useilla muilla tavoilla, mutta yleensä käsite on jätetty ehkä tietoisestikin määrittelemättä, koska se on osoittautunut niin hankalaksi. Ympäristöjohtamisessa yhdistyy kaksi varsin abstraktia tekijää niin, että ensimmäinen ”ympäristö” on alisteinen jälkimmäiselle ”johtamiselle” eli tällöin ympäristö on niin sanotusti johdettavana. Käsitteestä saa siis mielikuvan hallittavuudesta, ikään kuin ympäristötekijöitä voitaisiin johtaa ennustettavasti ja mielin määrin haluttuun suuntaan ympäristöjohtamisen avulla. Kallio (2004, 45) kokeekin, että ympäristöjohtamisen sijasta olisi hyvä puhua ”luonnonympäristöön liittyvien tekijöiden huomioon ottamisesta liiketoiminnassa” tai ”ympäristösuunnittelusta”. Tässä opinnäytetyössäni käytän kuitenkin edelleen yleisesti käytössä olevaa ympäristöjohtamisen käsitettä.

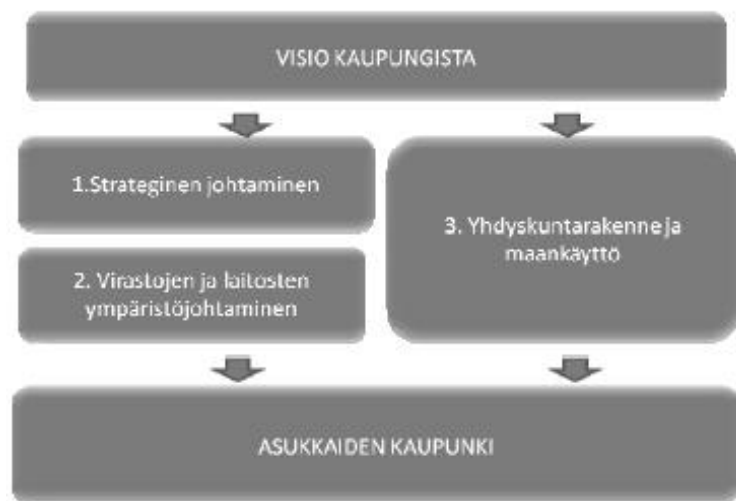
Kunnan ympäristöjohtaminen voidaan usein nähdä sisällöllisesti laajana kestävän kehityksen johtamisena, jossa kunnan paikallisagenda/kestävän kehityksen ohjelma on oiva apuväline. Ohjelma tukee kuntaa niin kestävän kehityksen johtamisessa, suunnittelussa kuin kehittämisessäkin. (Kippo-Edlund 1999.) Tärkeintä ympäristöjohtamisessa on toiminnasta aiheutuvien

merkittävien ympäristövaikutusten tunnistaminen, negatiivisten vaikutusten pienentäminen ja ympäristöasioiden hallinnan jatkuva parantaminen (Kippo-Edlund 2006, 124).

Kuntaorganisaation ympäristöjohtamisen työkaluina voidaan hyödyntää seuraavia (Taipaleenmäki 2000, 96.):

- Ympäristöstrategia
- Paikallisagenda
- Ympäristönäkökohtien tunnistaminen
- Ympäristöpolitiikka
- Ympäristöjohtamisjärjestelmä
- Ympäristöohjelma
- Elinkaariarviot / analyysit
- Ympäristöraportointi
- Ympäristölaskentatoimi
- Ympäristöauditointi

Ympäristöjohtamisen tavoitteet kuntien ja yksityisten yritysten välillä poikkeavat paljon toisistaan. Kunnassa ympäristöjohtamisella saavutettavat hyödyt eivät näy suoraan liiketoiminnan kehittymisenä, vaan ympäristö- ja yhteiskuntavastuullisena toimintana. Tällä toiminnalla tähdätään sekä toimivaan että ympäristöä säästävään ja sen huomioivaan organisaatioon, ja samalla asukkaiden ekotehokkaaseen, viihtyisään ja terveelliseen elinympäristöön. Kaupunkiorganisaation ympäristöjohtamista voidaan näiden tavoitteiden näkökulmasta tarkastella kolmella eri tasolla (kaavio 1). (Vuorela, Koskinen & Kauppinen 2008, 7.)

Kaavio 1: Ympäristöjohtamisen tasot kaupunkikonsernissa (Vuorela ym. 2008, 8).

Kaavion ensimmäisellä tasolla ympäristöjohtamista voidaan tarkastella kaupunkikonsernin tasolla tapahtuvana strategisena johtamisena, jossa ympäristöjohtaminen integroituu kaupungin yhteisstrategioihin ja jalkautuu niiden kautta kaikkeen toimintaan. Kaaviossa toisella tasolla on kaupungin virastojen ja laitosten oma ympäristöjohtaminen. Virastoissa ja laitoksissa strategioita ja ympäristöjohtamisen ohjelmia tuodaan käytäntöön omien ympäristöohjelmien avulla. Kaavion kolmannella tasolla ratkaistaan keskeiset maankäytön periaatteet, liikkumisen ja liikenteen muodot, asumiseen tarkoitettujen alueiden sijainti ja tyyppi sekä toimialojen ja työpaikkojen painopisteet. Toisin sanoen tuotetaan maankäytön ja yhdyskuntasuunnittelun kautta asukkaiden kaupunkia. Kaavoituksessa konkretisoituvat kaupungin asettamat elinympäristöä koskevat strategiset painopisteet. Tällöin ympäristöjohtaminen näkyy toteutettavassa yhdyskuntarakenteessa, joka vaihtelee aikakausittain ympäristönsuojelun arvostuksen mukaan. (Vuorela ym. 2008, 7.)

2.4.1 Ympäristöjärjestelmät

Ympäristöjärjestelmä on johtamisjärjestelmä, joka tähtää organisaation ympäristöasioiden hallinnan jatkuvaan parantamiseen. Ympäristöjärjestelmää käytetään johtamisen apuvälineenä. Tunnetuimpia ja käytetyimpiä ympäristöjärjestelmämalleja ovat EU:n ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmäasetus EMAS (*European Community Eco Management and Audit Scheme*) ja kansainvälisen standardointijärjestön ISO:n (*International Organization for Standardization*) ISO 14001-standardi. (Kippo-Edlund 2006, 118.) EMAS-järjestelmä julkistettiin vuonna 1993. Suomessa liittyminen EMASiin on ollut käytännössä mahdollista kevästä 1996 lähtien. Samaisen vuoden syksynä julkistettiin ISO 14001-järjestelmä. ISO 14001-järjestelmä korvasi tullessaan Suomessa englantilaisen BS 7750-standardin, joka oli ensimmäisiä ympäristöasioiden hallintajärjestelmiä 1990-luvun alkupuolella, jolloin järjestelmiä alettiin kehittää. (Lovio 2004, 123.)

EMAS- ja ISO 14001 -järjestelmien erona on EMAS-järjestelmän ympäristöraportti eli EMAS-selonteko, joka on suurelle yleisölle tarkoitettu raportti. Raportissa organisaatio kertoo avoimesti ympäristöasioistaan. Selonteon tietojen luotettavuuden vahvistaa ulkopuolinen todentaja. Muuten järjestelmät noudattavat samaa kaavaa. Ensin organisaatio luo itselleen ympäristöpolitiikan, jonka avulla se ilmaisee sitoumuksensa ympäristöasioiden jatkuvaan parantamiseen ja samalla määrittelee työn painopisteet. Organisaation ylimmän johdon on hyväksyttävä ympäristöpolitiikka ja siitä on tiedotettava kaikille työntekijöille. Lisäksi ympäristöpolitiikan on oltava julkisesti saatavilla. Poliittikkaa valmisteltaessa organisaation on tunnistettava sille keskeiset ympäristönäkökohdat ja lakisääteiset vaatimukset. (Lovio 2004, 124.) Nämä saadaan selville alustavassa ympäristökatselmuksessa. Katselmuksessa organisaation tavoitteena on saada perusteellinen kuva ympäristöasioiden tasosta: mitkä ovat toiminnasta seuraavat ympäristövaikutukset, onko jotain jo tehty vaikutusten pienentämiseksi ja mitkä asiat kaipaavat

parantamista. (Pesonen, Hämäläinen & Teittinen 2001, 32.) Lisäksi tavoitteena on selvittää lainsäädännölliset minimivaatimukset, jotka organisaation on täytettävä. Seuraavaksi asetetaan organisaation ympäristöpäämäärät ja -tavoitteet, joiden saavuttamista varten laaditaan ympäristöohjelmat. (Lovio 2004, 124.) Ympäristöohjelmat ovatkin yksi menestyksekkään ympäristöjärjestelmän toteuttamisen avainasioita. Ohjelmissa kuvataan, millä käytännön toimitella asetetut tavoitteet pyritään saavuttamaan eli kuka on vastuussa toimenpiteestä, miten se toteutetaan ja milloin sen on oltava valmis. Tärkeää on, että organisaatiossa nimetään ympäristöohjelmien vastuuhenkilöiden lisäksi johdon edustaja, jonka tehtävänä on vastata ympäristöjärjestelmän toimivuudesta ja toteutuksesta sekä pitää ylin johto ajan tasalla ympäristöasioista. Ylimmällä johdolla on myös vastuu organisaation ympäristöarvojen luomisessa ja siitä, että arvoista muodostuvat koko organisaation yhteiset pelisäännöt. Ympäristöarvojen sitouttaminen yksittäisten työntekijöiden toimintaan takaa organisaation ympäristöpolitiikan pyrkimysten muuttumisen todelliseksi toiminnaksi. Koulutus ja tiedotus ovat oiva keino henkilökunnan sitouttamiseksi ympäristöasioihin. Henkilöstön motivoitumista ympäristönsuojelutyöhön ja ympäristöjärjestelmään edistää organisaation työntekijöille ja muille sidosryhmille suunnattu avoin ja asianmukainen tiedottaminen ympäristöasioista. (Pesonen ym. 2001, 40-46.)

Ympäristöjärjestelmä tulee dokumentoida kirjallisesti. Vaikkakin dokumentoinnilla on tärkeä rooli ympäristöjärjestelmän tavoitteiden saavuttamisessa, ei siitä saa muodostua järjestelmän tärkeintä asiaa. Kirjallinen dokumentointi toimii ympäristökäsikirjana organisaation työntekijöille ja todistusaineistona ulkopuolisille auditoijille. Ympäristöjärjestelmän sisäisiä auditointeja suoritetaan määräajoin. Auditoinneissa tarkastellaan toimitaanko organisaatiossa ympäristöpolitiikan mukaisesti, onko ympäristöohjelmat toteutettu ja ovatko asetetut ympäristöpäämäärät ja -tavoitteet saavutettavissa. Ympäristöjärjestelmän kehittämis- ja parannuskohteiden löytäminen on yksi sisäisten auditointien tärkeimmistä tehtävistä. Sisäisillä auditoinneilla kootaan lisäksi tietoa organisaation ylimmän johdon suorittamaan johdon katselmuksen. Johdon katselmuksessa käsitellään ympäristöohjelmien toteutuminen ja tarkistetaan edistyminen ympäristöpäämäärissä. Myös ympäristöpolitiikan ja päämäärien soveltuvuutta organisaation nykyiseen tilanteeseen tarkastellaan ja tarvittaessa niitä muutetaan. Johdon katselmuksen päättää ympäristöjärjestelmän toteutuskierroksen ja aloittaa uuden. Ympäristöjärjestelmien jatkuvan parantamisen periaatteen mukaisesti organisaation on pyrittävä koko ajan parempaan ympäristönsuojelun tasoon. Siksi onkin asianmukaista kiristää päämääriä edellisestä kaudesta. (Pesonen ym. 2001, 51, 54, 59.)

Jos organisaatio haluaa todistuksen siitä, että sen ympäristöjärjestelmä vastaa EMAS-asetusta tai ISO 14001 -standardia, on ympäristöjärjestelmä tarkastettava ulkopuolisen riippumattoman tarkastusorganisaation toimesta, jolla on valtuudet todistuksen myöntämiseen. Ulkopuolinen auditointi ei ole yhtä kattava kuin organisaation sisäinen auditointi, koska ulkopuolisilla

auditoijilla ei ole aikaa perehtyä yhden organisaation ympäristöjärjestelmään vastaavissa määrin. Tällöin ulkoisessa auditoinnissa joudutaan turvautumaan otantaan tarkastettavista kohteista ja muodostamaan kuva ympäristöjärjestelmän toiminnasta ja jatkuvasta parantamisesta valittujen tarkastuskohteiden perusteella. ISO 14001 -standardissa ulkopuolisen todentamalle järjestelmälle myönnetään ISO 14001 -sertifiointi ja EMAS-asetuksen mukaisesta järjestelmästä EMAS-rekisteröinti. (Pesonen ym. 2001, 61, 64, 66.)

Useat yksityiset yritykset ja kuntien organisaatiot ovat rakentaneet ympäristöjärjestelmän tai ovat tekemässä sitä. Ympäristöjärjestelmä rakennetaan, koska ympäristöasioita pidetään yhtenä organisaation voimatekijänä ja järjestelmän koetaan antavan riittävän varmuuden siitä, että negatiiviset ympäristövaikutukset pienenevät ja positiiviset vahvistuvat. Organisaatioilla, joilla on ympäristöjärjestelmä, on muita paremmat mahdollisuudet toimia tehokkaasti ympäristöasioiden hoitamisessa. Yritysten ja kuntien organisaatioiden näkemykset ympäristöjärjestelmien hyödyistä eroavat hieman keskenään. Kuten yritykset, myös kuntaorganisaatiot kokevat ympäristöjärjestelmien parantavan imagoa. Imagoetua huomattavasti merkittävämpanä nähdään järjestelmän vaikutukset itse ympäristönäkökohtien huomioonottamiseen ja ympäristönsuojelutoimien konkretisoimiseen. Joissakin kunnissa rakennetaan ympäristöjärjestelmä osana paikallisen kestävän kehityksen toimintaohjelman toteuttamista, koska se on tavoitteellinen ja järjestelmällinen tapa hallita myös kestävän kehityksen asioita. (Kippo-Edlund 2006, 118-119.)

Niin kuntaorganisaatioissa kuin pienissä ja keskisuurissa yrityksissäkin on viimeaikoina yleistynyt niin sanottu kevennetty ympäristöjärjestelmä, joka yleensä sisältää ISO 14001 -standardin tai EMASin keskeisimmät elementit. Kevennetyissä ympäristöjärjestelmissä on keskeistä tunnistaa organisaation merkittävimmät ympäristövaikutukset ja sopia tärkeimmistä pidemmän aikavälin ympäristöpäämääristä, laatia seuraavalle vuodelle ympäristöohjelma sekä toteuttaa siihen kuuluvat ympäristötoimenpiteet. Ohjelman toteutumista seurataan jatkuvasti ja johto suorittaa ympäristötavoitteiden toteutumisen arvioinnin ja seuraavan vuoden tavoitteiden asettamisen kerran vuodessa ennen seuraavan toimintavuoden suunnittelun käynnistymistä. (Kippo-Edlund 2006, 118, 122.)

Ympäristöjärjestelmiä on kritisoitu muun muassa siitä, etteivät ne aseta saavutettavalle ympäristönsuojelun tasolle vaatimuksia, vaan jokainen organisaatio voi itse määrittää ympäristönsuojelun tavoitetaso. Järjestelmän rakentaminen ja sen ylläpitäminen eivät siten takaa organisaation erinomaista ympäristönsuojelun tasoa. (Pesonen ym. 2001, 9.)

2.4.2 Ympäristöraportointi

Organisaatiot laativat usein ympäristöraportin, vaikka organisaatioiden ympäristöjärjestelmää ei olisikaan tarkoitus todentaa. Organisaatio kertoo ympäristöraporttinsa avulla sidosryhmilleen, miten ympäristötavoitteiden toteuttamisessa on onnistuttu. Usein raportti sisältää myös taloudellista tietoa. (Kippo-Edlund 2006, 121.) Julkisella sektorilla ympäristöraportoinnin taustalla on nähtävissä myös ympäristön tilan raportointi, jota on tehty jo 1970-luvulta lähtien niin kunnissa kuin alueellisissa ympäristökeskuksissakin ja niitä edeltäneissä lääninhallitusten ympäristönsuojeluyksiköissä. Viimeisten vuosien aikana runsastuneet ympäristöjohtamisen ja ympäristöjärjestelmien käytännöt ovat kasvattaneet ympäristöraportointia tekevien kaupunkikuntien määrää. Myös oman organisaation toiminnan ympäristökuormituksen ja -vaikutusten kuvaus on vahvistunut entisestään. (Lukin 2006, 126.)

Ympäristöraportoinnin erottaa ympäristön tilan raportoinnista ympäristöraportin laatiminen vuosittain tai joka toinen vuosi. Ympäristön tilasta on perinteisesti raportoitu noin 4-5 vuoden välein tai harvemmin. On ymmärrettävää, että kuntalaisia kiinnostaa oman lähiympäristön tila, mutta muun muassa ilmastonmuutoksen myötä on kuntalaisia alkanut kiinnostaa myös kuntaorganisaatioiden toiminnan ympäristövaikutukset. Onkin tärkeää, että organisaation ympäristötavoitteiden ja -toimien seuranta ympäristöraportin osana tehdään kuntalaisia kiinnostavalla tavalla. Suomessa kauppa- ja teollisuusministeriö (nykyinen työ- ja elinkeinoministeriö) on laatinut kuntien raportointityötä ohjaavan ohjeistuksen: *Ohje ympäristöasioiden kirjaamisesta ja esittämisestä kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksessä*. Kansainvälisesti menestynein ohjeisto on tällä hetkellä GRI-ohjeisto (*Global Reporting Initiative*). (Lukin 2006, 126-128.)

3 Helsingin kaupunki ympäristövastuullisena toimijana

Ympäristön kannalta Helsingin kaupunki on alueensa merkittävimpien toimijoiden joukossa. Monilla toimialoilla, kuten liikenne, energiantuotanto, satamatoiminta ja vesihuolto, kaupunki on jopa merkittävin toimija. Helsingin kaupunki tuottaa noin 5 prosenttia Suomen hiilidioksidipäästöistä ja Viikinmäen jätevedenpuhdistamolla käsitellään noin 750 000 ihmisen jätevedet. Tämän lisäksi kaupungin toiminnalla on esimerkiksi toimistotyön volyymin kannalta merkittäviä ympäristövaikutuksia, sillä Helsingin kaupunki Suomen on suurin työnantaja. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008a, 4-5.)

Sekä kaupunkiorganisaation toiminnot että sen ympäristövaikutukset ovat hyvin monimuotoisia. Toiminnanharjoittajana kaupunki on itse luonnonvarojen käyttäjä ja ympäristöhaittojen aiheuttaja. Esimerkiksi suurten liikelaitosten toimintaan liittyy huomattavia välittömiä ympäristövaikutuksia kuten päästöjä. Suuret virastot kuten terveys-, sosiaali-, opetus- ja rakennus-

virasto kuluttavat toiminnallaan paljon luonnonvaroja. Ympäristökuormitusta syntyy myös kasvuun perustuvan tuotantorakenteen toimintaedellytysten luomisesta. Monien pienempien virastojen toiminta aiheuttaa välillisiä ja usein pitkän aikavälin ympäristövaikutuksia. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008a, 5.)

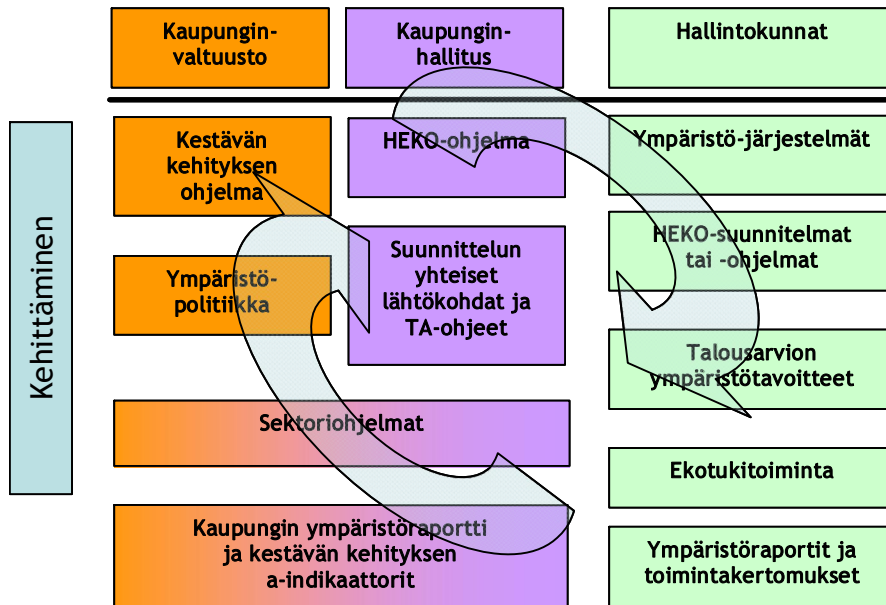
Helsingin kaupunki asettaa ympäristövaikutusten hallinnalle tavoitteita niin kaupunkitason kuin virastokohtaistenkin päätösten avulla. Kaupungin keskeisimmät tavoitteet on asetettu kaupungin ympäristöpolitiikassa ja kestäväen kehityksen toimintaohjelmassa, jotka kaupunginvaltuusto on hyväksynyt, sekä kaupunginhallituksen hyväksymässä Helsingin ekologisen kestävyden ohjelmassa. Sektoriohjelmissa on määritelty ympäristötavoitteita ilmansuojelussa, vesiasioissa ja energiakysymyksissä. Lisäksi kaupunki on tehnyt energiatehokkuussopimuksen työ- ja elinkeinoministeriön kanssa ja vuosittain talousarviossa asetetaan tavoitteet jäteveden puhdistuksesta. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008a, 5.)

3.1 Organisaatiokuvaus

Kaupunginvaltuusto käyttää kunnallista päätösvaltaa Helsingissä ja asettaa tavoitteet Helsinki-konsernin toiminnalle ja tavoitteille. Kaupunginhallitus johtaa kaupungin hallintoa ja valvoo, että kaupungin eri yksiköt toimivat kaupunginvaltuuston asettamien tavoitteiden mukaisesti. Kaupunginjohtajalla ja neljällä apulaiskaupunginjohtajalla on vastuu Helsinki-konsernin operatiivisesta johtamisesta. Apulaiskaupunginjohtajien toimialat ovat sivistys- ja henkilöstötoimi, sosiaali- ja terveystoimi, rakennus- ja ympäristötoimi sekä kaupunkisuunnittelu- ja kiinteistötoimi. Kaupunginvaltuuston päätösvaltaa on osittain siirretty muun muassa lautakunnille ja johtokunnille, jotka ohjaavat alaistensa virastojen ja laitosten toimintaa. Kaupunginvaltuusto valitsee lauta- ja johtokuntien jäsenet. Helsingin kaupungilla on palveluksessaan noin 38 000 työntekijää (liite 1), jotka jakautuvat kaupungin 29 virastoon ja seitsemään liikelaitokseen. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008a, 4.)

3.2 Ympäristöjohtaminen Helsingissä

Ympäristöjohtaminen koostuu Helsingissä kaupungin yhteisistä toiminnan ja talouden ohjauskeinoista sekä hallintokuntien omista ympäristöjärjestelmistä. Koko kaupungin tasolla ympäristöasioita ohjaavat kaupunginvaltuuston päättämät kestäväen kehityksen toimintaohjelma, kaupungin ympäristöohjelma ja -politiikka sekä suunnittelun yhteiset lähtökohdat ja talousarvio-ohjeet, jotka on hyväksynyt kaupunginhallitus (kaavio 2). Kaupungin tavoitteena on sisällyttää ympäristöasioiden hallinta osaksi koko kaupungin hallinnon johtamista. (Vuorela ym. 2008, 6.)

Kaavio 2: Helsingin kaupungin ympäristöjohtaminen (Lukin 2008).

Kaupungin talousarvioprosessista suuri osa on toiminnallisten tavoitteiden asettamista. Kaupunginhallitus onkin jo useita vuosia velvoittanut talousarvio-ohjeissaan hallintokuntia asettamaan myös toiminnallisia ympäristötavoitteita. Strategioiden ja ohjelmien ohella talousarvioon asetetut ympäristötavoitteet ovat kaupungin ympäristöjohtamisen keskeisimpiä välineitä, koska ne konkretisoivat koko kaupungin toimintaperiaatteet hallintokuntien käytännöiksi. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008b.) Vuonna 2007 Helsingin kaupunki asetti talousarvioonsa viisi sitovaa ympäristötavoitetta. Suunnitelmien mukaisesti tavoitteisia toteutui jätevedenpuhdistamolta mereen johdetun fosforikuorman määrä, elinkaarikustannuslaskelmien tekeminen kaikista valtuuston päättämistä rakennushankkeista sekä katupölyn määrän pysyminen ilmanlaatuasetuksen raja-arvojen alla. Toteutumatta jäivät jätevedenpuhdistuksen tavoite mereen johdettavan typpikuorman määrästä sekä joukkoliikenteen kuljetusosuudet aamuisin keskustan suuntaan ja vuorokausitasolla poikittaisliikenteessä. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008a, 13.)

Helsingin kaupungin ympäristöjohtamisessa merkittävä rooli on ympäristökeskuksella, jolla on ympäristölautakunnan alaisena tehtävänäään edistää, kehittää ja valvoa ympäristönsuojelua sekä ympäristöterveydenhuoltoa. Näitä tehtäviä ympäristökeskus suorittaa yhteistyössä muiden virastojen, viranomaisten, yhteisöjen ja asukkaiden kanssa. Lisäksi ympäristökeskus on koordinoitunut kaupungin tasolla kaupungin ympäristöraportointia ja Helsingin ekologisen kestävyyden ohjelmaa eli HEKOa. (Vuorela ym. 2008, 20-21.) Marraskuussa 2005 HEKOn johtoryhmä nimesi asiantuntijatyöryhmän kehittämään kaupungin virastojen ja laitosten ympäristöjohtamista. Puheenjohtajana työryhmässä toimii ympäristötutkimuspäällikkö Päivi Kippo-Edlund ja sihteerinä Markus Lukin ympäristökeskuksesta. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008b.) Työryhmä käynnisti vuonna 2007 jäsentensä voimin pienten virastojen ympäristöjohtamisen

valmennuksen. Valmennuskäyntejä tehtiin vuoden aikana kaikkiaan kuudessa virastossa. Lisäksi järjestettiin kaikille virastoille ja laitoksille suunnattu Johto kiinni - ympäristöön - seminaari. Ympäristöjohtamisen ulkoinen arviointi käynnistettiin niin ikään vuonna 2007 ympäristökeskuksen toimesta. Kaksiosaisen arvioinnin ensimmäisessä osassa tarkasteltiin kaupungin ympäristöjohtamisen rakenteiden toimivuutta ja tehokkuutta sekä ympäristöjohtamisen tilaa virastoissa ja laitoksissa. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008a, 7.) Arvioinnin toinen osa, jonka pääpaino oli ympäristöjohtamisen vaikuttavuuden näkökulmassa, tehtiin vertaisarviointina Rotterdamin kaupungin kanssa marraskuussa 2008. Raportti arvioinnista julkaistiin valtuustoseminaarissa helmikuussa 2009.

Helsingin kaupungin ympäristöjohtamisen arvioinnin ensimmäisen osan arviointiraportin mukaan (Vuorela ym. 2008, 3) kaupungin ympäristöjohtamisen ohjausvälineet ovat hyvin tunnettuja ja ne koetaan laadukkaiksi sekä kohtuullisen toimiviksi. Ympäristökeskuksen yhteistyö kaupungin virastojen ja laitosten välillä toimii hyvin ja sitä on riittävästi. Osana kaupunkikonsernin yleisjohtamista ympäristöystävällisyyden edistäminen on sisäistetty hyvin, vaikkakin sitä vaikeuttaa virastojen ja laitosten hyvin eritasoinen ympäristöjohtaminen. Raportin mukaan niin sanotuissa materiaali-intensiivisissä virastoissa ja laitoksissa kuten Helsingin Sata-massa, Helsingin Energiassa, Palmiassa, kiinteistövirastossa, rakennusvirastossa ja HKL:ssä ympäristöjohtaminen on integroitu osaksi muuta johtamista. Kaupungin muissa virastoissa ja laitoksissa ympäristöjohtamisen vaikuttavuus on raportin mukaan vaihtelevaa eikä käytännön toimenpiteisiin ole saatu konkretisoitua kaupungin ympäristöpolitiikan tavoitteita. Helsingin kaupungin ekotukitoiminta on raportin (Vuorela ym. 2008, 31) mukaan hyvä esimerkki kaupungin etenemisestä kohti innovatiivista ympäristöjohtamista.

Arviointiraportin (Vuorela ym. 2008, 3) mukaan Helsingin kaupungin ympäristöjohtamista tulisi kehittää muun muassa integroimalla ympäristöjohtaminen kaupungin yhteisstrategioihin, tehostamalla ympäristöasioita koskevaa viestintää, kehittämällä vaikuttavuusarviointikehikko ympäristöjohtamisen virasto- ja laitostason vaikuttavuuden seurantaan sekä vähentämällä ympäristöjohtamisen ohjausvälineiden lukumäärää yhteen kaupunkikonsernin tasoiseen ohjelmaan/strategiaan sekä virastojen ja laitosten omiin ympäristöjärjestelmiin tai -ohjelmiin. Myös tervehenkisen ympäristöasioiden edistämisen kilpailun lanseeraaminen virastojen ja laitosten välille sekä ympäristöasioiden hallinnan kytkeminen osaksi kaupungin tulospalkkiojärjestelmää voi raportin (Vuorela ym. 2008, 33-34) mukaan innostaa yksittäisiä työntekijöitä ympäristöasioiden hoitoon.

3.2.1 Helsingin kaupungin kestävän kehityksen toimintaohjelma

Helsingin kestävän kehityksen toimintaohjelma hyväksyttiin yksimielisesti Helsingin kaupunginvaltuustossa vuonna 2002. Ohjelma on voimassa vuoteen 2010 ja se sisältää seitsemän pää-tavoitetta sekä 21 muuta päätöksokohtaa. Päätökskohdissa kuvataan ne kaupunginhallinnon toi-minta-alueet, joilla edistetään päätavoitteiden saavuttamista. Ohjelma sisältää myös sosiaali-sen ja taloudellisen kestävyuden tavoitteita. Ohjelman ympäristöasioiden toteuttamisen pää-kanavana on toiminut Helsingin ekologisen kestävyuden ohjelma. Muuten ohjelman toteutu-mista on seurattu kestävän kehityksen yleisindikaattoriraportilla, ja vuonna 2006 tehtiin eril-linen ohjelman seurannan väliraportti. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008a, 8-9.)

Vuonna 2007 tehdyn opinnäytetyön mukaan kestävän kehityksen toimintaohjelman laatiminen oli hyödyllinen oppimisprosessi, joka muokkasi yleistä asenneilmapiiriä, nosti ympäristöasioi-den statusta ja vaikutti täten välillisesti esimerkiksi hallintokuntien ympäristöohjelmiin ja ympäristöasiantuntijoiden virkojen perustamiseen. Ohjelma ei kuitenkaan näytä löytäneen omaa luontevaa asemaansa kaupungin suunnittelujärjestelmässä, eikä siitä ohjausvälineenä ole muodostunut kestävän kehityksen suunnittelua organisoivaa keskusta. Myös ohjelman laa-ja-alaisuus ja tavoitteiden suuri hajonta on tehnyt vastuunjaon ja koordinoinnin hankalaksi. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008a, 9.)

3.2.2 Helsingin kaupungin ympäristöpolitiikka 2005-2008

Helsingin kaupunginvaltuusto hyväksyi kaupungin ympäristöpolitiikan kokouksessaan 30.3.2005. Ympäristöpolitiikan mukaisesti Helsingin on määrä toimia ekologisesti kestävällä tavalla terveellisen, viihtyisän ja monimuotoisen elinympäristön turvaamiseksi. Kaupunki tie-dostaa globaalin vastuunsa ja pyrkii vähentämään osuuttaan ympäristön kuormituksesta mää-rätietoisesti. Lisäksi ympäristöhaittojen ehkäisyä tehostetaan ja jo syntyneet haitat korja-taan. Hallintokunnat laativat omat suunnitelmansa Helsingin kestävä kehityksen toimintaoh-jelman sekä ekologisen kestävyuden ohjelman toteuttamiseksi ja toimittavat nämä lautakun-tien hyväksyttäviksi. Laadittavissa suunnitelmissa sitoudutaan ympäristön tilan jatkuvaan pa-rantamiseen. Lisäksi ympäristöjohtamista tehostetaan kaupungin virastoissa, laitoksissa ja tytäryhteisöissä. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2005, 23.)

Helsingin kaupunki sitoutuu päätöksenteossaan ja toiminnassaan:

- *torjumaan ilmastomuutosta erityisesti vähentämällä energian kulutusta sekä energiatuotannon, jätehuollon ja liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä*
- *käyttämään ympäristöään siten, että elävä ja monimuotoinen kaupunkiluonto säilyy erityispiirteineen*
- *edistämään vähäpäästöisiä ja vähämeluisia liikkumismuotoja sekä ekotehokasta ja sosiaali-sesti kestävästä kaupunkirakennetusta*

- *rakentamaan energiaa ja materiaaleja säästäen, ekotehokkaasti ja terveellisesti*
  - *parantamaan hankkijoiden ympäristöosaamista sekä tekemään entistä enemmän ympäristövaikutukset huomioivia tuotteiden ja palvelujen hankintapäätöksiä ja*
  - *parantamaan kaupungin henkilöstön ja kaupunkilaisten ympäristötietoisuutta ja mahdollisuuksia vaikuttaa ympäristöä koskevaan päätöksentekoon*
- (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2005, 23.)

Kaupungin ympäristöpolitiikka päivitetään valtuustokausittain. Vuonna 2009 aloittaneen uuden kaupunginvaltuuston on hyväksyttävä uusi ympäristöpolitiikka 30.9.2009 mennessä.

3.2.3 Helsingin ekologisen kestävyden ohjelma 2005-2008

Kaupunginhallituksen vuonna 2005 hyväksymässä Helsingin ekologisen kestävyden ohjelmassa eli HEKOssa esitettiin kaupungin ympäristönsuojelun painopisteet vuosille 2005-2008. Ohjelman avulla pyrittiin toteuttamaan Helsingin kestävän kehityksen toimintaohjelman ekologiseen kestävyteen liittyviä tavoitteita, ja nostamaan esiin kestävän kehityksen toimintaohjelman kiireellisimpiä, kaupungin toimintavallassa olevia sekä ympäristövaikutuksiltaan merkittäviä ekologisen kestävyden aihealueita. Ohjelma oli kaupungin neljäs ympäristöohjelma ja se muodostui kuudesta teemakokonaisuudesta. Teemojen aiheet oli muokattu Helsingin kestävän kehityksen toimintaohjelman päätavoitteista ja ne liittyivät kasvihuonekaasujen vähentämiseen, luonnon monimuotoisuuteen, rakennustoimintaan, kaupungin hankintoihin, kaupunkirakenteeseen ja liikenteeseen sekä ympäristöjohtamiseen ja ympäristökasvatukseen. Ohjelman teemoissa esitettiin yhteensä 25 osatavoitetta ja 54 toimenpidettä. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2005, 1, 4.)

HEKOn johtoryhmä totesi viimeisessä kokouksessaan vuoden 2008 marraskuussa, että ohjelman 54 toimenpiteestä vain kolme on jäänyt toteuttamatta. Ohjelman aikana saatiin kaupungille laadittua muun muassa kuusi jo toteutuksessa olevaa ohjelmaa: ekorakentamisen ohjelma, luonnonsuojeluohjelma, pienvesiohjelma, meluntorjuntaohjelma, ilmansuojeluohjelma ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisohjelma. Lisäksi aikaan saatiin kasvihuonekaasujen vuosiseuranta, asukkaille tarkoitettu luontotietojärjestelmä, melun vaikutusten arvio, ekolaskuri, päästötietoa kaupunkiajosta, uusia liikkumissuunnitelmia työpaikoille, ekotehokkuuskeskuksen toteutussuunnitelma ja ekohankintaopas sekä eri virastoihin on koulutettu yli 350 ekotukihenkilöä. (Helsingin ympäristökeskus 2008d, 3.)

Helsingin kaupunki ei aio laatia uutta ympäristöohjelmaa Helsingin ekologisen kestävyden ohjelman päättymisen jälkeen, vaan kaupungin kestävän kehityksen toimintaohjelma ja sektoriohjelmat jatkavat kaupungin toimien ohjaamista näiltä osin.

3.2.4 Hallintokuntien ympäristöjärjestelmät ja -ohjelmat

Helsingin kaupungin hallintokuntien välillä on suuria eroja sen suhteen, kuinka laajasti ympäristöjohtaminen on toiminnanohjaukseen sisällytetty. Ympäristöjärjestelmiään on jo useiden vuosien ajan kehittäneet lähes kaikki kaupungin liikelaitokset sekä muutamat virastot. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008b.) Kaupungin organisaatioista ISO 14001 -standardin mukaisen ympäristöjärjestelmän sertifiointia ovat saaneet Helsingin Satama, Helsingin Energian Salmisaaren, Vuosaaren ja Hanasaaren voimalaitokset sekä HKL-bussiliikenne (nykyinen Helsingin bussiliikenne Oy). ISO 14001 -standardin mukainen, mutta toistaiseksi sertifiointimaton toimintajärjestelmä, on ympäristökeskuksella, HKL-raitioliikenteellä, HKL-metroliikenteellä, Helsingin Vedellä, asuntotuotantotoimistolla ja opetusvirastoon kuuluvilla tekniikan alan ja palvelualojen oppilaitoksilla. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008a, 13.)

Vuoden 2007 lopussa oli WWF:n toimistokiinteistöjen Green Office-ympäristöjärjestelmän sertifiointia käyttäneiden opetusviraston hallinnolla, HKL-liikennelaitoksella ja Helsingin Energian kuudella toimistokiinteistöllä. Omia ympäristö- tai kestävän kehityksen ohjelmia ovat laatineet Arbis -ruotsinkielinen työväen opisto, nuorisosiivouskeskus, kulttuuriasiainkeskus, sosiaalivirasto ja rakennusvirasto. Ohjelman laadinta on käynnissä Palmiassa, kiinteistövirastossa, kaupunginkirjastossa, pelastuslaitoksella ja terveyskeskuksessa. Vuonna 2007 oli ympäristötavoitteiden toteutuminen otettu osaksi viraston tulospalkkiojärjestelmää Helsingin Satamassa, ympäristökeskuksessa, opetusvirastossa, Helsingin Vedessä, Helsingin tekstiilipalvelussa, Helsingin tukkutorilla ja joissain terveyskeskuksen yksiköissä. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008a, 13-14.)

Opetusvirasto on asettanut tavoitteeksi, että kaikki perusopetuslinjan koulut tulevat teemmään koulukohtaisen ympäristökartoituksen pohjalta ympäristöohjelman, joka liitetään koulun toimintasuunnitelmaan. Ympäristöohjelman ovat laatineet jo kaikki ruotsinkielisen linjan koulut. Kaikilla ammatillisilla oppilaitoksilla on myös omat ympäristöohjelmansa. (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008a, 14.)

3.2.5 Ekotukitoiminta

Ekotukitoiminta on Helsingin kaupungin toimintamalli, jossa jokaiseen kaupungin työyksikköön nimetään ekotukihenkilö. Nimetyt ekotukihenkilöt kouluttautuvat työnsä ohessa oman työyksikkönsä ympäristöasioiden tuntijoiksi ja kehittäjiksi, jotka samalla innostavat ja opastavat työtovereitaan arjen ekotekoihin. Ekotukitoiminta ohjaa täten kaupungin eri organisaatioiden toimintoja ympäristövastuullisemmiksi. Toiminnan saavutukset ovat nähtävissä muun muassa työyksiköiden jätteen synnyn ehkäisyssä, jätteiden lajitteluna, energiansäästönä, vihreinä hankintoina ja ympäristöä säästävänä liikkumisena. (af Hällström & Pajanen 2007.) Ekotuki-

henkilöiksi oli joulukuuhun 2008 mennessä koulutettu 365 henkilöä (Sarkkinen 2008a). Ekotukitoiminta oli toimenpiteenä numero 6.2.1 osa Helsingin ekologisen kestävyuden ohjelman tavoitteesta numero 6.2, jossa oli tarkoituksena luoda hallintokuntiin verkosto kaupungin henkilöstön ympäristövastuullisuuden ja organisaation ekotehokkuuden edistämiseksi (Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2005).

Ekotukitoiminta sai alkunsa Helsingissä, kun joukko kokeneita ympäristökasvattajia lähti pohtimaan miten kaupungin eri toiminnoissa voitaisiin systemaattisesti edistää ympäristön tehokkaampaa huomioimista. Tällöin syntyi ajatus atk-tukihenkilötyyppisestä ekotukihenkilöstä. Toiminta käynnistettiin vuonna 2006 apulaiskaupunginjohtaja Pekka Saurin kirjeellä ekotukihenkilöiden nimeämisestä, joka lähetettiin kymmeneen ensimmäiseen virastoon. Nimeämistä jatkettiin vuonna 2007, ja tähän mennessä lähes kaikki virastot ovat nimenneet itselleen ekotukihenkilöt. Kaikki olivat yllättyneitä siitä kuinka hyvin ekotukihenkilöiden nimeämiset virastoissa onnistuivat ja miten aktiivisesti ekotukihenkilöiden keväällä 2006 käynnistyneisiin peruskoulutuksiin osallistuttiin. (af Hällström 2008, 14.) Peruskoulutuksissa eri alojen asiantuntijat luennoivat keskeisistä ympäristöasioista työpaikalla ja opastavat samalla käytännön ratkaisuihin. Koulutuksissa tarjotaan tietoa Helsingin kaupungin ympäristötavoitteista, yleisistä ympäristöasioista, ihmisten toiminnan vaikutuksista ympäristön tilaan, energiansäästöstä, ympäristöä säästävistä liikkumisesta, jätteen synnyn ehkäisystä ja lajittelusta, vihreistä hankinnoista sekä tiedotuksesta ja motivoinnista. (af Hällström & Pajanen 2007.)

Ekotukitoiminnan tavoitteena on kaupungin henkilöstön ympäristötietoisuuden kasvun myötä saada heidät tunnistamaan oman työnsä ympäristövaikutukset ja tätä kautta löytämään vähemmän ympäristöä kuormittavia ratkaisuja. Tavoitteena on myös saada integroiduksi ympäristöasiat kaupungin kaikkien toimintaan, toiminnan suunnitteluun, johtamiseen ja palveluihin. Pyrkimyksenä on myös saada kehitetyksi julkiselle sektorille ympäristövastuullisuuden edistämisen kokonaisuusmalli, jota voidaan jatkossa hyödyntää muissakin julkisen alan työpaikoissa. (af Hällström 2008, 14-15.)

Helsingin ja Tallinnan kaupunkien välisessä ekotukitoiminnan kehittämishankkeessa, joka alkoi joulukuussa 2006 ja kesti vuoden 2007 loppuun, jatkettiin toimintamallin kehittämistä ja laajentamista Tallinnan kaupungin virastoihin. Hankkeen pohjimmaisena ajatuksena oli parantaa kaupunkien henkilöstön ympäristötietoisuutta kouluttamalla Helsinkiin ja Tallinaan yhteensä noin 100 ekotukihenkilöä. Tallinnaan koulutettiin hankkeen aikana lisäksi kuusi ympäristöneuvojaa. Hanke sai rahoitusta Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) alaisesta Interreg IIIA - ohjelmasta, Uudenmaan ympäristökeskukselta sekä Helsingin ja Tallinnan kaupungeilta. (af Hällström & Pajanen 2007.) Vaikka hanke kesti vain reilun vuoden, onnistui se luomaan hyviä toimintamalleja, ja Helsingin osalta jopa roimasti tavoitteita laajemmän ekotukihenkilöverkoston (tavoite 80, toteuma 179). Päättäneen hankkeen tuotokset, kuten ekotukitoimin-

nan käsikirja, intranet-sivut ja suunnitellut koulutusohjelmat, ovat luoneet hyvät lähtökohdat ekotukitoiminnan laajentamiselle. Toiminnan edelleen kehittäminen onkin laajentamisen ja toiminnan vakiinnuttamisen kannalta keskeisin asia. Jotta ekotukitoimintaa voitaisiin kehittää tehokkaasti, ovat Helsingin ja Tallinnan kaupungit aloittamassa uutta yhteistä jatkohanketta. (Silfverberg & Silfverberg 2007, 2.) Hankkeen aikana teetettiin myös ekotukitoiminnalle logo (kuva 1), joka kuvaa ekologisen jalanjäljen pienentymistä. Logon on suunnitellut Vappu Ormio. Yhden ihmisen ekologinen jalanjälki kuvaa sitä pinta-alaa, joka tarvitaan tuottamaan ne luonnonvarat ja energia, jotka hän kuluttaa. Ekologisen jalanjäljen voi myös laskea esimerkiksi valtioille, jolloin se kuvaa sitä pinta-alaa, joka tarvitaan tuottamaan kaikkien valtion asukkaiden kuluttamat luonnonvarat. (Telkänranta 2006, 32.)

Kuva 1: Ekotukitoiminnan logo

Ekotukitoiminta on hyvä esimerkki alhaalta ylöspäin toteutuvasta muutoksesta, joka Halmeen (2004, 150) mukaan lähtee liikkeelle joissain organisaation osissa tapahtuvista toiminnan muutoksista ja joka positiivisten esimerkkien avulla etenee muihin osiin. Tällöin muutosta vie eteenpäin käytännön toiminta ja siitä versoo uusia asenteita. Toiminnan voivat saada liikkeelle niin sanotut muutosagentit, jotka työnsä puolesta ovat tekemisissä ympäristöasioiden kanssa tai ovat luonnostaan kiinnostuneita ympäristönsuojelusta. Toiminta voi myös saada alkunsa muutaman henkilön muodostamista ”taskuista”, joissa uudet uskomukset vallitsevat ensin ja joiden kautta ne leviävät. Halme jatkaa, että tällä tavoin tapahtuva organisaation kulttuurimuutos on hitaampi kuin ylhäältä johdettu, mutta käskytyksensä puuttuessa se etenee pakostakin vuorovaikutteisemmin. Tämä taas luo ympäristöajattelulle suuret mahdollisuudet juurtua organisaatiokulttuuriin. Yksin tällainenkaan muutos ei pitkälle etene, vaan sillä on oltava edes jonkinmoinen ylimmän johdon hyväksyntä.

3.2.5.1 Nykyisen toiminnan tukimuodot

Ekotukitoimintaa koordinoidaan Helsingin kaupungin Ympäristökeskuksen ympäristönsuojelu ja -tutkimusyksikön ympäristökasvatuksen vastuualueelta. Koordinointityöhön on palkattu ekotukitoiminnan koordinaattori, joka muun muassa järjestää koulutuksia, pitää listaa kaupungin ekotukihenkilöistä ja opastaa sekä neuvoo ekotukihenkilöitä tarvittaessa. Lisäksi hän ylläpitää ja kehittää ekotukihenkilöiden tukemiseen kehitettyjä tukimuotoja.

Ekotukitoiminnan käsikirja ”Työpaikan ekoarki ja kuinka se tehdään” julkaistiin joulukuussa 2007, jolloin se jaettiin kaikille siihen mennessä koulutetuille ekotukihenkilöille. Sittemmin käsikirjaa on jaettu kaikille peruskoulutukseen osallistuneille. Käsikirjan julkaisu yli vuosi ekotukitoiminnan aloittamisen jälkeen johtui resursseista. Vasta vuoden 2006 joulukuussa käynnistynyt EU-hanke mahdollisti resurssit, joilla käsikirja voitiin tuottaa.

Kuten käsikirjan nimestäkin voi jo päätellä, on sen tarkoitus toimia oppaana työpaikan ekoarjen tekemisessä. Käsikirja on saatavissa myös ekotukitoiminnan intranet-sivuilla sähköisenä PDF-tiedostona. (Ekotukitoiminta 2008.) Sähköisen käsikirjan ideana on sen helppo päivitettävyys, vaikkakaan päivityksiä ei tähän mennessä ole vielä tehty. Tulevaisuudessa sähköisestä käsikirjasta on tarkoitus tehdä interaktiivisempi versio, johon sisällytettäisiin myös erilaisia tehtäviä. (Sarkkinen 2008b.)

Käsikirja sisältää ekotukitoiminnan ”lyhyen oppimäärän” eli kuvauksen ekotukitoiminnasta ja ekotukihenkilönä toimimisesta. Käsikirjasta löytyy myös toimintaohjeita työpaikkojen hankintojen, jätteiden käsittelyn, energiankulutuksen sekä liikkumisen ekologisoimiseen. Lisäksi kirjassa kerrotaan ilmastomuutoksen hillitsemisestä, ekologisen jalanjäljen pienentämisestä ja kestävästä kehityksestä kaupungin toiminnassa. (Sarkkinen 2007.)

Ekotukitoiminnan intranet-sivut sijaitsevat Helsingin kaupungin Heli-intrassa. Sivut sisältävät hyvin paljon hyödyllistä tietoa ja linkkejä ekotukitoimintaan ja työpaikan ekologisoimiseen liittyen. Sivuilta on löydettävissä esimerkiksi kaikki ekotukikoulutuksissa käytettävät materiaalit, kuukausikirjeet, käsikirjan sähköinen versio, toimintaohjelomakkeita sekä PowerPointesityksiä, joita ekotukihenkilöt voivat hyödyntää esitellessään toimintaa ja työnkuvaansa työpaikkansa muulle henkilöstölle. Sivuilta on myös saatavissa kirje- ja powerpointesityspohjat sekä ekotukitoiminnan logo ekotukihenkilöiden viestinnän avuksi. Ekotukitoiminnan koordinaattori Silja Sarkkinen päivittää intranet-sivuja, ja niitä painotetaan muun muassa ekotukikoulutuksissa hyvinä tiedon lähteinä.

Ekotukitoiminnan kuukausikirje ilmestyy 11 kertaa vuodessa joka kuukauden alkupuoliskolla, poikkeuksena kuitenkin yleisin kesälomakuukausi heinäkuu. Kuukausikirje sisältää aina kuukauden vinkki-, ajankohtaista ekotukitoiminnasta- ja ajankohtaista ekoasiaa -osuudet. Aiemmin kirjeessä oli myös Helsingin ekologisen kestävyden ohjelma (HEKO) -osuus. Kuukauden vinkki -osiossa annetaan jokin ympäristöön tai ekotukitoimintaan liittyvä vinkki. Ajankohtaista ekotukitoiminnasta -osiossa kerrotaan tulevista koulutuksista ja esimerkiksi tulevista teemapäivistä/viikoista, kuten autottomasta päivästä ja energiansäästöviikosta, joista ekotukihenkilöiden on hyvä muistutella työtovereitaan ja joihin työyhteisöt voivat osallistua. Ajankohtaista ekoasiaa -osiossa voidaan kertoa jostain ympäristöasioihin liittyvästä uutisesta tai aiheeseen liittyvistä hyvistä internet-sivuista. Helsingin ekologisen kestävyden ohjelma (HEKO) -

osiossa kerrottiin ohjelmaan sisältyvistä asioista, ja kirjeen liitteenä toimitettiin myös HEKOn uusin uutiskirje kaksi kertaa vuodessa. Kuukausikirje toimitetaan kaikille ekotukihenkilöille sähköpostilla ja kaikki kirjeet löytyvät myös toiminnan intranet-sivuilta.

Työskennellessäni Ekotukitoiminnan kehittämishankkeessa tein ekotukihenkilöille toimintaohjelomakkeet Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskuksen ekologisointilomakkeita mukailen. Toimintaohjelomakkeita on viisi kappaletta: hankinnat, energiansäästö, ekologinen työmatkaliikkuminen, paperin säästö sekä jätteen synnyn ehkäisy ja lajittelu. Toimintaohjelomakkeiden avulla ekotukihenkilöt voivat helposti ”rasti ruutuun -menetelmällä” suorittaa työpaikkonsa nykytilan kartoituksen, ja sen perusteella laatia itselleen toimintasuunnitelman oman työpaikkansa ekoarjen luomiseen. Kaikki lomakkeet on löydettävissä ekotukitoiminnan intranet-sivuilta.

3.2.5.2 Suunnitelmat jatkossa

Ekotukitoiminnan koordinaattorin Silja Sarkkisen (2008a) mukaan ekotukitoiminta on jatkossa hyvä esimerkki onnistuneesta Helsingin ekologisen kestävyuden ohjelman toimenpiteestä, josta on tullut pysyvää ja kestäväää toimintaa. Hänen mukaansa ekotukitoimintaa ei tule horjuttamaan ohjelman päättyminen, juontavathan HEKOn toimenpiteet juurensa Helsingin kestäväan kehityksen toimintaohjelmasta, joka on voimassa vuoteen 2010 asti.

Jatkossa Sarkkisen (2008a) mukaan on tärkeää pyrkiä integroimaan ekotukitoimintaa tiiviimmin kaupungin ympäristöjohtamiseen. Ekotukitoiminta voidaan hänen mukaansa nähdä tärkeänä henkilöstön sitouttamisen työkaluna, joka on olennainen osa ympäristöjohtamisen jatkuvan parantamisen kehää. Tavoitteena hänen mukaansa on, että ekotukitoiminta kuvattaisiin aina niin olennaisena osana kaikkien virastojen ja toimintayksiköiden toiminnasuunnittelua, että se myös raportoitaisiin. Sarkkisen (2008a) mukaan kaikkien virastojen tulisi sisällyttää ympäristötavoitteet tulospalkkiojärjestelmään. Tavoitteet voisivat kummuta virastojen ja toimintayksiköiden ympäristöohjelmista, joiden laadinnassa ekotukihenkilöt voisivat olla apuna.

Ekotukitoiminnasta ollaan kiinnostuneita monessa Suomen kunnassa ja jopa ulkomailla. Huhtikuussa 2009 alkavassa Ekotukitoiminta - yhteistä työtä ympäristön hyväksi -hankkeessa ekotukitoimintaa tullaan levittämään hankkeen neljään uuteen partnerikaupunkiin Suomessa Hämeenlinnaan ja Kotkaan sekä Virossa Rakvereen ja Tarttoon. Hankkeen viidentenä partnerikaupunkina toimii Tallinna, jossa ekotukitoiminta on lanseerattu vuonna 2007. Koordinaattori Silja Sarkkinen (2008a) kertoo, että lisäksi hankkeessa yhteistyökumppanina toimiva Varsinais-Suomen kestäväan kehityksen ja energia-asoiden palvelukeskus Valonia on hakenut erillistä hankerahoitusta käynnistääkseen ekotukitoiminnan Salon seudulla vuonna 2010. YTV:n uusi hanke Julia 2030 lanseeraa ekotukitoiminnan Espoossa ja Vantaalla. Sarkkisen mukaan myös

Pietarin kaupunki Venäjältä on esittänyt kiinnostuksensa ekotukitoimintaan. Hänen mukaansa ekotukitoiminnan tuotteistaminen eli tarkkojen ekotukitoiminnan kriteerien ja mallin kirjoittaminen onkin nyt erittäin ajankohtaista, jottei mitä tahansa toimintaa voida nimetä ekotukitoiminnaksi.

Ekotukitoiminta - yhteistä työtä ympäristön hyväksi -hankkeen visiot siitä mitä ekotukitoiminta on vuonna 2012 hankkeen päättymisen jälkeen (Silja Sarkkinen 2008c):

1. *Ekotukitoiminta on levinnyt kaikkiin kaupungin työyksiköihin.*
2. *Ekotukitoiminta on osa kaupungin ja virastojen ympäristöjohtamisjärjestelmää.*
3. *Ekotukihenkilöillä on käytettävissään erinomaisia työkaluja, materiaaleja, toimintamuotoja ja verkostoja työnsä tueksi.*
4. *Ekotukitoiminnan välittömät ja välilliset ympäristövaikutukset ovat todennettavissa.*
5. *Ekotukitoiminta on laajalti tunnettu ja tunnustettu toimintamalli työn ympäristö vastuullisuuden edistämiseksi.*

3.2.6 Helsingin kaupungin ympäristöraportointi

Koko kaupungin toimintaa koskeva ympäristöraportti on julkaistu Helsingissä vuodesta 2000 lähtien. Raportin on joka vuosi laatinut Ympäristökeskus hallintokunnilta saamiensa tietojen pohjalta. Jokaisessa hallintokunnassa on ympäristöraportoinnin yhteyshenkilö, jonka tehtävänä on tuottaa hallintokuntaakohtaiset tiedot raporttia varten. Ympäristöraportoinnin yhdyshenkilöiden ja yksiköiden ekotukihenkilöiden yhteistyön onnistuminen on yksi merkittävä tekijä kaupungin ympäristöasioiden hallinnan paranemisessa. Helsingin kaupungin ympäristöraportointia valvoo ja koordinoi kaupunginjohtajan asettama työryhmä. Työryhmän jäsenenä on henkilöitä niistä kaupungin virastoista ja laitoksista, jotka ovat ympäristön kannalta merkittävimpiä. (Lukin 2006, 128-129.)

Ympäristöraportin teemoiksi ovat vakiintuneet vuosien saatossa seuraavat (Lukin 2006, 129):

1. *perustiedot kaupungista (mukaan lukien raportin rajaus)*
2. *kaupungin ympäristöjohtamisen kuvaus*
3. *kaupungin keskeiset ympäristötoimet ja -vaikutukset*
4. *ympäristöasioiden taloudellinen merkitys*
5. *ympäristöjohtamisen ja -raportoinnin kehittämiskohteet*
6. *hallintokuntaakohtainen liite*

Sisällöllisesti merkittävimmät osat ovat kappaleet 2,3, ja 4. Kappaleessa kaksi ympäristöjohtamisen kuvauksen painopiste on kaupungin tason ohjauskeinojen kuvauksessa ja ympäristöohjelmien toteutuksessa. Viime aikoina mukaan on otettu myös virastotason tai jopa yksikköta-

son ympäristöjohtamisen kuvauksia. Kappaleessa kolme, kaupungin keskeiset ympäristötoimet ja -vaikutukset, tarkastellaan ympäristöasioiden edistymistä ympäristöteemoittain. Vuosittain ympäristöteemoja on viitisentoista esimerkiksi ilman-, vesien- ja maaperänsuojelu sekä liikenne, hankinnat, jätehuolto ja energiankulutus. Apuna teemojen kehityksen kuvauksessa käytetään tunnuslukuja ja kuvia. Tässäkin kappaleessa tuodaan esiin hallintokuntien hyviä käytäntöjä. (Lukin 2006, 129-130.)

Raportista painetaan noin kymmensivuinen tiivistelmä, josta käyvät selkeästi ilmi keskeiset kehityskulut. Painettu versio palvelee hyvin kiireisiä päätöksentekijöitä ja myös asiaan aiemmin perehtymättömiä. Internetistä löytyvällä raportin laajemmalla versiolla on pyritty tuomaan raportointi lähemmäs tavallista kaupungin työntekijää julkaisemalla hallintokuntakohtaiset tiedot sen liitteenä. Tärkeä osa kaupungin ympäristöraportoinnin kehittämistä on tekstien ja tunnuslukujen esittäminen niin, että yksittäinen työntekijä voi löytää niistä itsensä ja nähdä oman merkityksensä osana kaupungin ympäristöpolitiikkaa. Tässä onnistuessaan raportointi tukisi ympäristöraportoinnin roolia kaupungin ympäristöjohtamisen ja -suojelun edistämisessä. Yksi hyvä keino tähän on esittää kaupungin ympäristöraportissa hallintokuntien onnistuneita esimerkkejä. (Lukin 2006, 128,134.)

4 Tutkimus ekotukitoiminnan tukimateriaalien käytöstä ja kehittämistarpeista

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka paljon koulutetut ekotukihenkilöt käyttävät tämän hetkisiä ekotukitoiminnan tukimateriaaleja ja tulisiko niitä kehittää sekä kuinka hyödyllisinä ekotukihenkilöt kokevat uudessa hankkeessa suunnitteilla olevat tukimuodot. Samalla selvitettiin myös ekotukihenkilöiden omia kehittämis ehdotuksia nykyisiin tukimateriaaleihin ja yleensäkin ekotukitoimintaan. Tutkimusmenetelminä hyödynnettiin sähköistä kyselyä ja teemahaastatteluja, joista lisää kappaleissa 4.1.1 ja 4.1.2. Koulutetut ekotukihenkilöt valittiin tutkimuksen kohteeksi siksi, että heillä uskottiin olevan enemmän käytännön kokemusta itse ekotukitoiminnasta ja tukimateriaalien käytöstä kuin vain tehtävään nimetyillä vielä kouluttamattomilla ekotukihenkilöillä.

4.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelminä hyödynnän sekä kyselyä eli kvantitatiivista tutkimusmenetelmää että teemahaastattelua eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen avulla selvitetään lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä sekä riippuvuuksia eri asioiden välillä tai muutoksia, joita tutkittavassa ilmiössä on tapahtunut. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on yleistä, että aineiston keruussa hyödynnetään vastausvaihtoehtoja valmiiksi sisältäviä standardoituja tutkimuslomakkeita. Tutkimuksen onnistuminen edellyttää riittävän suurta ja hyvin perusjoukkoa edustavaa otosta. Tuloksia kuvataan numeer-

risesti ja niitä voidaan lisäksi havainnollistaa kuvioiden ja taulukoiden avulla. (Heikkilä 2004, 16.)

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus pyrkii tutkimaan kohdettaan kokonaisvaltaisesti luonnollisten ja todellisten tilanteiden kautta. Mittausvälineiden sijasta tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedonkeruun välineenä sekä pyritään aineiston monitahoisen ja yksityiskohtaisen tarkastelun myötä paljastamaan odottamattomia seikkoja. Tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja metodeina suositaan muun muassa haastatteluja, joiden avulla tutkittavien kokemukset ja näkökulmat pääsevät esiin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on myös tärkeää menetellä joustavasti, muuttaa suunnitelmia tarpeen mukaan ja käsitellä tapauksia ainutlaatuisina. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 155.)

Ammattikorkeakoulun opinnäytetöissä käytännönläheisyys ja käytäntöön sovellettavuus painottuu enemmän ja tieteellisyys vähemmän verrattuna tiedekorkeakoulujen opinnäytetöihin (Heikkilä 2004, 24). Tästä syystä tämänkin opinnäytetyön tutkimuksen toteutuksessa on otettu vapauksia eikä se täytä tarkkoja tieteellisiä vaatimuksia. Hyödynnän työssäni kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusta toisiaan täydentävinä. Koulutetuille ekotukihenkilöille tehtävä kysely edeltää teemahaastatteluja ja toimii täten pohjatietona haastattelurungon luomiseksi. Samalla se luo perusteet mielekkäiden vertailtavien ryhmien muodostamiselle haastatteluja varten.

4.1.1 Kysely ja sen toteutus

Survey-tutkimuksen keskeisimpiä tutkimusmenetelmiä on kysely, jossa aineisto kerätään standardoidusti koehenkilöiden muodostamasta otoksesta tai tietyn perusjoukon näytteestä. Standardoituus tarkoittaa, että kaikilta vastaajilta kysytään kysymykset täsmälleen samalla tavalla. (Hirsjärvi ym. 2004, 182.) Kyselyn etuna voidaan pitää mahdollisuutta kerätä laaja tutkimusaineisto tutkijan vaivannäköä ja aikaa säästäten. Kyselylomake voidaan helposti toimittaa suurellekin joukolle, ja jos lomake on suunniteltu huolellisesti, onnistuu aineiston käsittely ja analysointi tietokoneen avulla vaivattomasti. Etuna on myös mahdollisuus arvioida kyselyn aikataulu ja kustannukset helposti sekä melko tarkasti. Tutkijan ei myöskään tarvitse itse kehittää kyselystä saatavan aineiston analyysitapoja, koska tilastolliset analyysi- ja raportointitavat on jo kehitetty tällä tavalla hankittavan tiedon käsittelyyn. (Hirsjärvi ym. 2004, 184.)

Kyselytutkimuksen heikkouksina nähdään saatavan aineiston pinnallisuus ja teoreettinen vaatimattomuus. Kyselyä toteutettaessa ei voida olla varmoja siitä, kuinka huolellisesti ja rehellisesti vastaajat ovat pyrkineet vastaamaan ja kuinka selvillä/perehtyneitä he ovat siitä asiasta, josta kysymyksiä esitettiin. Vastaamattomuus eli kato saattaa joissain tapauksissa nousta liian suureksi. Myös väärinymmärrysten kontrollointi on vaikeaa, koska ei ole selvää kuinka

onnistuneita annetut vastausvaihtoehdot ovat vastaajien näkökulmasta olleet. Vaikkakin kyselyn toteuttaminen on tehokasta ja tutkijan aikaa säästävää, vaatii onnistuneen kyselylomakkeen laatiminen tutkijalta paljon aikaa sekä moninaista tietoa ja osaamista. (Hirsjärvi ym. 2004, 184.)

Tapoja kyselyn toteuttamiseen on monia. Kysely voidaan lähettää postitse, jolloin vastuu kyselyn toteuttamisesta tutkijan ohjeiden mukaisesti annetaan vastaajalle. Kysely voidaan myös tehdä isolle ryhmälle samanaikaisesti niin, että tutkija on itse paikalla. Tällaisia kyselyjä on helppo toteuttaa esimerkiksi koulussa, urheiluseurojen yhteydessä, kokoustilaisuuksissa tai seminaareissa. Tutkijan ollessa itse paikalla hän voi myös helposti tarkentaa kysymyksiä, jos hän huomaa, ettei niitä ymmärretä oikein. Jos tutkija ei itse ole paikalla kyselytilanteessa, on tärkeää, että tutkija on laatinut napakat vastausohjeet vastaajille. Tärkeää ryhmätilanteessa on myös, että ohjeet esitetään kullekin vastaajalle samassa muodossa. Hyvä olisi-kin, jos tutkijalla olisi paikan päällä tutkimusapulainen, kuten esimerkiksi koulussa opettaja, joka valvoisi vastaustilannetta ja lukisi kaikille vastausohjeet samanaikaisesti. Puhelin- ja haastattelukyselyissä tutkija lukee kysymykset ja vastausvaihtoehdot äänen tutkittavalle, joka vastaa suullisesti. Tietokoneen välityksellä tehtävät sähköposti- ja www-kyselyt mahdollistavat vastausaineiston hyödyntämisen saman tien ilman aineiston erillistä syöttöä tietokoneelle. Tämä poistaa mahdolliset lyöntivirheet, joita aineistoa syötettäessä voi tapahtua. Sähköposti- ja www-kyselyjen soveltuvuutta kohderyhmälle on kuitenkin mietittävä tarkkaan, sillä ainakaan vielä ne eivät ole saavuttaneet suurta suosiota kaikkien varsinkaan iäkkäämpien vastaajien keskuudessa. (Valli 2007, 106-111.)

Ennen kuin kyselylomakkeen suunnittelu aloitetaan, täytyy tutkijan olla täysin selvillä tutkimuksen tavoitteesta ja niistä kysymyksistä joihin hän vastauksia haluaa. Tutkijan on myös huomioitava se kuinka saatu vastausaineisto tullaan käsittelemään eli mitä ohjelmaa aineiston käsittelyssä käytetään, miten aineisto syötetään ja miten tulokset raportoidaan. (Heikkilä 2004, 47.)

Kyselylomaketta laadittaessa on syytä miettiä tarkkaan kyselyn pituutta. Vastaajat luopuvat helposti vastaamisesta heti alkuun, jos kokevat lomakkeen liian pitkäksi. Jos he taas päätyvät vastaamaan, eivät he välttämättä jaksa enää keskittyä lomakkeen lopussa oleviin kysymyksiin niiden vaatimalla intensiteetillä, jolloin tutkimuksen luotettavuus voi kärsiä. Myös liian täyteen ahdettu lomake saattaa antaa kuvan raskaasta ja vaivanloisesta työstä, jolloin houkuttelevampaa voi olla jättää vastaamatta. Kyselylomakkeessa käytettyä kieltä on syytä työstää kohderyhmää ajatellen. Esimerkiksi vierasperäisten sanojen käyttö voi jossain tapauksissa saada tutkijan tuntumaan etäiseltä, mikä voi johtaa vastausten varauksellisuuteen. On havaittu, että kysymykset ja vastausvaihtoehdot on parempi esittää henkilökohtaisessa muodossa (vrt. ikä/ikäni), jolloin niihin vastaaminen tuntuu luonnollisemmalta. (Valli 2007, 104-105.)

Kysymyslomakkeissa on hyvä hyödyntää erilaisia kysymystyyppejä. Suljetut kysymykset antavat valmiit vastausvaihtoehdot, joista vastaaja valitsee sopivan tai sopivat. Suljettuja kysymyksiä voi hyödyntää silloin, kun vastausvaihtoehdot on rajoitetusti ja kun ne selkeästi rajattuina tiedetään etukäteen. Suljetut kysymykset yksinkertaistavat vastausten käsittelyä ja torjuvat lisäksi tiettyjä virheitä. Suljettuja kysymyksiä kutsutaan myös strukturoiduiksi kysymyksiksi tai monivalintakysymyksiksi. Sekamuotoisissa kysymyksissä osa vastausvaihtoehdoista on avoimia ja osa annettuja. Avoin vastausvaihtoehto on usein ”Muu, mikä?” ja se on hyvä lisätä vaihtoehtoihin silloin, kun ei olla varmoja siitä, onko kaikki mahdolliset vastausvaihtoehdot keksitty kysymystä laadittaessa. Asteikkotyypisissä kysymyksissä kysymys esitetään väittämämuodossa ja vastaaja vastaa valitsemalla aiheesta asennettaan lähimmän vastausvaihtoehdon. Likertin ja Osgoodin asteikko ovat käytetyimmät asenneasteikot. Avoimissa kysymyksissä vastaajalle jätetään riittävästi tilaa vapaalle sanalliselle vastaukselle. Avoimiin kysymyksiin jätetään helposti vastaamatta ja niiden käsittely on työlästä, mutta vastausten joukosta voi myös löytyä hyviä ideoita. (Heikkilä 2004, 49-53.)

Kysely toteutettiin Helsingin kaupungin ympäristökeskuksella käytössä olevalla suomalaisella internet-pohjaisella Digium Enterprise tutkimus- ja tiedonkeruuhjelmalla. Kyselyt lähetettiin kaikille Helsingin kaupungin ekotukihenkilöille, jotka olivat saaneet koulutuksen kevään 2006 ja kevään 2008 välillä ja joilla oli käytössään sähköposti. Täten kysely kattoi lähes koko perusjoukon. Kyselyitä lähetettiin yhteensä 293 kappaletta ja se toimitettiin linkkinä vastaajien sähköpostiin 17.9.2008. Viikon päästä 26.9.2008 kyselyn lähettämistä lähetettiin muistutusviestin niille, jotka eivät olleet vielä vastanneet. Kysely suljettiin 2.10.2008, kaksi viikkoa kyselyn julkistamisen jälkeen. Vastausprosentin nostamiseksi kyselyyn vastanneiden kesken päätettiin arpoa kaksi lahjakorttia sosiaaliviraston Uusix-verstaille. Lisäksi kyselystä ilmoitettiin ennalta ekotukitoiminnan syyskuun kuukausikirjeessä ja ekotukitoiminnan intranetsivuilla. Marraskuun kuukausikirjeessä toimitettiin kiitokset kyselyyn vastanneille ja julkistettiin lahjakorttien voittajien nimet.

Kysely (liite 2) pyrittiin laatimaan selkeäksi ja lyhyeksi suuremman vastausprosentin saavuttamiseksi. Tämän takia kyselylomakkeessa hyödynnettiin paljon suljettuja kysymyksiä valmiilla vastausvaihtoehdoilla. Muutamaan kysymykseen lisättiin yksi avoin vastausvaihtoehto eli kysymykset olivat sekamuotoisia. Osassa kysymyksiä vastaajilla oli mahdollisuus valita ”en osaa sanoa” vastausvaihtoehdoksi. Kaikki kysymykset oli mahdollista jättää kokonaan avoimeksi. Kysymykset ryhmiteltiin teemoittain eri otsikoiden alle, ja jokainen teema sisälsi myös muutaman avoimen kysymyksen, joissa vastaajat saivat mahdollisuuden esittää mielipiteitään omin sanoin. Taustatiedoiksi vastaajilta kysyttiin heidän virastoaan ja ekotukikoulutukseen osallistumisaikaa.

4.1.2 Teemahaastattelut ja niiden toteutus

Haastattelu on yksi käytetyimmistä tiedonkeruumuodoista ja se sopiikin joustavuutensa takia moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelutilanteessa tutkijan ollessa suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa voi hän helpommin suunnata tiedonhankintaa tilanteen edellyttämällä tavalla. Samalla haastatteluaiheiden järjestystä on mahdollista säädellä sekä tulkita haastateltavan ilmeitä ja eleitä. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 34; Hirsjärvi ym. 2004, 194.)

Haastattelua on hyvä käyttää tutkimusmenetelmänä silloin, kun tutkitaan vähän tunnettua aluetta, jolloin tutkijan on vaikea tietää etukäteen vastausten suuntia. Myös silloin, kun ennalta tiedetään, että tutkimus voi tuottaa moniin suuntiin viittaavia vastauksia, on hyvä turvautua haastatteluun. Lisäksi haastattelutilanteessa voidaan käyttää tarpeen mukaan lisäksymyksiä selventämään tai syventämään saatuja vastauksia. Haastattelun haittoina pidetään siitä aiheutuvia kustannuksia sekä haastatteluaineiston ongelmallista analysointia, tulkintaa ja raportointia. Lisäksi haastattelu ja sen valmistelut sekä purkaminen vievät aikaa. Haastattelijan rooliin olisi syytä kouluttaa ja vain kokenut sekä taitava haastattelijaa osaa säädellä aineiston keruuta tilanteen edellyttämällä tavalla. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 35.)

Teemahaastattelussa teemat eli haastattelun aihealueet on ennalta määrätty ja haastattelijaa huolehtii siitä, että kaikki teemat käydään haastateltavan kanssa läpi. Haastatteluissa ei hyödynnetä tarkkoja kysymysmuotoja tai kysymysjärjestystä, vaan teemojen järjestys ja laajuus voi vaihdella haastattelusta toiseen. Haastattelijalla on hyvä olla teemoista pienimuotoinen tukilista mukanaan, mutta ei valmiita kysymyksiä. (Eskola & Vastamäki 2007, 27-28.)

Haastatteluja varten laadittiin haastattelurunko (liite 4), joka koostui neljästä teemasta, joiden alle koottiin vielä teemaan liittyviä aiheita. Haastattelurungosta pyrittiin tekemään mahdollisimman yksinkertainen, jotta sen seuraaminen haastattelutilanteessa oli mahdollisimman helppoa.

Haastateltavat valittiin niiden vastanneiden joukosta, jotka olivat täyttäneet yhteystietokohdan vastauslomakkeesta. Jotta saatiin haastateltua mahdollisimman eri mieltä olevia ekotukihenkilöitä, arvotettiin vastaajien vastaukset kysymyksistä 3,4,7,8,9,10,13,14,17,18 ja 20. Vastausten arvotus tapahtui näin, jos kysymyksessä oli viisi vastausvaihtoehtoa, sai myönteisimmästä vastauksesta viisi pistettä ja kielteisimmästä yhden. Jos vastausvaihtoehtoja oli neljä, sai myönteisimmästä neljä ja kielteisimmästä yhden pisteen. Kysymyksessä 13 vastauksista annettiin pisteitä näin: säännöllisesti kuukausikirjettä lukeneet saivat viisi pistettä, välillä lukeneet kolme pistettä ja ei lainkaan lukeneet yhden pisteen. Kysymyksessä 17 vastaaja sai viisi pistettä jokaisesta käyttämästään toimintaohjelmakkeesta ja yhden pisteen, jos ei

ollut käyttänyt mitään. Yksittäisen vastaajan vastauksista kertyneet pisteet jaettiin vielä vastausten määrällä, jolloin saatiin vastausten keskiarvo. Näin vastanneista muodostui 5 ryhmää, joiden sisältä haastatteluun valittiin 1-2 henkilöä.

Haastattelut toteutettiin vuoden 2008 joulukuussa ja vuoden 2009 tammikuussa. Haastattelut tehtiin haastateltavien toivomina ajankohtina heidän toivomissaan paikoissa. Haastatteluja toteutettiin kaikkiaan kahdeksan, joista kuusi tehtiin haastateltavien työpaikoilla ja kaksi Ympäristökeskuksen kokoustila Sumpussa. Haastatteluista puolet sujui alusta loppuun täysin ilman ulkopuolista häiriötä, mutta puolissa haastattelun keskeytti joko puhelinsoitto tai työkollega. Haastatteluiden pituudet vaihtelivat haastateltavasta riippuen. Pisin haastattelu kesti noin tunti 10 minuuttia ja lyhimpää kului noin 45 minuuttia. Keskimäärin haastatteluihin kului tunti.

4.1.3 Validiteetti ja reliabiliteetti

Hyvän tutkimuksen perusvaatimuksia on, että se tehdään rehellisesti, puolueettomasti ja niin, ettei tutkimuksesta aiheudu vastaajille haittaa (Heikkilä 2004, 29). Validiteetti eli pätevyys kertoo, kuinka hyvin tutkimuksessa on mitattu sitä, mitä oli tarkoituskin selvittää. Kysely- ja haastattelututkimuksissa validiteettiin vaikuttaa ensisijaisesti kysymysten onnistuneisuus eli saadaanko niiden avulla tutkimusongelmaan ratkaisu. Sisäinen validiteetti kertoo, vastaavatko mittaukset käsitteitä, joita on esitetty tutkimuksen teoriaosassa. Ulkoinen validiteetti tarkoittaa, että muutkin tutkijat tulkitsevat tutkimustulokset samalla tavalla. Validiteetin tarkastelu jälkikäteen on vaikeaa. Jokin aineiston keräämiseen liittyvä tekijä voi aiheuttaa systemaattista virhettä ja se pyrkii vaikuttamaan koko aineiston samansuuntaisesti. Survey-tutkimuksessa tällainen virhelähde voi olla valehteleminen, joka voi olla systemaattista asioiden kaunistelua tai vähättelyä. Sekä tutkimuksen validiteetti että reliabiliteetti alenevat, jos mittauksessa on systemaattista virhettä. Yleensä valehtelu ja muistivirheet aiheuttavat satunnaisvirheitä ja alentavat näin ollen reliabiliteettia. (Heikkilä 2004, 186-187.)

Reliabiliteetti tarkoittaa kykyä tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimuksen sisäistä reliabiliteettia voidaan testata mittaamalla sama tilastoyksikkö useampaan kertaan. Mittaus on reliaabeli silloin, kun mittaustulokset ovat samat. Kun mittaukset ovat toistettavissa myös muissa tutkimuksissa ja tilanteissa, on tutkimus ulkoisesti reliaabeli. Puutteellisen reliabiliteetin takana on yleensä satunnaisvirheet kuten otanta ja mittaus- sekä käsittelyvirheet. (Heikkilä 2004, 187.)

Ennen kyselyn julkistamista kyselylomake lähetettiin testattavaksi viidelle henkilölle, joilta saatiin muutamia korjausehdotuksia. Tämä vaikutti tulosten validiteettiin ja reliabiliteettiin. Tutkimuksen sisäistä reliabiliteettia laski se, ettei samaa tilastoyksikköä mitattu useampaan

kertaan. Reliabiliteettia taas nosti kyselyn lähettäminen lähes koko perusjoukolle, jolloin ei päässyt tapahtumaan otantavirhettä. Myös valmiin havaintomatriisiin saaminen Digium Enterprise tutkimus- ja tiedonkeruuohjelmasta nosti reliabiliteettia, koska kyselyaineiston manuaalinen syöttö tietokoneelle jäi pois ja minimoi täten aineiston käsittelyvirheitä.

4.1.4 Aineiston käsittely

Kyselyyn vastasi yhteensä 129 ekotukihenkilöä, joista kaksi vastaajaa ei kuitenkaan ollut vastannut yhteenkään kysymykseen, joten vastauksista huomioitiin 127 kappaletta. Näin ollen vastausprosentiksi muodostui 43 prosenttia. Kyselystä lähetettiin muistutus 26.9.2008, johon mennessä vastauksia oli saapunut 84 kappaletta. Muistutuksen jälkeen vastauksia saapui vielä 45 kappaletta.

Kyselyn vastaukset käsiteltiin Digium Enterprise tutkimus- ja tiedonkeruuohjelmalla ja Microsoft Excel-ohjelmalla. Kyselyn vastaukset saatiin Digium Enterprise-ohjelmasta siirrettyä suoraan Microsoft Excel-ohjelmaan havaintomatriisin muodossa. Tuloksista luotiin sekä graafisia kuvioita että taulukoita. Tulosten frekvenssitaulukot ovat liitteessä 3. Avoimissa kysymyksissä vastaajien oli mahdollista esittää ajatuksiaan omin sanoin ja niiden avulla oli tarkoitus saada uusia ideoita ja kehittämisehdotuksia ekotukitoimintaan. Vastaukset käsiteltiin luokittelemalla samantyyppiset vastaukset omiksi luokikseen, jolloin pystyttiin laskemaan suuntaa antavia lukumääriä ja prosenttiosuuksia. Pääosin vastauksia on kuitenkin vain tulkittu.

Kaikki kahdeksan haastattelua nauhoitettiin ja haastattelupuheet purettiin tekstitiedostoiksi eli litteroitiin. Tämän jälkeen aineisto teemoiteltiin jokaisen haastateltavan kohdalla haastattelurungon mukaisten teemojen alle, koska itse haastattelutilanteessa eri teemoja oli saatettu käsitellä useammassa kohdassa.

4.2 Tulokset

Kyselyn vastauksista huomioitiin 127 kappaletta. Näin ollen vastausprosentiksi muodostui 43 prosenttia. Ensimmäisenä taustatietokysymyksenä kyselyssä kysyttiin vastaajan virastoa. Vastaajat jakautuivat virastoihin taulukon 2 mukaisesti.

Virastosi	N	%-osuus
Hankintakeskus	1	0,8 %
Metropolia	1	0,8 %
Helsingin Vesi	1	0,8 %
Kaupungin kirjasto	3	2,4 %
Kaupungin taidemuseo	1	0,8 %
Kiinteistövirasto	3	2,4 %
Kulttuuriasiainkeskus	1	0,8 %
Liikuntavirasto	3	2,4 %
Nuorisoasiankeskus	3	2,4 %
Opetusvirasto	36	28,4 %
Palmia	6	4,7 %
Rakennusvirasto	6	4,7 %
Rakennusvalvontavirasto	1	0,8 %
Sosiaalivirasto	19	15 %
Terveyskeskus	39	30,7 %
Ympäristökeskus	2	1,6 %
Jokin muu, mikä		
Hammashoitola	1	0,8 %
Kaikki vastaajat yhteensä	127	100 %

Taulukko 2: Vastaajien jakautuminen virastoihin

Toisena taustatietokysymyksenä kysyttiin, milloin vastaaja oli käynyt ekotukitoiminnan peruskoulutuksen. Vuonna 2006 koulutuksen oli käynyt keväällä 25 (21 %) vastaajaa ja syksyllä 11 (9 %) vastaajaa. Vuoden 2007 keväällä koulutuksen oli käynyt 22 (18 %) vastaajaa ja syksyllä 37 (31 %) vastaajaa. Keväällä 2008 koulutuksen oli käynyt 26 (22 %) vastaajaa. Kysymykseen jätti vastaamatta kuusi vastaajaa.

4.2.1 Ekotukitoiminnan käsikirja ”Työpaikan ekoarki ja kuinka se tehdään”

Ekotukihenkilöiltä kysyttiin, kuinka tyytyväisiä he ovat ekotukitoiminnan käsikirjan ”Työpaikan ekoarki ja kuinka se tehdään” sisältöön. Kyselyyn vastanneista 17 (14 %) oli kirjan sisältöön erittäin tyytyväisiä ja 55 (45 %) melko tyytyväisiä. Vastaajista 47 (39 %) ei osannut sanoa kantaansa ja 3 (2,5 %) oli kirjan sisältöön melko tyytymättömiä. Erittäin tyytymätön ei vastaajista ollut yksikään. Kysymykseen jätti vastaamatta 5 vastaajaa.

Ekotukihenkilöiltä kysyttiin myös, kuinka paljon he ovat hyödyntäneet käsikirjaa toiminnassaan. Vastaajista 31 (25 %) ei ollut hyödyntänyt kirjaa toiminnassa lainkaan, 73 (59 %) oli käyttänyt kirjaa melko vähän, 17 (14 %) melko paljon ja vain 2 (2 %) vastaajaa oli hyödyntänyt kirjaa toiminnassaan erittäin paljon. Neljä vastaajaa jätti vastaamatta kysymykseen.

Avoimena kysymyksenä kysyttiin, miten vastaajat ovat käsikirjaa toiminnassaan hyödyntäneet. Kysymykseen vastasi 53 ekotukihenkilöä, eli 42 prosenttia vastaajista. Vastaajista 11 kertoi käyttäneensä kirjaa etsiessään vinkkejä ja ideoita omaan toimintaansa. Jätteiden lajittelun järjestämisessä kirjaa kertoi käyttäneensä yhdeksän vastaajaa. Vastaajista seitsemän kertoi käyttäneensä kirjaa apunaan tiedottamisessa ja kouluttamisessa omalla työpaikallaan. Viisi vastaajaa kertoi, ettei ollut hyödyntänyt kirjaa, koska olettivat jo tietävänsä suurimman osan kirjan asioista.

Avoimena kysymyksenä kysyttiin myös ekotukihenkilöiden kehittämisehdotuksia käsikirjaan. Vastaajista 12, eli 9 prosenttia vastasi kysymykseen. Heidän kommentteja olivat mm:

- *”Mielestäni hyvä paketti kokonaisuudessaan. Samoihin kansiin on hyvä kerätä ekoasioita käsittelevät asiat esim. oman työpaikan jäteohje jne.”*
- *”Luettavuuden parantaminen.”*
- *”Joistakin aiheista voisi olla tietoa haasteellisemmin, esim. mihin menee ja mitä tehdään esim. kierrätys metallista.”*
- *”Selkeitä toimintamalleja.”*

Haastatelluista monet olivat lukeneet tai selaillleet käsikirjaa silloin kun he sen saivat, mutta sen jälkeen käsikirjaa ei juurikaan ole hyödynnetty. Haastatelluista vain yksi, jolla ei ennen ekotukikoulutusta ollut mitään tietoa ympäristöasioista, sanoi hyödyntävänsä kirjaa toiminnassaan koko ajan. Käsikirjan perusrunko todettiin haastatteluissa hyväksi ja kehittämisehdotuksena nousi esiin käsikirjakansion jäsentäminen esimerkiksi välilehtien avulla, jolloin siitä löytäisi tietoa nopeammin. Eräs haastateltava ehdotti myös käsikirjakansioon liitettävää pienimuotoista vinkkilistaa toiminnan aloittamiseen, joka saattaisi myös osaltaan laskea kynnystä aloittaa toiminta. Listaani voisi myös kirjata joitain esimerkkejä, kuten Paperinkeräys Oy:stä saa ilmaiseksi paperinkeräyslaatikoita jne.

4.2.2 Ekotukitoiminnan intranet-sivut

Kyselyssä kysyttiin, kuinka tyytyväisiä ekotukihenkilöt ovat ekotukitoiminnan intranet-sivuihin. Kyselyyn vastanneista 23 (18 %) oli intranet-sivuihin erittäin tyytyväisiä ja 71 (57 %) melko tyytyväisiä. Vastaajista 29 (23 %) ei osannut sanoa kantaansa ja 2 (2 %) oli intranet-sivuihin melko tyytymättömiä. Erittäin tyytymätön ei vastaajista ollut yksikään. Kysymykseen jätti vastaamatta 2 vastaajaa.

Ekotukihenkilöiltä kysyttiin myös, kuinka paljon he ovat hyödyntäneet ekotukitoiminnan intranet-sivuja. Vastaajista 2 (2 %) oli hyödyntänyt intranet-sivuja toiminnassaan erittäin paljon ja 40 (32 %) melko paljon. Melko vähän sivuja oli hyödyntänyt 63 (50%) vastaajaa. Ekotukitoi-

minnassaan intranet-sivuja ei ollut lainkaan hyödyntänyt 20 (16 %) vastaajaa. Kaksi vastaajaa jätti vastaamatta kysymykseen.

Kysymykseen, kuinka paljon intranet-sivujen linkkejä oli hyödynnetty, jätti vastaamatta 3 vastaajaa. Erittäin paljon sivuilla olevia linkkejä oli hyödyntänyt 4 (3 %) vastaajaa. Vastaajista 37 (30 %) oli hyödyntänyt linkkejä toiminnassaan melko paljon. Melko vähän linkkejä oli hyödyntänyt 64 (52 %) vastaajaa. Linkkejä ei ollut lainkaan hyödyntänyt 19 (15 %) vastaajaa.

Kyselyssä kysyttiin myös, kuinka paljon ekotukihenkilöt ovat hyödyntäneet intranet-sivuilla olevia ekotukikoulutuksen materiaaleja. Kyselyyn vastanneista 4 (3 %) oli hyödyntänyt materiaaleja toiminnassaan erittäin paljon. Melko paljon materiaaleja oli hyödyntänyt 21 (17 %) vastaajaa ja melko vähän 75 (60 %) vastaajaa. Vastaajista 24 (19 %) ei ollut hyödyntänyt materiaaleja lainkaan. Kysymykseen jätti vastaamatta 3 vastaajaa.

Avoimena kysymyksenä kysyttiin, minkälaisissa tilanteissa intranet-sivujen materiaaleja oli hyödynnetty. Kysymykseen vastasi 51 ekotukihenkilöä, eli 40 prosenttia vastaajista. Valtaosa vastaajista kertoi käyttäneensä sivuja järjestäessään teemaviikkoja työpaikoilleen tai tiedottaessaan ympäristöasioista. Yleinen tiedon ja vinkkien hakeminen mainittiin vastauksissa myös. Muutama oli maininnut, ettei ollut käyttänyt sivuja, koska internet-yhteyksissä on ollut ongelmia.

Vastaajia pyydettiin avoimella kysymyksellä myös antamaan kehittämissuhteita intranet-sivuihin. Kysymykseen vastasi 13 (10 %) ekotukihenkilöä ja he kommentoivat muun muassa seuraavaa:

- *”Kaipaisin hieman selkeämpiä sivuja.”*
- *”Lisää tulostettavia julisteita ja vaikka kylttejä eri aiheista.”*
- *”Lisää konkreettisia käyttövinkkejä, valmiita projektipaketteja, aamunavauksia yms. apuvälineitä opettajan työhön.”*
- *”Suurimpana ongelmana ekotuki-sivujen käyttämisessä on ollut se, että koulumme opetuksen tietokoneilta ei viime keväänä päässyt lainkaan kaupungin intraan. Nyt syksyllä pääsen sivuille, mutta en saa asiakirjoja mitenkään auki ja näkyville. Tämä on tuki enemmän tietotekninen ongelma, mutta toivoisin, että materiaaleihin olisi pääsy myös suoraan opetusviraston intrassa”.*

Haastatelluista kovinkaan moni ei hyödyntänyt ekotukitoiminnan intranet-sivuja aktiivisesti, joten suurempia kehittämissuhteita ei osattu antaa. Haastateltavat totesivat sivujen olevan hyvät ja palvelevan toimintaa. Myös intranet-sivuilla olevaa ekotukihenkilölistaa todettiin hyväksi.

4.2.3 Ekotukitoiminnan kuukausikirje

Ekotukitoiminnan kuukausikirjeeseen liittyen kysyttiin, kuinka usein ekotukihenkilöt lukevat sitä. Vastaajista 106 eli 84 prosenttia kertoi lukevansa kuukausikirjettä säännöllisesti joka kuukausi. Loput 20 (16 %) kysymykseen vastanneista ilmoitti lukevansa kirjettä välillä. Kysymykseen jätti vastaamatta yksi vastaaja.

Kyselyssä kysyttiin myös, kuinka paljon kuukausikirjeestä on ollut ekotukihenkilöille hyötyä. Vastaajista 11(9 %) oli sitä mieltä, että kuukausikirjeestä on ollut heille hyötyä erittäin paljon. Melko paljon hyötyä kuukausikirjeestä on ollut 51(41 %) vastaajalle. Kantaansa ei osannut kertoa 26 (21 %) vastaajaa ja melko vähän hyötyä kirjeestä oli ollut 33 (27 %) vastaajalle. Vain kolme (2,5 %) vastaajaa oli sitä mieltä, että kirjeestä ei ole ollut heille mitään hyötyä. Kysymykseen jätti vastaamatta 3 vastaajaa.

Avoimena kysymyksenä kysyttiin, miten ekotukihenkilöt ovat hyödyntäneet kuukausikirjettä. Kysymykseen vastasi 70 ekotukihenkilöä eli 55 prosenttia vastaajista. Valtaosa vastaajista ilmoitti tiedottavansa kuukausikirjeen asioista työpaikallaan joko itse tai viraston tiedottajan välityksellä. Osa vastaajista ilmoitti laittavansa kirjeen konkreettisesti esille esimerkiksi kahihuoneen pöydälle tai työpaikan yhteiselle ilmoitustaululle. Osa kertoi myös jatkolähtävänä kirjeen eteenpäin muille yksikkönsä työntekijöille. Kirjeen asioita mainittiin myös nostettavan esille yksiköiden kuukausipalavereissa ja ekoryhmän palavereissa.

Vastaajia pyydettiin avoimella kysymyksellä myös antamaan kehittämisehdotuksia kuukausikirjeeseen. Kysymykseen vastasi 16 (13 %) ekotukihenkilöä. Kuukausikirjeeseen ollaan kaikin puolin tyytyväisiä. Ohessa muutamia kommentteja kirjeestä:

- *”Se on ihan hyvä näin, napakka.”*
- *”Enemmän informaatioita ekotukiasioissa.”*
- *”Ruotsinkielinen versio olisi hyvä.”*
- *”Ekotukihenkilöiden parhaat käyttö- ja opetusvinkit.”*

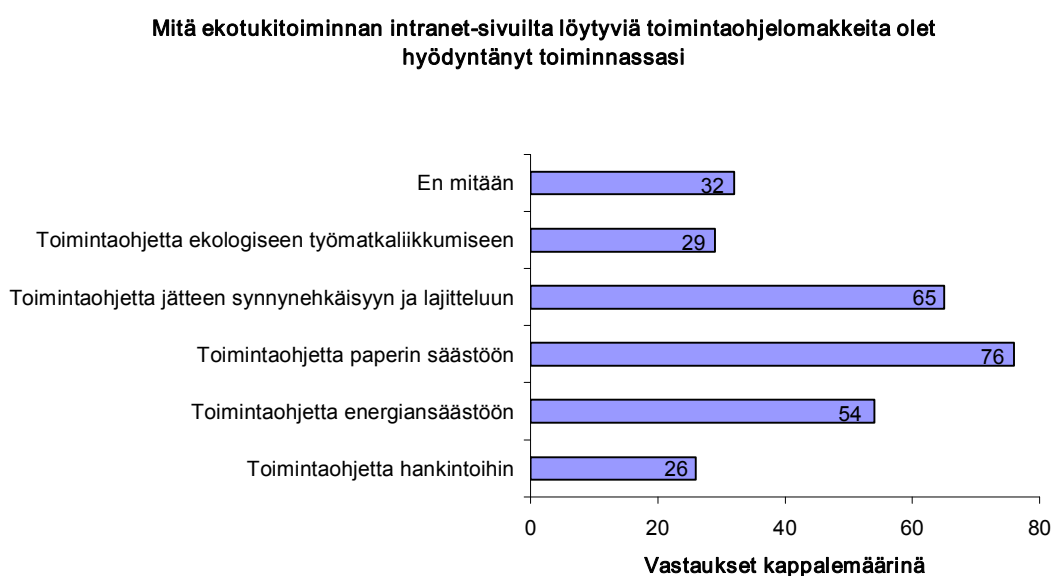
Haastateltavat totesivat niin ikään kuukausikirjeen varsin hyväksi ja ekotukitoiminnasta muistuttavaksi. Suurempia kehittämisehdotuksia ei esitetty. Kuukausikirjettä kommentoitiin näin: *”On ehdottoman hyödyllinen, muistuttaa joka kuukausi, että paneudu nyt hetkeksi tähän asiaan.”*

”Luen joka kerta, kun tulee jopa tallennan sen. Mut pitkään aikaan mä en oo mun mielestä saanut siitä mitään, et se on sitä vanhan kertausta. Mut mä ymmärrän, et on paljon uusia ekotukihenkilöitä, että ne tarvitsee sen tiedon.”

4.2.4 Toimintaohjelomakkeet

Kysymykseen ”mitä ekotukitoiminnan intranet-sivuilta löytyviä toimintaohjelomakkeita olet hyödyntänyt toiminnassasi” vastaajat saivat valita useamman vaihtoehdon. Kuvio 1 käy ilmi toimintaohjelomakkeiden käyttö ekotukitoiminnassa. Yleisimmin ekotukitoiminnassa oli hyödynnetty toimintaohjetta paperinsäästöön, jota kertoi käyttäneensä 61 prosenttia vastaajista. Reilu puolet vastaajista oli hyödyntänyt jätteen synnyn ehkäisyn ja lajittelun toimintaohjetta. Vastaajista 43 prosenttia kertoi käyttäneensä toimintaohjetta energiansäästöön ja 23 prosenttia ekologiseen työmatkaliikkumiseen. Toimintaohjetta hankintoihin oli hyödyntänyt 21 prosenttia vastaajista. Neljännes vastaajista ei ollut hyödyntänyt mitään toimintaohjetta ekotukitoiminnassaan.

Kuvio 1: Toimintaohjelomakkeiden käyttö ekotukitoiminnassa

Kyselyssä kysyttiin myös, kuinka paljon toimintaohjelomakkeista on ollut apua ekotukihenkilöiden toiminnassa. Toimintaohjelomakkeita käyttäneistä 7 (8 %) oli sitä mieltä, että toimintaohjelomakkeista on ollut heille apua erittäin paljon. Melko paljon apua toimintaohjelomakkeista on ollut 37 (40 %) vastaajalle. Kantaansa ei osannut kertoa 31 (33 %) vastaajaa ja melko vähän apua toimintaohjelomakkeista oli ollut 18 (19 %) vastaajalle. Yksikään vastaajista ei ollut sitä mieltä, että lomakkeista ei olisi ollut heille mitään apua.

Vastaajia pyydettiin avoimella kysymyksellä antamaan kehittämisehdotuksia toimintaohjelmakkeisiin. Kysymykseen vastasi 9 (7 %) ekotukihenkilöä. Toimintaohjelmakkeiden kehittämisen liittyviä kommentteja olivat muun muassa:

- *”Hankintoihin - omalle sivulleen ekologiset hankinnat ja hankintakeskukseen enemmän mainontaa ekologisten hankintojen eduksi.”*
- *”Pedagogisia juttuja lisää, kiitos!”*

Haastateltavista puolet oli käyttänyt toimintaohjelmakkeita. Pari muisteli nähneensä lomakkeet, mutta he eivät muistaneet tarkkaa syytä siihen mikseivät niitä käyttäneet. Kaksi haastateltavaa eivät olleet lomakkeisiin koskaan tutustuneet, mutta haastattelutilanteessa niitä silmäillessään totesivat niiden vaikuttavan erittäin käyttökelpoisilta.

” Tää oli ihan parhaita papereita siellä koulutuksessa. Täst oli hirveen helppo kattoo, että onks meillä täällä tämä asia ja ai niin tämäkin asia. Niin täst oli ihan älyttömän kiva ja helppo hakea semmoiset asiat mihin mä pystyisin vaikuttaa.”

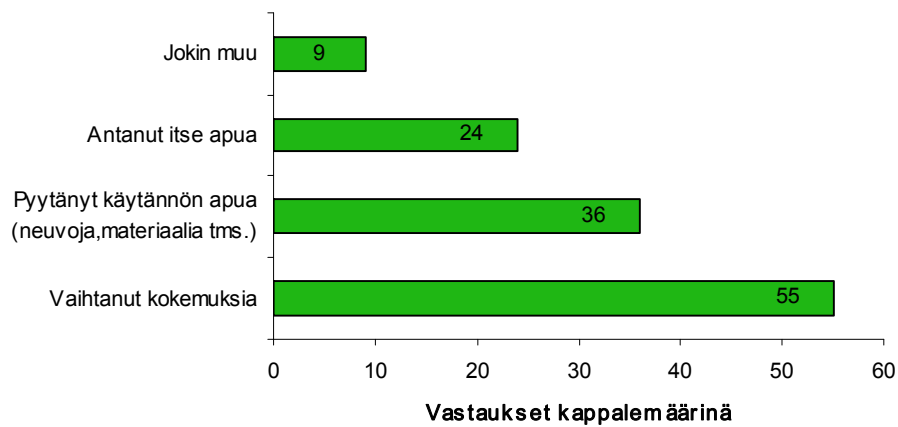
4.2.5 Verkostoituminen

Verkostoitumiseen liittyen tiedusteltiin olivatko ekotukihenkilöt olleet yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin. Vastaajista 74 (59 %) on ollut yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin ja 52 (41 %) ei ole ollut. Kysymykseen jätti vastaamatta yksi vastaaja.

Niiltä vastaajilta, jotka olivat olleet yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin, tiedusteltiin, kuinka usein yhteydessä oltiin oltu. Vastaajista vain yksi (1 %) ilmoitti olevansa yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin päivittäin. Useamman kerran viikossa toisiin ekotukihenkilöihin yhteydessä ilmoitti olevansa 5 (7 %) vastaajaa ja kerran viikossa 4 (5 %) vastaajaa. Useamman kerran kuussa yhteydessä oli 9 (12 %) vastaajaa ja kerran kuussa 22 (31 %). Vastausvaihtoehtoon ”jokin muu, mikä” vastasi 32 (44 %) vastaajaa. Heistä suurin osa ilmoitti olevansa yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin muutaman kerran vuodessa tai satunnaisesti tarvittaessa.

Kysymykseen ”missä asioissa olet ollut yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin” vastaajat saivat valita useamman vaihtoehdon. Kuviossa 2 näkyy asiat, joissa vastaajat ovat olleet yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin. Vastaajista 74 prosenttia oli vaihtanut kokemuksia toisten ekotukihenkilöiden kanssa. Käytännön apua oli pyytänyt hieman alle puolet ja itse apua oli antanut 32 prosenttia vastaajista. Vaihtoehdon ”jokin muu, mikä” valitsi 12 prosenttia vastaajista ja he kertoivat tapaavansa muita ekotukihenkilöitä säännöllisten palaverien ja ideariihien merkeissä. Yksi vastaajista kertoi, että heidän virastossaan oli käynyt muita ekotukihenkilöitä tutustumassa heidän ekotukitoimintaansa.

Missä asioissa olet ollut yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin

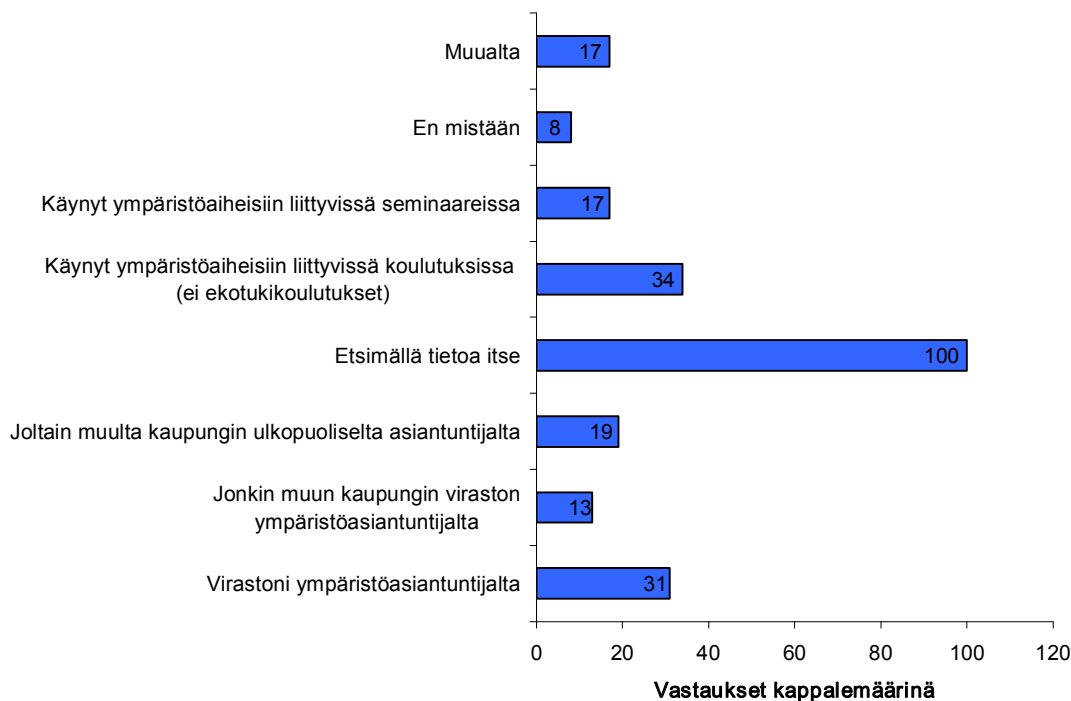

Kuvio 2: Asiat, joissa vastaajat ovat olleet yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin

Haastatelluista viisi oli ollut yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin oman virastonsa sisällä, muun muassa kokouksissa tai puhelimitse ja sähköpostitse vinkkejä ja apua kysellen tai niitä antaen. Loput haastateltavista ei ollut pitänyt yhteyttä muihin ekotukihenkilöihin.

Kysymykseen ”mistä muualta olet saanut tukea ekotukitoimintaan” vastaajat saivat myös valita useamman vaihtoehdon. Kuvio 3 käy ilmi ekotukihenkilöiden muut tukilähteet. Vastaajista 80 % oli saanut tukea toimintaansa etsimällä ympäristöaiheista tietoa itse. Hieman yli neljännes oli käynyt ympäristöaiheisiin liittyvissä koulutuksissa ja 14 prosenttia ympäristöaiheisiin liittyvissä seminaareissa. Oman virastonsa ympäristöasiantuntijalta tukea oli saanut 25 prosenttia vastaajista. Jonkin muun viraston ympäristöasiantuntijaan oli tukeutunut 10 prosenttia vastaajista ja kaupungin ulkopuoliseen asiantuntijaan 15 prosenttia. ”En mistään” -vaihtoehdon valitsi 6 prosenttia vastaajista. Vaihtoehdon ”muualta, mistä” valitsi 14 prosenttia vastaajista ja he kertoivat saavansa tukea toimintaansa kollegoiltaan, esimiehiltään, YTV:ltä ja muilta ”ekoihmisiltä”, kuten ympäristövastaavilta.

Mistä muualta olet saanut tukea ekotukitoimintaan

Kuvio 3: Ekotukihenkilöiden muut tukilähteet

Haastateltavista valtaosa on saanut tukea toimintaansa esimiehiltään ja muulta johdolta. Suurimmalla osalla johdon suhtautuminen on ollut neutraalia, mutta kiitostakin on hyvistä ideoista ja aikaansaannoksista saatu. Erään ekotukihenkilön esimies on ollut hyvin innostunut itsekin ympäristöasioista ja välillä jopa patistanut ekotukihenkilöä toimiin. Myös muut työntekijät ovat suurimmaksi osaksi suhtautuneet toimintaan hyvin. Haastateltavista yksi totesi kuitenkin työntekijäpuolelta tulevan vastarintaa toimintaan: *”Yksinäistä puurtamista. Pellenähän noi työntekijäpuoli pitää. Lajittelua vähätellään jne.”*

Yksi haastateltavista kertoi olevansa kaikin puolin nujerrettu, koska hänen oma esimiehensä on niin voimakkaasti toimintaa vastaa, eikä virastopäällikkökään kovin paljoa toimintaa tue. Esimiesten esimerkki on saanut myös muut työntekijät mukaan vähättelemään toimintaa.

Kyselyssä avoimena kysymyksenä kysyttiin, miten vastaajat kokisivat ekotukihenkilöiden verkostoitumisen auttavan heitä. Kysymykseen vastasi 42 ekotukihenkilöä, eli 33 prosenttia vastaajista. Lähes kaikissa vastauksissa mainittiin joko kokemusten ja vinkkien vaihtaminen, tuen saaminen tai motivaation ylläpitäminen. Ohessa on muutamia vastaajille heränneitä ajatuksia verkostoitumisesta:

- *”Saisi tukea kivireen vetämiseen.”*
- *”Meidän työyhteisö on hyvin myötämielinen ekoasioihin, joten en koe tehtävääni rasitteena.”*
- *”Tarvitsisin säännöllisiä tapaamisia ja sitä mallia muilta ekotukihenkilöiltä.”*
- *”Voisi vaihtaa kokemuksia, voisi saada tukea omaan toimintaan. Kuulisi, miten muut ovat pärjänneet, voisi saada vinkkejä omaan toimintaan. Loisi innostusta omaan aktiivisuuteen.”*
- *”Kokemusten vaihtaminen olisi hyvä. Voisiko perustaa keskustelupalstan tai tiedottaa säpolla (sähköpostilla), jos sellainen jo on.”*

Haastateltavista puolet oli osallistuneet Harakan saarella kesäkuussa 2008 pidettyyn maailman ympäristöpäivään tai joulukuussa 2007 kaupungintalolla järjestettyyn joulujuhlaan tai molempiin ja kokivat ne todella mukaviksi tavoiksi olla yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin. Haastateltavista kaksi ei kokenut tarvetta verkostoitumiseen, koska he eivät nähneet sen tuovan lisäarvoa toimintaan. He totesivat saavansa työpaikaltaan tarpeeksi tukea ja innostusta toimintaansa. Yksi haastateltavista todella toivoi ekotukitoiminnan kehittäjien järjestävän ekotukihenkilöille yhteisiä keskustelutilaisuuksia, joista saisi vertaistukea toimintaan. Yksi painotti virastokohtaisten tapaamisten toimivan paremmin kuin sellaisten joista ekotukihenkilöitä olisi monesta virastosta.

4.2.6 Uudet tukitoiminnot

Vastaajia pyydettiin arvioimaan ekotukitoimintaan suunnitteilla olevien uusien tukimuotojen hyödyllisyyttä 4-portaisella asteikolla. ”En osaa sanoa” -vaihtoehto oli viidentenä. Kuviossa 4 on esitetty vastausten jakautuminen uusien tukimuotojen kesken. Konsultoivat työpaikkäkäynnit koki erittäin hyödyllisiksi 50 prosenttia vastaajista ja 37 prosenttia melko hyödyllisiksi. Melko hyödyttömiksi ne koki 8 prosenttia ja 6 prosenttia valitsi vaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Erittäin hyödyttömiksi konsulttikäyntejä ei kokenut kukaan.

Opintovierailut toisiin työpaikkoihin koettiin myös varsin hyödyllisinä. Vastaajista 38 prosenttia koki ne erittäin hyödyllisiksi ja 53 prosenttia melko hyödyllisiksi. Melko hyödyttömiksi ne koki 5 prosenttia vastanneista. Kukaan ei kokenut opintovierailuja erittäin hyödyttömiksi. ”En osaa sanoa” -vaihtoehdon valitsi 4 prosenttia vastaajista.

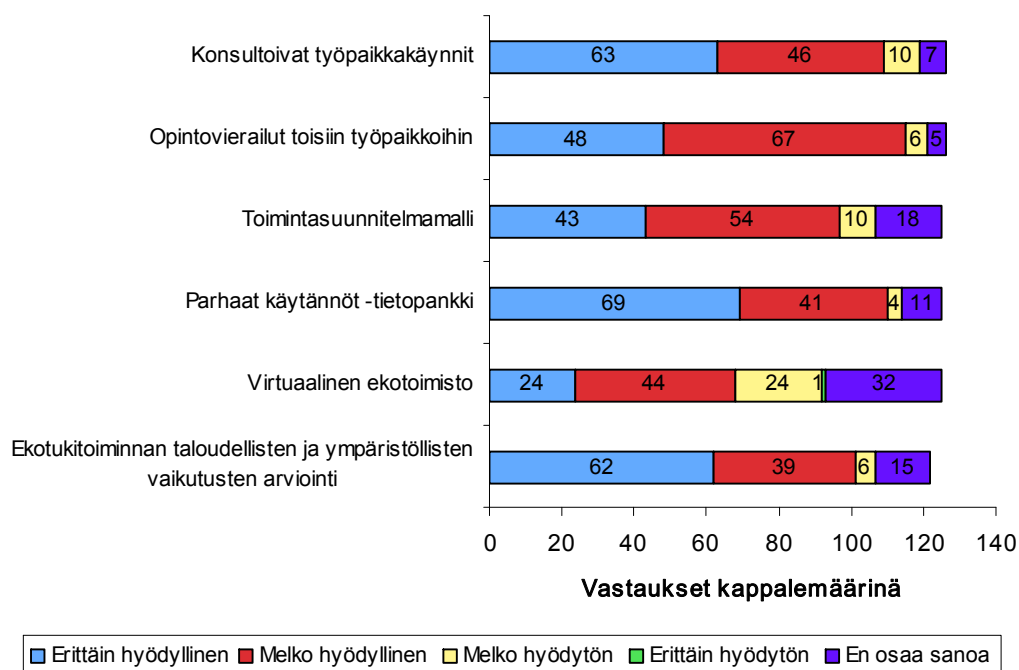
Valmiin toimintasuunnitelman ottamallakin ottaisi ilomielin vastaan 34 prosenttia vastaajista, jotka kokivat sen erittäin hyödylliseksi. Melko hyödylliseksi sen koki 43 prosenttia vastaajista ja melko hyödyttömäksi sen koki 8 prosenttia vastanneista. Kukaan ei kokenut toimintasuunnitelmaa erittäin hyödyttömäksi. Vaihtoehdon ”en osaa sanoa” valitsi 14 prosenttia vastaajista.

Parhaat käytännöt -tietopankista ei kantaansa osannut sanoa 9 prosenttia vastaajista. Vastaajista 3 prosenttia koki sen melko hyödyttömäksi. Melko hyödylliseksi sen koki 33 prosenttia vastaajista ja erittäin hyödylliseksi 55 prosenttia vastaajista. Kysymykseen vastanneista 9 prosenttia valitsi vaihtoehdon ”en osaa sanoa”.

Virtuaalisen ekotoimiston erittäin hyödylliseksi koki 19 prosenttia vastaajista ja melko hyödylliseksi 35 prosenttia vastaajista. Melko hyödyttömänä sen koki 19 prosenttia vastaajista ja yksi (0,8 %)vastaaja koki sen erittäin hyödyttömäksi. Vaihtoehdon ”en osaa sanoa” valitsi 26 prosenttia vastaajista

Ekotukitoiminnan taloudellisten ja ympäristöllisten vaikutusten arvioinnin koki erittäin hyödylliseksi 51 prosenttia vastaajista ja melko hyödylliseksi 32 prosenttia vastaajista. Melko hyödyttömäksi arvioinnin koki 5 prosenttia vastaajista. Kysymykseen vastanneista 12 prosenttia valitsi vaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Kukaan vastanneista ei kokenut arviointia erittäin hyödyttömäksi.

Suunnitteilla olevat uudet tukimuodot

Kuvio 4: Vastausten jakautuminen uusien tukimuotojen kesken

Yksi haastateltavista ei kokenut konsultoivia työpaikkakäyntejä kovinkaan tarpeelliseksi, koska heillä on niin pieni yksikkö ja asiat ovat hyvällä mallilla. Hän arveli, että konsultoinnista olisi hyötyä toiminnan alkuvaiheessa ja suuremmissa yksiköissä. Muuten haastateltavat kokivat konsultoivat työpaikkakäynnit erittäin tervetulleiksi ja toivomuksena oli myös, että silloin ei

oltaisi tekemisissä vain toimipisteen ekotukihenkilön kanssa vaan, että hyvä olisi pitää koko yksikölle esittely ekotukitoiminnasta ja ympäristöasioista. Koettiin, että muu henkilökunta kuuntelisi asioita aivan toisella tavalla, jos ne esittäisi ulkopuolinen eikä yksikön ekotukihenkilö. Eräs haastateltavista kommentoi konsultoivia työpaikkakäyntejä näin: *”Hän näkis varmaan tän tontin epäkohdat paljon paremmin kun minä. Tulee sellainen työpaikka sokeus ja oikeinkin kriittinen sais olla, et mites sä tän tälle hoidat, kun sen vois hoitaa vähän toisella viisiinkin.”*

Arvioinnin tekeminen nähtiin haastateltavien keskuudessa hyvänä asiana, erityisesti mainittiin taloudelliset vaikutukset, koska raha on yleensä se joka ratkaisee. Eräs haastateltavista kommentoi arviointia näin: *”Ehdottomasti hyvä juttu. Sillä voisi johtajillekin osoittaa, että merkitystä on. Nyt toiminta vähän ilmassa, jos on mustaa paperilla, niin pystyy vakuuttamaan paremmin.”*

Muihin suunniteltuihin tukimuotoihin suhtauduttiin haastatteluissa hieman varauksellisemmin. Esimerkiksi työpaikkakäynneistä moni sanoi suoraan, ettei välttämättä niihin osallistuisi ja monikaan vastaajista ei kokenut virtuaalisen ekotoimiston tuovan toimintaan lisäarvoa.

Kyselyn lopuksi avoimena kysymyksenä kysyttiin, millaista muuta lisätukea ekotukihenkilöt tarvitsevat ekotukitoimintaansa. Kysymykseen vastasi 39 ekotukihenkilöä, eli 31 prosenttia vastaajista. Ekotukihenkilöt toivoivat verkostotapaamisia, aikaa ekoasioiden hoitamiseen, rahallista korvausta työstään, tietoa työtovereiden motivoinnista, koulutusta esimiehille ja muille työntekijöille ja useampaa ekotukihenkilöä samaan yksikköön. Ohessa ekotukihenkilöiden kommentteja lisätuen tarpeesta:

- *”Resursseja paneutua ekotukitoimintaan.”*
- *”Kun saisimme henkilön puhumaan meidän passiivisille henkilöille tästä tärkeästä asiasta.”*
- *”Koulutus ei anna tarpeeksi voimavaroja koulun arkeen, rehtorit saatava myös koulutukseen, koska he päättävät resursseista!!!!”*
- *”Ekotukitoimintaan pitäisi ehdottomasti saada varata vähintään kaksi tuntia tehosta palkallista työaikaa viikossa, jos siitä halutaan oikeasti jotakin hyötyä irti. Kaupungin on turha järjestää koulutuksia ja kannustaa henkisesti mihinkään toimintaan työpaikoilla jos siitä ei kuitenkaan makseta eikä ekotukihenkilön muuta työtaakkaa vähennetä. Tällaisesta seuraa vain stressiä, passiivista pakonomaista osallisuutta (aktiivisen innostuneen ja innostavan toiminnan sijaan) sekä pahaa mieltä. Luulisi olevan itsestään selvää, että työhön tarvitaan työaikaa ja siitä tulee maksaa palkkaa.”*
- *”Pysyväistä koulutusta asian innokkuuden ylläpitämiseksi vaikka kerran vuodessa!!”*

- *”Järjestettyjä tapaamisia muiden ekotukihenkilöiden kanssa. Se inspiroi ja antaa voimia jatkamaan ympäristötyötä. Koulutusta, jotta hallussa on viimeisin tieto. Varrattu aikaresurssi työpaikalta ympäristötyöhön.”*

Haastateltavat toivoivat ekotukitoimintaan muun muassa ekotukiverkoston yhteisiä tapaamisia, koko kaupungin ekotukitoiminnan katsausta esimerkiksi puolivuositain, koulutusta esimiehille, toista ekotukihenkilöä samaan yksikköön, tietoisuutta ekotukitoiminnasta koko kaupungin henkilöstölle ja virastokohtaista listausta siitä kuinka kaupungin virastojen vastuut jakautuvat kunkin viraston kohdalla, esimerkiksi mitkä vastuut kuuluvat virastojen siivousta ja muuta kiinteistöhuoltoa hoitavalle Palmialle. Erään haastateltavan toive uusista tukimuodoista oli tällainen: *”Ihmisiä, tutoreita enemmän toimintaan, jotka jalkautuisi virastoihin. Ei pelkkää paperia ja materiaalia. Pitäisi olla kasvotusten ja herättää sillä enemmän mielenkiintoa ekotukitoimintaan. Pönkittämään ekotukihenkilöitä ja heittämään ideoita, koska toiminta kuitenkin vähän takkuilee, koska se on vapaaehtoista.”*

Haastateltavien kanssa keskusteltiin myös enemmän jatkokoulutuksen tarpeesta ja siitä miten jatkokoulutus olisi hyvä toteuttaa. Suurin osa kokisi muutaman kerran vuodessa pidettävät puolen päivän taikka parin tunnin mittaiset teemakohtaiset koulutukset parhaimmiksi. Muutama haastateltavaa ei kokenut tarvitsevänsä jatkokoulutusta. Koulutuksen teemoiksi ehdotettiin muun muassa toimialakohtaista tietoa ympäristöasioista, energian säästöä, kemikaaleja ja elinkaariajattelua. Ohessa jatkokoulutuksesta nousseita kommentteja:

”En mä tiedä tarviiks mä, kun mun mielestä kaiken tiedon saa kyllä. Mielestäni koulutatte vaan lisää ekotukihenkilöitä. Mun mielestä niitä voi olla parikin talossa.”

”Haluaisin oppia eniten itsetuntoa, tapaa millä tuoda asioita virastoon ja miten ne kannattaisi syöttää ihmisille muun muassa motivointi ja tiedotus.”

”Niin kuin ensiapukoulutuksissakin on kertauskurssit, vois olla myös ekotukitoiminnassa.”

”Mut must tuntuu, että näissä perusasioissa mulla riittää ihan hirveesti opiskeltavaa. Kyl mä näitten kanssa pärjään vielä.”

4.3 Tulosten tulkinta

Vaikkakin käsikirjan sisältöön ollaan suhteellisen tyytyväisiä, ei sitä ole toiminnassa kuitenkaan hyödynnetty kovin paljoa. Syynä tähän voi olla muun muassa se, että käsikirja ilmestyi vasta vuoden 2007 lopussa, jolloin valtaosa vastaajista oli jo saanut ekotukikoulutuksen ja aloittanut toiminnan. Muutama haastateltavista totesikin, että kirja olisi varmasti toiminut varsin hyvin toiminnan aloittamisen tukena. Yksi haastateltava, joka ei tiennyt ympäristöasioista mitään ennen koulutusta, totesikin edelleen käyttävänsä kirjaa aktiivisesti. Myös se, että ekotukihenkilöiksi on valikoitunut henkilöitä, jotka ovat jo aiemmin toimineet esimerkiksi yksiköidensä ympäristövastaavina tai ovat muuten kiinnostuneita ympäristöasioista, voi vaikuttaa siihen, ettei käsikirjaa ole käytetty niin paljon. Kyselyn avoimissa vastauksissa ja haastatteluissa tuli ilmi se, että osa ekotukihenkilöistä oletti jo tietävänsä suurimman osan kirjan asioista.

Intranet-sivuihin ollaan hiukan tyytyväisempiä kuin ekotukitoiminnan käsikirjaan ja niitä on myös hyödynnetty enemmän. Haastatteluista kävi ilmi, että intranet-sivuja käytetään tiedonlähteenä käsikirjaa enemmän, koska sivuilta tiedon sanottiin löytyvän nopeammin. Tietoteknisten ongelmien takia opetusviraston henkilökunnan vaikeudet päästä ekotukitoiminnan sivuille heijastuvat varmasti kyselyn tuloksiin. Myös ekotukihenkilöiden varsinainen työnkuva vaikuttaa siihen kuinka paljon heillä on mahdollisuuksia taikka halukkuutta käyttää tietokonetta toiminnassaan. Nämä ovat varmasti myös asioita, jotka ovat vaikuttaneet vastauksiin.

Kuukausikirje osoittautui nykyisistä tukimuodoista käytetyimmäksi ja pidetyimmäksi. Ilahduttavaa onkin, että kirjeellä tavoitettiin kaikki vastaajat. Kirjeestä on ollut joko erittäin paljon tai melko paljon hyötyä puolille vastaajista. Tässä suurin tekijä on varmasti ollut kuukausikirjeen helppous, koska siitä saa vinkkejä toimintaan ja sen asiat ovat helposti tiedotettavissa eteenpäin.

Toimintaohjelomakkeiden käyttöön on varmasti osittain vaikuttanut se, että ne valmistuivat vasta vuoden 2007 puolivälissä ja haastatteluissa paljastuikin, että aivan ensimmäisissä kouluksissa olleet ekotukihenkilöt eivät olleet lomakkeita koskaan nähneet saati käyttäneet. On ilahduttavaa, että kaikki toimintaohjelomakkeita käyttäneet kokivat lomakkeiden auttaneen toimintaa edes jonkun verran. Toimintaohjelomakkeista vain yhtä käyttäneet olivat hyödynneet eniten paperinsäästön ja toiseksi eniten jätteesynnyn ehkäisyn toimintaohjelomakkeita. Vastaajista kahdeksan oli käyttänyt toiminnassaan kaikkia viittä toimintaohjelomaketta ja 19 vastaajaa neljää. Valtaosa toimintaohjelomakkeita käyttäneistä oli käyttänyt kahta eri lomaketta toiminnassaan.

Ekotukihenkilöiden verkostoituminen on erittäin tärkeä asia ja olisikin ollut toivottavampaa, että suurempi osa vastaajista olisi ollut yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin. Toisaalta syynä voi olla se, etteivät kaikki ekotukihenkilöt koe tarvitsevansa ekotukihenkilöverkostoa ympärilleen, koska saavat jo omassa toimipisteessä riittävästi tukea toimintaan. Osittain verkostoitumiseen on voinut vaikuttaa se, että ainakaan kaikki haastateltavat eivät tienneet ekotukitoiminnan intranet-sivuilla olevasta ekotukihenkilölistauksesta. Niin haastatteluista kuin kyseilyn avoimista vastauksistakin kävi selvästi ilmi se, että varsinkin ekotukihenkilöt, jotka eivät koe saavansa tukea toimintaansa omalta työpaikaltaan, haluavat verkostoitua.

Suunnitellut tukitoiminnot otettiin vastaajien keskuudessa todella hyvin vastaan ja ainoastaan virtuaalinen ekotoimisto sai hieman huonomman vastaanoton. Esimerkiksi haastateltavat eivät oikein nähneet mitä se voisi heille tarjota. Se, että suunnittelut tukitoiminnot saivat näin hyvän vastaanoton, kuvastaa minusta osittain sitä, että ekotukitoiminnan kehittäjät ovat suhteellisen hyvin perillä ekotukihenkilöiden tarpeista ja siitä mitä niin sanotusti kentällä tapahtuu.

5 Ekotukitoiminnan ja kuntien kevyempien ympäristöjärjestelmien vertailu

Neljää alla kuvattua kevennettyä ympäristöjärjestelmää verrattiin ekotukitoimintaan Helsingin ympäristökeskuksen toivomuksesta. Vertailun taustalla oli ajatus ekotukitoiminnan mahdollisesta muokkaamisesta kevennetyksi ympäristöjärjestelmäksi tulevaisuudessa. Vertailun (liite 5) avulla oli tarkoitus selvittää mihin ekotukitoiminta asettuu valittujen järjestelmien keskuudessa tällä hetkellä ja kuinka ekotukitoimintaan tulisi kehittää, jotta siitä muotoutuisi kevennetty ympäristöjärjestelmä.

5.1 WWF:n Green Office

Green Office on Suomen WWF:n toimistoille tarjoama ympäristöpalvelu, jonka avulla toimistot voivat saavuttaa kustannussäästöjä ympäristöä suojelemalla. Ympäristöpalvelu tarjoaa toimistojen käyttöön helpon ja yksinkertaisen ympäristöjärjestelmän, joka soveltuu niin julkishallinnon kuin yksityisten yritystenkin erisuuruisiin toimistoihin. (WWF 2007a.) Palvelun välityksellä toimistojen on mahdollista saada neuvontaa, koulutusta ja esimerkkimalleja Green Office -järjestelmän rakentamiseksi ja kehittämiseksi. Toimistoille on kehitetty muun muassa arviointilomake, joka helpottaa lähtötilanteen kartoittamisessa, ja ympäristöohjelmaesimerkki ympäristöohjelman laatimisen avuksi. WWF on kehittänyt yhdessä Motiva Oy:n ja TKK Dipolin kanssa Ilmastolaskuri-raportointityökalun, joka helpottaa toimistojen hiilidioksidipäästöjen arvioinnissa. Samaisen Ilmastolaskurin kautta Green Office-toimistot raportoivat vuosittain indikaattorinsa WWF:lle. Myös indikaattoritietojen koostaminen Ilmastolaskuria varten on tehty mahdollisimman helpoksi tarjoamalla toimistoille avuksi valmis Excel- taulukkopohja. (WWF 2007b.)

Green Office ympäristöpalvelu tarjoaa toimistoille myös noin 20 kertaa vuodessa ilmestyvät ekovinkit ja WWF:n Pandan polku -lehden. Ympäristöviestinnän tueksi toimistot saavat Green Office -diplomin ja oikeuden käyttää Green Office -merkkiä viestinnässään. (WWF 2007b.) Vuosittaisten Green Office-raporttien perusteella WWF varmistaa, että yritykset täyttävät kriteerit, joita Green Office -merkin käyttöoikeus edellyttää. Tarkastuskäyntejä tehdään säännöllisesti ja niiden yhteydessä organisaatiota konsultoidaan ympäristöjärjestelmän kehittämisestä. (WWF 2008a.) Liittyessä Green Officeen toimisto maksaa liittymismaksun, jonka suuruus riippuu toimiston henkilöstön lukumäärästä. Liittymisen jälkeen toimistolla on käytävissä GOnet-palvelu, Green Office -verkoston sivu, josta löytyy paljon tukimateriaaleja, työkaluja ja tietoa. Aikaa ympäristöjärjestelmän valmiiksi saattamiseen on liittymisen jälkeen vuosi. Jos valmis järjestelmä läpäisee tarkastuksen, myönnetään toimistolle edellä mainittu käyttöoikeus Green Office- merkkiin, josta maksetaan vuosimaksua toimiston koon mukaan. Jatkossa toimiston on muistettava parantaa jatkuvasti henkilöstön ympäristötietoisuutta ja kehittää ympäristöjärjestelmäänsä. (WWF 2008b.)

5.2 Kiimingin kunnan ympäristödiplomihanke

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen aloitteesta käynnistettiin Kiimingissä vuonna 2004 yhteinen ympäristödiplomihanke Kiimingin kunnan ja seurakunnan kesken. Hanke oli valtakunnallinen pilottihanke, jossa seurakunta ja kunta tekivät yhteistyötä ympäristöyhteistyön kehittämiseksi ja ympäristöjärjestelmien rakentamiseksi. Hanke sai rahoitusta Ympäristöministeriöltä. Yhtenä hankkeen tavoitteena oli testata Kirkon ympäristödiplomijärjestelmän toimivuutta kuntaorganisaatiossa. (Lauronen 2006, 6,8.)

Kirkon ympäristödiplomi on varta vasten seurakunnille luotu ympäristöjärjestelmä. Järjestelmän rakenne mukailee ISO 14001 -standardia ja EU:n asetukseen perustuvaa EMAS-järjestelmää, mutta vaatimukset on muokattu vastaamaan seurakunnan olosuhteita. Ympäristödiplomi tarjoaa seurakunnalle työkalun sitouttaa ympäristöasiat osaksi kaikkea toimintaa ja luo samalla puitteet toiminnan tehostamiseen. Ympäristödiplomin kriteerit ovat jokseenkin erilaiset pienille ja suurille seurakunnille sekä yhteistalousseurakunnille. Kaikkien seurakuntien tulee ympäristödiplomia haettaessa kuitenkin täyttää minimikriteerit, jonka lisäksi niiden on hankittava vähintään 100 vapaavalinnaista pistettä. Pisteitä saa esimerkiksi ympäristövastaavan / -vastaavien nimeämisestä, eettisestä sijoittamisesta, erityisten ympäristötapahtumien järjestämisestä, uusiutuvan energian käytöstä, luomuruuasta sekä ekologisesta rakentamisesta ja investoinneista. Maksimissaan pisteitä voi kerätä 500. Pisteiden vapaavalinnaisuudella on pyritty jättämään seurakunnille mahdollisuus kehittää juuri niitä kohteita, joihin he haluaivat panostaa. (Suomen evankelisluterilainen kirkko 2008.)

Ympäristödiplomin hakuprosessi on monivaiheinen. Ensin kirkkoneuvosto tai seurakuntayhtymässä yhteinen kirkkoneuvosto päättää diplomin hakemisesta ja päätös annetaan tiedoksi tuomiokapitulille. Tämän jälkeen seurakuntaan nimetään ympäristötyöryhmä tai alle 4000 jäsenen seurakunnassa ympäristövastaava, joka tekee ympäristökatselmuksen ja laatii ympäristöohjelman. Ympäristöohjelma toteutetaan siten, että diplomin vaatimat minimikriteerit täytetään ja koossa on lisäksi vähintään 100 pistettä. Ympäristöohjelman hyväksyy kirkkoneuvosto. Tämän jälkeen suoritetaan auditointi, jossa selvitetään, täyttääkö seurakunta diplomin vaatimukset. Auditoinnin jälkeen seurakunta toimittaa ympäristödiplomihakemuksen tuomiokapitulille, joka esittää kirkkohallitukselle ympäristödiplomin myöntämistä seurakunnalle. Kirkkohallitus käsittelee hakemuksia kerran vuodessa ja myöntää diplomit. Ympäristödiplomi on voimassa neljä vuotta, jonka jälkeen sitä on haettava uudelleen hakuhetken vaatimusten, lakien ja säädösten mukaan. Hakuprosessi etenee lähes samoin kuin ensimmäisellä kerralla, mutta uutta ympäristöohjelmaa laadittaessa on jatkuvan parantamisen idean mukaisesti keskityttävä erityisesti aiemman ympäristöohjelman tavoitteiden täyttymisen tarkasteluun ja uusien tavoitteiden asettamiseen. (Suomen evankelisluterilainen kirkko 2008.)

Kiimingin kunnan ja seurakunnan yhteisessä hankkeessa ilmeni, että Kirkon ympäristödiplomin käsikirja soveltuu hyvin kuntaorganisaation ympäristöjärjestelmän laatimisen ohjenuoraksi. Kirkon käsikirjan toimintoja vastaavia tai soveltavia toimintoja löydettiin Kiimingin kunnan sisäisissä ympäristökatselmuksissa, joten katselmusten toteutus sujui kunnassa vaivattomasti. Kunta- ja seurakuntaorganisaatioiden välillä löydettiin hankkeen aikana yllättävän paljon yhtäläisyyksiä. Suurin ero organisaatioiden välillä oli auditointien mukaan kuntaorganisaation suurempi koko niin henkilöstömäärän kuin kiinteistöjen ja hankintavolyymien suhteen. Seurakunnilla ei myöskään ole lakisäätteisiä tehtäviä kuten kunnilla. Kirkon ympäristöohjelma oli auditointien mukaan kuitenkin toteuttamiskelpoinen kuntaorganisaatiossa ja Kiimingissä Kirkon ympäristödiplomikäsikirjan kriteerit saatiin hyvin sovellettua kunnan ympäristöohjelmaan. (Lauronen 2006, 26.)

Kiimingin seurakunnalle myönnettiin Kirkon ympäristödiplomi vuoden 2005 lopussa. Kirkon ympäristödiplomia ei kuitenkaan voida myöntää kuntaorganisaatiolle, joten Kiimingin kunnalle myönnettiin Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen toimesta kunniakirja sen täytettyä Kirkon ympäristödiplomin vaatimukset. (Lauronen 2006, 20.)

5.3 Jyväskylän kaupungin ympäristöasioiden hallintajärjestelmä

Ympäristöasioiden huomioon ottaminen ja hallinta sisältyvät Jyväskylässä osaksi koko kaupungin johtamis- ja kehittämistoimintaa. Kaupungilla on käytössään ympäristöasioiden hallintajärjestelmä, joka pohjautuu soveltuvilta osiltaan EU:n EMAS-asetuksen N:o 761/2001 ja ISO 14001 -standardin sisältö- ja muotovaatimukseen (Jyväskylän kaupunki 2003, 1). Ympäristöjär-

jestelmän vaatimusten mukaisesti Jyväskylän kaupunginvaltuusto hyväksyi kaupungin ympäristöpolitiikan 4.3.2002. Myös kaupungin ympäristöjohtamisen ja kehittämistoiminnan roolit, vastuut ja valtuudet on määritelty. (Jyväskylän kaupunki 2009a.)

Osana kaupungin ympäristöasioiden hallintajärjestelmää kaikki Jyväskylän kaupungin hallintokunnat alayksiköineen sekä liikelaitokset ja tytäryhtiöt ovat laatineet itselleen omat ympäristöjärjestelmät ja niihin sisältyvät ympäristöasioiden hallintaohjelmat sekä ympäristökäsikirjat. (Jyväskylän kaupunki 2009b). Virastojen ja liikelaitoksien käsikirjoissa kuvataan yksikön oman toimialan järjestelmä, ympäristöpäämäärät ja näiden tavoitteet, toimenpiteet, aikataulut sekä vastuut. Omien ympäristöpäämäärien asettamiseen on kaupungin yksikköjä ohjannut kaupungin ympäristöpolitiikka. (Jyväskylän kaupunki 2005, 2.) Käsikirjan laatimisen avuksi kaupunki on tehnyt käsikirjalle ohjeistetun sisältörungon. Käsikirjan sisällön laatimisesta vastaa yksikön ympäristötyöryhmä ja sen hyväksyy yksikön johtoryhmä ja johtaja, jotka ovat myös vastuussa ympäristöjärjestelmästä (Saukko 2009.) Yksiköiden johdon tulee myös turvata ympäristöasioiden hallintajärjestelmän toimivuus yksiköissään, nimetä ympäristöyhdyshenkilö sekä vastata asetettujen ympäristötavoitteiden toteutumisesta sekä niiden seurannasta ja raportoinnista. (Jyväskylän kaupunki 2003, 2.)

Ympäristöasioiden hallintajärjestelmää koordinoidaan ja kehitetään kaupungin ympäristötoimen vastuualueelta ympäristöasiantuntijan toimesta. Ympäristöasiantuntijan apuna on kaupungin ympäristöryhmä, jonka puheenjohtajana toimii ympäristöjohtaja. Myös yksiköihin nimetyt ympäristöyhdyshenkilöt, joita on tällä hetkellä 45, ja heidän organisaatioissaan alemmalla tasolla toimivat ympäristövastuuhenkilöt, joita Jyväskylässä on jo toistasataa, ovat ympäristöasiantuntijan apuna ympäristöjärjestelmää kehitettäessä ja toteutettaessa. Ympäristöasiantuntija vastaa myös ympäristöyhdyshenkilöille ja ympäristövastuuhenkilöille suunnatuista ympäristöpäivistä, joita toteutetaan kaksi kertaa vuodessa. (Saukko 2009.) Ympäristöasioiden hallintajärjestelmästä julkaistaan joka vuosi sähköisesti kertomus osana kaupungin vuosikertomusta (Jyväskylän kaupunki 2009).

Vuonna 2006 Jyväskylässä keskityttiin yhdistämään kaupungin ympäristöpäämääriä ja -tavoitteita kaupungin johtamiseen. Yksiköiden omien ympäristöjärjestelmien itsearviointia ja seuranta suorittivat auditoijaryhmät. Keväällä vuosittaisissa ympäristöpäivissä järjestettiin ympäristöasioiden hallintajärjestelmän kertausharjoitus uusille ympäristövastuuhenkilöille ja syksyllä tutustuttiin ilma-temaan. (Jyväskylän kaupunki 2007.) Vuonna 2007 Jyväskylän kaupunki kehitti ympäristöraportointiaan ja siihen liittyvää tiedonkeruuta. Myös indikaattorien määrää lisättiin. Ympäristöasioiden hallintajärjestelmän sisäisiä arviointeja suoritettiin neljässä toimipaikassa. Vuosittaisissa ympäristöpäivissä keskityttiin antamaan ympäristökoulutusta opettajille. (Jyväskylän kaupunki 2008.)

5.4 Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen kestävän kehityksen ohjelma

Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen kestävän kehityksen ohjelma on kolmitasoinen ekologisen kestävyuden alueelle painottuva ohjelma. Nuorisoasiainkeskuksen kasvatuksellisesti tehtävästä johtuen myös ympäristökasvatus on vahvasti liitetty ohjelmaan. Ohjelman taustalla ovat Helsingin kaupungin kestävän kehityksen sekä Helsingin ekologisen kestävyuden ohjelmat. Ohjelman kolmitasoisuus antaa nuorisotalojen henkilökunnalle vastuun päättää siitä mille tasolle kukin nuorisotalo kestävässä kehityksessä pyrkii. Tasomalli myös helpottaa toiminnan kestävyuden itsearviointia. (Kajaluoto 2004, 4-5, 8.)

Perustasolla (1-taso) nuorisotalo kehittää toimiansa kestävän kehityksen perusasioissa kuten lajittelussa, energiansäästössä ja hankintojen ekologisoinnissa. Nuorisotalo varmistaa myös, että nuoret ovat tietoisia kestävän kehityksen ohjelmasta ja osallistuvat osaltaan myös sen toteuttamiseen. Kaikkien nuorisotalojen tulee noudattaa ohjelmaa vähintään perustasolla. Kakkostasolla (2-taso) nuorisotalolla kierrätetään aktiivisesti ja talon toimintaan lisätään ympäristökasvatusta, kuten omia kestävän kehityksen hankkeita sekä materiaalin uusiokäytön ideointia. Kolmostasolla (3-taso) nuorisotalon henkilökunta on perehtynyt syvällisesti kestävän kehityksen kysymyksiin. Kestävä kehitys sisältyy nuorisotalon kaikkeen toimintaan ja nuorisotyön tekemisen välineenä käytetään luonto- ja ympäristöasioita. (Kajaluoto 2004, 3, 8.)

Kestävän kehityksen ohjelma sisältää tarkat toimintaohjetaulukot, joiden sarakkeissa olevat rastit kertovat mille tasolle toimintaohjeen toteuttaminen kuuluu. Toimintaohjeita on laadittu hankinnoista ja jätteistä, energian ja veden säästöstä, ympäristökasvatuksesta, toimistotyöskentelystä, siivouksesta sekä sosiaalisesta ja kulttuurisesta kestävydestä. Näistä teemoista sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys ei kuulu tasomalliin. (Kajaluoto 2004, 11.)

Kestävän kehityksen ohjelmaa vievät ruohonjuuritasolla eteenpäin toimipaikoittain valitut kestävän kehityksen yhdyshenkilöt tai useamman nuorisotalon muodostaman yksikön kekeri-ryhmät. Vetovastuu voi olla myös kiertävä, jolloin useampi ihminen vuorollaan perehtyy kestävän kehityksen aiheisiin. Yhdyshenkilöiden/-ryhmien tehtävänä on huolehtia vuosittaisista tarkastuksista, lajittelun toimivuudesta, kestävän kehityksen näkökulmien esiintuomisesta palavereissa, osallistumisesta koulutuksiin mahdollisuuksien mukaan ja tiedon välittämisestä kestävän kehityksen asioissa. (Kajaluoto 2004, 9.) Helsingin kaupungin ekotukitoiminnan myötä kestävän kehityksen yhdyshenkilöt muuttuivat ekotukihenkilöiksi. (Kajaluoto 2009a).

Ohjelman toteutumista seurataan tammikuussa tapahtuvalla vuosittaisella tarkastuksella. Yhdyshenkilöille toimitetaan tammikuussa edellisvuoden tarkastuslomake, joka toimitetaan täytettynä nuorisoasiainkeskuksen kestävän kehityksen koordinaattorille. (Kajaluoto 2004, 10.) Ohjelman perustasolla toimipaikan edellytetään ekologisoineen jokapäiväiset toimintansa

ohjelman perustason mukaisesti ja nuorisotalolla käyvät nuoret ovat tietoisia kestävän kehityksen ohjelmasta ja osallistuvat myös sen noudattamiseen. Nuorisotalon tapahtumissa ja leireillä huomioidaan ympäristönäkökohdat. Kakkostasoa todennettaessa edellytetään, että nuorisotalon arki on ekologisoitu ohjelman kakkostason mukaisesti ja vuoden aikana on nuoria osallistaen järjestetty työyhteisön yhteisvoimin kaksi kestävän kehityksen teemaviikkoa, leiriä, viikonlopputapahtumaa tai muuta vastaavaa. Lisäksi nuorisotalolla olevissa kerhoissa tai muissa pidempikestoissa ryhmissä on sisäänrakennettuna tavoitteellinen ympäristökasvatus, esimerkiksi kokkauskerhossa voidaan käsitellä ruuan tuotannon ympäristövaikutuksia ja kädentaitojen ryhmässä kehittää nuorten materiaalitajua. Kestävän kehityksen mukainen ajattelu on oltava mukana myös kaikissa muissa nuorten kanssa toteutettavissa tapahtumissa. Kolmostasoa todennettaessa edellytetään, että toimipisteen jokapäiväiset toiminnot on ekologisoitu ohjelman kolmostason mukaisesti ja toimipaikassa on runsaasti ympäristökasvatuksellista toimintaa. Kestävä kehitys sisältyy läpäisy periaatteella kaikkeen talon toimintaan, nuorisotalon henkilökunta on sitoutunut kestävään kehitykseen ja toimipaikan ulkopuolisiin toimijoihin pyritään vaikuttamaan ympäristövastuullisuuden edistämiseksi. (Kajaluoto 2006.)

Koordinaattorin käytyä tarkastuslomakkeet läpi toimitetaan ne takaisin toimipaikkoihin kommentoituna. Tasotarkastuksista kootaan kestävän kehityksen koordinaattorin toimesta vuosittain nuorisoasiankeskuksen ympäristökatsaus ja vuosittain osa tarkastuslomakkeiden tiedoista toimitetaan Helsingin kaupungin ympäristökeskukseen kaupungin ympäristötilinpäätöstä varten. (Kajaluoto 2004, 10). Ohjelman pidemmän aikavälin vertailukooste tehdään muutaman vuoden välein, ja kymmenen toimipaikan energiankulutusta seurataan rakennusviraston energiankulutusseuranta-sivujen kautta (Kajaluoto 2009a).

5.5 Vertailun tulokset

Järjestelmien vertailusta (liite 5) käy ilmi, että Jyväskylän ympäristöasioiden hallintajärjestelmä on järjestelmistä kaikkein raskain. Ekotukitoiminta, olematta ympäristöjärjestelmä, jää luonnollisesti vertailussa kaikkein heppoisimmaksi. Myöskään Helsingin nuorisoasiankeskuksen kestävän kehityksen ohjelman ei voida katsoa olevan ympäristöjärjestelmä, koska ympäristöjärjestelmän ydinajatuksen jatkuvan parantamisen todentaminen loppuu nuorisotalon saavuttaessa ohjelmatason kolme.

Kuten vertailusta käy ilmi, on ekotukitoiminnalla yhtenäistä muiden järjestelmien kanssa tavoitteet, joilla jokaisessa järjestelmässä pyritään ympäristönäkökulman huomioimiseen, ympäristötietoisuuden lisäämiseen, ympäristökuormituksen vähentämiseen ja luonnonvarojen säästämiseen. Yhtenäistä ekotukitoiminnassa ja järjestelmissä on myös yksittäisen ihmisen toimiminen yksikkönsä vastuuhenkilönä vieden tietoa ekotukitoiminnan ja järjestelmän asioista eteenpäin omassa toimipisteessään. Itse asiassa ekotukitoiminnan ekotukihenkilöiden ja

ympäristöasiantuntijoiden sekä Jyväskylän ympäristöasioiden hallintajärjestelmän ympäristötyöryhmien, ympäristöyhdyskuntien ja ympäristövastaavien muodostamat virastokohtaiset verkostot vaikuttavat aika samankaltaisilta.

Ympäristöjärjestelmä aloitetaan tekemällä alustava ympäristökatselmus organisaation toiminnan tilasta. Tätä ekotukitoiminnassa vastaa koulutuksessa ekotukihenkilöille annettava tehtävä oman työyksikkönsä tilan tarkastamisesta toimintaohjelmakkeiden avulla. Tämän alkukartoituksen tuloksista ja tulevan toiminnan suunnitelmista ekotukihenkilöiden odotetaan raportoivan 1-2 kuukauden päästä ensimmäisistä koulutuspäivistä pidettävässä puolen päivän mittaisessa yhteenvetopäivässä. Mitään takeita ei kuitenkaan ole siitä, että jokainen koulutuksen käynyt ekotukihenkilö suorittaisi alkukartoituksen työpaikallaan.

Alustavan ympäristökatselmuksen jälkeen ympäristöjärjestelmässä asetetaan toiminnan tavoitteet ja päämäärät. Tämä onkin listattu yhdeksi ekotukihenkilön tehtävistä ja joissain virastoissa ympäristötavoitteita on asetettu muun muassa viraston tulospalkkiojärjestelmään. Tavoitteiden laadinnan jälkeen laaditaan ympäristöohjelma, tähän ekotukihenkilöitä ei enää veloitakaan mikään. Ekotukihenkilöiden olisi kuitenkin helppoa laatia joko ympäristöohjelma tai sitä vastaava toimintasuunnitelma koulutuksessa tehtäväksi saadun alkukartoituksen pohjalta. Myös ympäristöjärjestelmälle ominaiset toiminnan etenemisen seuranta, tarkastus, raportointi ja ulkoinen auditointi sekä ydinajatus jatkuvasta parantamisesta puuttuvat ekotukitoiminnasta.

5.6 Hyviksi havaitut tukimuodot

Koska tässä opinnäytetyössä keskeisimpänä asiana on selvittää ekotukitoiminnan tukipalveluiden käyttöä, niiden kehittämistä ja mahdollisten uusien tukimuotojen tarvetta, tutustuttiin edellä kuvatun neljän kevyemmän ympäristöjärjestelmän tarjoamiin tukimuotoihin tarkemmin. Tarkoituksena oli selvittää, voitaisiinko muiden järjestelmien hyviksi havaittuja tukimuotoja soveltaa ekotukitoimintaan.

WWF:n Green Office tarjoaa asiakkaan käyttöön todella monenlaisia tukipalveluja (liite 2), joiden avulla ympäristöjärjestelmän luominen on tehty mahdollisimman helpoksi ja näin pyritti laskemaan organisaatioiden kynnystä ympäristöjärjestelmien tekemiseen. Näistä tukimuodoista eniten kiitosta asiakkailta on WWF:n Green Office-päällikön Helka Julkusen (2009) mukaan saanut GOnet, Green Office yritysten internetissä sijaitseva tietopankki, josta löytyy muun muassa ympäristöohjelmamalli, alkukartoituslomakkeet ja ohjeet askel askeleelta järjestelmän tekemiseen. Julkusen (2009) mukaan organisaatio voi GOnetin materiaalien avulla alkaa heti rakentaa järjestelmäänsä, eikä WWF:n asiantuntijoita juurikaan tarvita apuna. GOnetistä organisaatiot voivat järjestelmänsä todentamisen jälkeen myös ladata käyttöönsä

Green Office-merkin. Toiseksi suosituin tukipalvelu on Julkusen (2009) mukaan sähköpostilla lähetettävät käytännölliset ekovinkit. Lisäksi kiitosta ovat hänen mukaansa saaneet organisaatioiden Green Office-tiimien verkostotapaamiset, joita järjestetään 2-3 kertaa vuodessa. Julkusen (2009) mukaan suurinta osaa tukipalveluista pyritään tarkoituksella pitämään sähköisinä, jotta ne eivät veisi niin paljon WWF:n Green Office henkilöstön resursseja.

Kirkon ympäristödiplomissa luotetaan tukimuotona materiaalia enemmän ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Materiaalisina tukimuotoina ovat vain ympäristödiplomin käsikirja ja internet-sivut. Muuten tukea saa eri vastuuhenkilöiltä ja hiippakuntien yhdyshenkilöiltä sekä muiden seurakuntien ympäristövastaavilta. Myös koulutetut auditoijat toimivat seurakuntien ympäristötyön tukena. (Sipiläinen 2009.)

Jyväskylän ympäristöasioiden hallintajärjestelmässä virastojen ympäristövastaaville ja ympäristöyhdyshenkilöille järjestetään kaksi kertaa vuodessa ympäristöpäivä. Ympäristökäsikirjojen laatimisen avuksi virastoille on tehty ympäristökäsikirjan ohjeistettu sisältörunko. Lisäksi järjestelmän koordinoinnista ja kehittämisestä vastaava ympäristöasiantuntija konsultoi käsikirjojen kokoamista. (Saukko 2009.)

Nuorisoasiankeskuksen tukimuodoista osa on nuorten ympäristökasvatustyöhön suunnattua kirjallisuutta, pelejä tai ympäristökasvatusmalleja. Tukimuotona on myös erilaiset koulutustilaisuudet, jotka suunnitellaan aina vuosittaisen kestävä kehityksen arvioinnin tulosten sekä saadun palautteen ja esitettyjen toiveiden pohjalta. Lisäksi nuorisoasiainkeskuksen kestävä kehityksen koordinaattori tekee vierailuja toimipisteisiin. (Kajaluoto 2009b.)

6 Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset

Kyselyn vastausprosenttia 43 prosenttia voidaan pitää suhteellisen hyvänä. Muistutuksen lähettäminen oli hyvä asia, koska 35 prosenttia vastanneista vastasi muistutuksen jälkeen. Vastausprosenttia olisi varmasti nostanut vielä uuden muistutuksen tekeminen ja kyselyn pitäminen avoinna vielä viikon verran lisää. Kyselyn vastaajista suurin osa on terveyskeskuksesta ja opetusvirastosta, koska ne ovat kaupungin suurimpia virastoja, jolloin niissä on myös paljon ekotukihenkilöitä.

Kyselyn ja haastatteluiden johtopäätöksenä voidaan todeta, että käsikirja olisi varmasti ollut käytetympi, jos se olisi ilmestynyt aikaisemmin ja siten palvellut suurempaa osaa ekotukihenkilöitä heti heidän toimintansa alusta lähtien. Käsikirja on kuitenkin myöhäisestä julkaisemisajankohdastaan huolimatta ollut suhteellisen käytetty ja todettu hyväksi. Käsikirjan jakaminen jatkossakin uusille ekotukihenkilöille on suotavaa. Käsikirjaan voisi myös miettiä mah-

dollista sähköisesti ilmestyvää lisäosaa, jossa mentäisiin hieman syvemmälle ympäristöasioihin ja ympäristöjohtamiseen.

Intranet-sivut ovat toimivat jo sellaisenaan, mutta sivuilla olevaa ekotukihenkilöiden listausta olisi kehitettävä. Tällä hetkellä ekotukihenkilöt on listattu sivuille oman toimenkuvansa mukaan, niin että henkilön nimen perässä on hänen edustamansa viraston lyhenne. Selkeämpää olisi, jos ekotukihenkilöt olisi listattu virastoittain. Lisäksi olisi hyvä, jos listauksessa säilyisi ekotukihenkilöiden toimenkuva ja siihen lisättäisiin myös yhteystiedot kuten puhelinnumero ja sähköpostiosoite. Yhteystietojen lisäyksestä on tietysti pyydettävä ekotukihenkilöiden lupa esimerkiksi kyselyllä.

Opetusviraston henkilökunnalle olisi syytä tiedottaa keskitetysti minkälaisen tiedostopolun kautta he pääsevät kaupungin intranetissä oleville ekotukitoiminnan sivuille. Opetusviraston omalle palvelimelle on myös siirretty ekotukitoiminnan intranet-sivujen aineistoa, mutta ilmeisesti ainakaan kaikki opetusvirastossa eivät tästä tiedä, joten siitäkin olisi syytä tiedottaa.

Intranet-sivuille olisi myös hyvä järjestää mahdollisuus palautteenantoon, jolloin ekotukihenkilöt voisivat vapaasti nimettömänä tai nimen kanssa antaa risuja tai ruusuja ekotukitoiminnan kehittäjille. Palauteosio olisi helppo toteuttaa Digium Enterprise tutkimus- ja tiedonkeruuohjelmalla. Lisäksi on selvitettävä onko kyselyn vastauksissa ehdotettua keskustelupalstaa mahdollista toteuttaa sivuille.

Kuukausikirje on nykyisistä tukimuodoista kaikkein käytetyin, kyselyn vastaajistakin sitä luki säännöllisesti yli 80 prosenttia ja loput vastaajat välillä. Kuukausikirjeessä voisi jatkossa kertoa enemmän ekotukitoiminnasta ja vaikkapa ekotukihenkilöiden hyvistä ideoista. Lisäksi kuukausikirjeessä olisi syytä alkaa ilmoittaa tapahtumista aikaisemmin. Kirjeeseen voisi luoda ”tulevaa” -osion, jossa listattaisiin lyhyesti tulossa olevia tapahtumia ja teemapäiviä. Näistä listauksen asioista voisi kertoa tarkemmin ajankohtaa lähempänä ilmestyvien kuukausikirjeiden ajankohtaista -osioissa. Varsinkin terveyskeskuksen työntekijöiden työvuorolistat ovat niin pitkälle laadittuja, että kuukausikirjeissä ilmoitettuihin tapahtumiin ja teemapäiviin on tähän mennessä ollut vaikeaa osallistua. Kesäkuun ja joulukuun kuukausikirjeet voisi korvata erään haastateltavan ehdottama koko kaupungin ekotukitoiminnan katsauksella. Tähän katsaukseen voisi ottaa mallia aiemmin ilmestyneistä Helsingin ekologisen kestävyuden ohjelman HEKO-uutiskirjeistä. Ruotsinkielisille ekotukihenkilöille voisi jälleen toukokuussa alkaa tarjota heidän toivomaansa ruotsinkielistä kuukausikirjettä, kun äitiyslomalla oleva ekotukitoiminnan koordinaattori palaa töihin.

Toimintaohjelomakkeet on tällä hetkellä laadittu hyvin yleispäteviksi, joten niiden työstäminen virastokohtaiseksi olisi ajankohtaista. Tämä olisi syytä tehdä, jos ei kaikkien, niin ainakin

suurimpien virastojen kohdalla. Toimintaohjelmakkeiden kehittämiseen kannattaisi ottaa mukaan kyseisten virastojen aktiivisia ekotukihenkilöitä.

Ekotukihenkilöiden verkostoitumista on syytä alkaa tukea erilaisilla tapahtumilla. Varsinkin haastatteluissa kävi ilmi, että Harakassa kesällä järjestetyn maailman ympäristöpäivän ja kaupungintalolla järjestetyn joulujuhlan tapaisia hieman vapaampia tapahtumia kaivataan. Vaikka haastateltavista muutamat sanoivat ihan suoraan, etteivät yksin viitsisi mihinkään tapahtumiin tai tapaamisiin lähteä, löytyy ekotukihenkilöistä monia, jotka tällaista toivovat. Lisäksi virastojen ympäristöasiantuntijoita olisi patistettava pitämään virastokohtaisia kokouksia ekotukihenkilöiden kanssa.

Niin kuin ekotukihenkilöt kyselyn vastauksissaan ja haastatteluissa toivoivat, olisi esimiehille annettava koulutusta ympäristöasioista. Kaupungin ongelmana on, että ekotukitoiminnassa ympäristöasioita edistetään ruohonjuuritasolla ja ympäristöjohtamisessa virastojen ylemmän johdon tasolla. Virastojen väliesimiehet jäävät tällöin täysin huomiotta ja ovatkin jossain virastoissa suurin este ympäristöasioiden edistämässä. Ekotukihenkilön on hyvin vaikeaa edistää ympäristöasioita toimipaikallaan, jos lähin esimies on toimintaa vastaan.

Suuri osa kyselyyn vastanneista kertoi hakevansa tietoa toimintaansa itse. Tätä ekotukihenkilöiden omaa tiedonhakua palvelemaan voitaisiin luoda ekotuki käsikirjasto, jonka yhteyteen voisi liittää ekotukikoordinaattorin kaavaileman materiaalikirjaston. Käsikirjaston ja materiaalikirjaston aineisto- ja lainaustilanelistat voisi laittaa ekotukitoiminnan intranet-sivuille. Listoja voisi päivittää intranetiin sovitusti vaikkapa tiistaisin ja torstaisin. Käsikirjojen ja materiaalien lainaus voisi tapahtua sähköpostitse ja aineisto toimitettaisiin lainaajalle kaupungin sisäisellä postilla. Laina-aika voisi olla esimerkiksi 2 viikkoa. Materiaaleihin ja kirjoihin olisi syytä merkitä selvästi, että ne kuuluvat ympäristökeskukselle. Alussa kirjojen ja materiaalien määrä kannattaa tietysti olla maltillinen, koska ei voida olla täysin varmoja, minkälaisen vastaanoton tällainen tukipalvelu saisi.

Erään haastateltavan ehdottama vastuunjakokaavio eli virastokohtainen listaus siitä, kuinka eri virastojen vastuut jakautuvat kunkin viraston/kiinteistön kohdalla, on minun mielestäni erittäin tarpeellinen. Esimerkiksi jos Palmia hoitaa kiinteistön siivouksen, niin listattaisiin asiat, jotka Palmian tulisi hoitaa ja hankkia kyseisessä kiinteistössä. Listauksesta olisi myös hyvä käydä ilmi, mistä virastot voivat hankkia jätteistöä ja kuka niitä on oikeutettu tilaamaan jne. Nämä ovat asioita, jotka jokainen ekotukihenkilö tulee jossain vaiheessa toimintaansa kohtaamaan ja siksi onkin resurssien ja ajan haaskausta, jos kaikki selvittävät asioita omalla tahollaan. Jos tämä tieto on jollain virastossa jo hallussa, niin ekotukitoiminnan kehittäjät voisivat hyvinkin hyödyntää tätä henkilöä kootessaan kaaviota.

Uusista tukitoiminnoista kaikkien voidaan sanoa vastaanoton perusteella olevan toteuttamiskelpoisia. Vaikka haastateltavat toivat esille myös seikan, että liiankin tiedon tuottamista on vältettävä, on tukimuotojen oltava ekotukihenkilöiden erilaisten lähtökohtien takia mahdollisimman monimuotoisia ja monipuolisia. Ekotukihenkilöiden lähtökohdat toimintaan eroavat niin tietojen, taitojen kuin toimenkuvankin puolesta täten kaikille on pyrittävä tarjoamaan jotakin käyttökelpoista.

Jos ekotukitoiminnasta alettaisiin kehittää kevyempää ympäristöjärjestelmää, olisi toiminnan yhdeksi tavoitteeksi asetettava selkeästi jatkuva parantaminen. Myös ekotukihenkilön tehtävänkuvaa olisi tarkennettava. Olisi myös pohdittava kuinka ja millä resursseilla ympäristöjärjestelmän seuranta- ja raportointivastuu voitaisiin kussakin työyksikössä toteuttaa. Uutena tukimuotona suunniteltu toimintasuunnitelmamalli voisi toimia ympäristöohjelman korvaajana. Lisäksi olisi painotettava ekotukihenkilön roolia ympäristöasioista tiedottajana ja opastajana, jotta laadittu toimintasuunnitelma myös toteutuisi toimipisteen arjessa. Toiminnan seuraamiseen olisi myös kehitettävä indikaattoreita, ja toimipisteen johdon tulisi sitoutua toimintaan täysillä. Toimipisteiden ekotukitoiminnasta raportointi voisi tapahtua, niin kuin on jo suunniteltu, keskitetysti jokaisen hallintokunnan ympäristöraporttiaineistossa.

Vertailussa mukana olleiden kevyempien ympäristöjärjestelmien tukimuodoista ei nouse esiin yhtä ylitse muiden ja ne ovat lähes samansuuntaisia, mitä ekotukitoiminnassa jo on tai mitä tulevaisuudessa on kaavailtu tulevan. Ekotukitoiminnan uusiksi tukimuodoiksi on suunniteltu konsultoivia työpaikkakäyntejä, valmista toimintasuunnitelmamallia, ekotukihenkilöiden ryhmävierailuja toisiin työpaikkoihin, virtuaalista ekotoimistoa, ekotukitoiminnan taloudellisten ja ympäristöllisten vaikutusten arviointia ja ekotukihenkilöiden parhaat käytännöt - tietopankkia. Ehkä sitä, että muissakin järjestelmissä on samankaltaisia tukimuotoja kuin ekotukitoiminnassa, voidaan pitää merkinä niiden toimivuudesta. Uusien ja vanhojen tukimuotojen lisäksi ekotukihenkilöille tullaan jatkossa tarjoamaan jatkokoulutusta ja teemakohtaisia luentoja. Tässä voitaisiin hyödyntää osittain nuorisoasiainkeskuksen mallia ja tiedustella ekotukihenkilöiltä vuosittain esimerkiksi sähköisellä kyselyllä koulutuksen tarpeesta ja teema-luentojen aihepiireistä.

7 Oma arviointi

Työskentelin Helsingin ja Tallinnan kaupunkien välisessä ekotukitoiminnan kehittämishankkeessa, joka alkoi joulukuussa 2006 ja kesti vuoden 2007 loppuun. Hankeen aikana minulle heräsi ajatus opinnäytetyön tekemisestä ekotukitoiminnasta. Keskusteltuani aiheesta hankkeen muiden työntekijöiden kanssa, totesimme, että toiminnasta voisi opinnäytetyön merkeissä selvittää montakin asiaa. Aloimme yhdessä ideoida opinnäytetyöni aihetta alkuvuonna 2008. Loppujen lopuksi aihe rajautui työpaikan ympäristövastuullisuuden edistämisen ja eko-

tukihenkilöiden tukemiseen luotujen materiaalien tarkasteluun ja mahdollisten uusien tukimuotojen tarpeen kartoittamiseen. Lisäksi minun toivottiin vertailevan ekotukitoimintaa muutamaa muuhun kunnilla käytössä olevaan kevyempään ympäristöjärjestelmään ja perehtymään tarkemmin myös niiden tukimuotoihin. Esitin opinnäytetyösuunnitelmani suunnittelu-seminaarissa toukokuussa 2008.

Opinnäytetyösuunnitelmaan laatimani aikataulun mukaisesti minun olisi pitänyt saada työni valmiiksi marraskuun loppuun mennessä ja esittää se joulukuun arvioivassa seminaarissa. Lisääntyneet työni kuitenkin aiheutuvat sen, ettei aikaa opinnäytetyöhön perehtymiseen tuntunut kunnolla löytyvän eikä laadittu aikataulu näin pitänyt. Työni takia opinnäyteprosessini onkin ollut hyvin katkonainen ja suurin osa ajasta on kulunut ajatusten kokoamiseen, jonka olen kokenut prosessin suurimmaksi ongelmaksi.

Tässä opinnäytetyössäni toteuttama kysely oli ensimmäinen tekemäni kyselytutkimus, joten kyselytutkimuksista tehtyyn lähdeaineistoon perehtyminen oli ensiarvoisen tärkeää. Julkaisin Digium Enterprise tutkimus- ja tiedonkeruuhjelmalla tekemäni sähköisen kyselyn syyskuun puolivälissä ja lähetin sen sähköpostilinkkinä vastaajien sähköpostiin. En ollut koskaan aikaisemmin käyttänyt Digium-ohjelmaa ja minun olisikin pitänyt tutustua ohjelmaan paremmin ennen kyselylomakkeen laatimista. Myös kyselylomake olisi voinut olla osittain toisenlainen, esimerkiksi osassa kyselyn kysymyksistä väittämämuotoiset kysymykset olisivat olleet parempi vaihtoehto. Kyselystä olisi myös pitänyt lähettää toinen muistutus ja pitää kysely käynnissä viikon pidempään, joka olisi varmasti nostanut vastausprosenttia.

Laatiessani kyselylomaketta Digium-ohjelmaan minulle tapahtui epähuomiossa virhe, kun kysymyksen ”mitä ekotukitoiminnan intranet-sivuilta löytyviä toimintaohjelomakkeita olet hyödyntänyt toiminnassasi”, jatkokysymykseen ”jos olet hyödyntänyt jotain/joitain toimintaohjelomakkeita, niin kuinka paljon se/ne toivat apua toimintaasi” pääsivät vastaamaan kaikki vastaajat, vaikka he eivät olisikaan käyttäneet toimintaohjelomakkeita. Tämä johti siihen, että kymmenen vastaajaa, jotka eivät olleet hyödyntäneet toimintaohjelomakkeita, vastasivat kysymykseen ettei lomakkeet olleet tuoneet hyötyä lainkaan heidän toimintaansa, kuusi vastaajaa taas valitsi ”en osaa sanoa” -vaihtoehdon ja yksi valitsi vastausvaihtoehdon ”melko vähän”. Näitä vastauksia ei huomioitu vastauksia käsiteltäessä ja tulkittaessa.

Kyselyn vastausten perusteella pääsin laatimaan teemahaastattelurunkoa ja valitsemaan haastateltavat, joista kaikki valitsemani suostuivat haastatteluun. Haastatteluissa käytiin läpi muitakin asioita, kuin vain opinnäytetyöhöni liittyvää tukitoimintojen kehittämistä. Ekotukihenkilöiden haastattelemine oli mielestäni todella mukavaa ja vasta haastattelut saivat minut tajuamaan, kuinka erilaisista lähtökohdista ekotukihenkilöt toimintaansa toteuttavat.

Olen koko opinnäytetyöprosessini ajan ollut vuorovaikutuksessa ekotukitoiminnan kehittäjiin Helsingin ympäristökeskuksessa, pitäen heidät ajan tasalla työni edistymisestä ja vaikeuksista. Samalla olen saanut heiltä tukea ja ehdotuksia työni tekemiseen. Opinnäytetyöprosessini aikana olen voinut syventää tietoaani ekotukitoiminnasta ja kokemuksistani on varmasti hyötyä jatkossa, kun jatkan työskentelyäni Helsingin ympäristökeskuksessa. Haluan kiittää kaikkia minua opinnäytetyöprosessini aikana tukeneita niin lähipiiristäni, Helsingin ympäristökeskuksesta kuin Laurea-ammattikorkeakoulustakin sekä tietysti kaikkia kyselyyn vastanneita ja haastateltuja ekotukihenkilöitä.

Lähteet

- af Hällström, J. 2008. Majakka, joka muistuttaa ja ohjaa. Ympäristöasiantuntija 1/20, 14-15.
- af Hällström, J. & Pajanen, K. 2007. Ekotukitoiminta - ympäristövastuullisuutta työhön esite. Helsinki: Helsingin kaupungin ympäristökeskus.
- Carlson, A-R. 2008. Kuntien ympäristövastuu. Teoksessa Portin, A. (toim.) 2008. Kaikesta jää jälki - puheenvuoroja ympäristöä säästävistä valinnoista. Helsinki: Avain, 236-237.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. painos. Juva: PS-kustannus, 25-43.
- Finlex. 2008. Kuntalaki 17.3.1995/365. [WWW-dokumentti]. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>>. (Luettu 29.11.2008).
- Halme, M. 2004. Kohti ympäristömyötäisempää organisaatiokulttuuria. Teoksessa Heiskanen, E. (toim.) 2004. Ympäristö ja liiketoiminta. Arkiset käytännöt ja kriittiset kysymykset. Helsinki: Gaudeamus, 147-162.
- Heikkilä, T. 2004. Tilastollinen tutkimus. 5.painos. Helsinki: Edita.
- Helsingin kaupungin ympäristökeskus. 2005. Helsingin ekologisen kestävyuden ohjelma. Ympäristönsuojelun painopisteet vuosille 2005-2008. [PDF-dokumentti]. <<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/b8738a804a174adbb26efa3d8d1d4668/hekoohjelma.pdf>>. (Luettu 27.12.2008)
- Helsingin kaupungin ympäristökeskus 2008a. Helsingin kaupungin ympäristöraportti 2007. [PDF-dokumentti]. <www.hel2.fi/ympk/raportti07/downloads/kokoraportti07.pdf>. (Luettu 7.12.2008)
- Helsingin kaupungin ympäristökeskus. 2008b. Helsingin kaupungin ympäristöjohtaminen. [WWW-dokumentti] <http://www.hel.fi/wps/portal/Ymparistokeskus/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/ympk/fi/Ymp_riht_ohjelmat/Ymp_riht_johtaminen>. (Päivitetty 15.8.2008, luettu 7.12.2008).
- Helsingin kaupungin ympäristökeskus. 2008c. HEKO uutiskirje - joulukuu 2008. [PDF-dokumentti]. <www.hel2.fi/ympk/julkaisut/raportit/HEKO_Uutiskirje7.pdf>. (Luettu 29.12.2008)
- Helsingin kaupunki 2009. Organisaatiokaavio. [PDF-dokumentti]. <http://www.hel2.fi/ajankohtaista/Organisaatiokaavio_suomi.pdf>. (Luettu 6.1.2009)
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10.painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Häikiö, L. 2000. Kuntien paikallisagendat ja kestävä kehityksen ohjelmat: Tavoitteet, prosessit ja sisältö sekä kestävä yhdyskuntakehitys -teeman huomioiminen. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Jyväskylän kaupunki. 2003. Jyväskylän kaupungin ympäristöasioiden hallintajärjestelmä; organisaatio ja tehtävät. [PDF-dokumentti]. <http://www.jkl.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/3571_organjateht.pdf>. (Luettu 20.7.2008).

Jyväskylän kaupunki. 2005. Tilinpäätöksen ympäristöliite 2005. [PDF-dokumentti].
<http://www.jkl.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/4379_tp_ympliite_20060424.pdf>. (Luettu 11.1.2009).

Jyväskylän kaupunki. 2007. Vuosikertomus. [WWW-dokumentti].
<<http://www3.jkl.fi/tiedotus/vuosikertomus/index.php/kaupunki-2006/434>>. (Luettu 20.7.2008).

Jyväskylän kaupunki. 2008. Vuosi 2007 Jyväskylän kaupungin ympäristöasioiden hallintajärjestelmässä. [WWW-dokumentti].
<<http://www3.jkl.fi/tiedotus/vuosikertomus/index.php/kaupunki-2007/484>>. (Luettu 11.1.2009).

Jyväskylän kaupunki. 2009a. Jyväskylän kaupungin ympäristöasioiden hallintajärjestelmä [WWW-dokumentti].
<http://www.jkl.fi/asuminen/ymparisto/ymparistoasioiden_hallintajarjestelma>. (Luettu 11.1.2009).

Jyväskylän kaupunki. 2009b. Ympäristöjärjestelmä [WWW-dokumentti].
<<http://www.jkl.fi/ymparisto/ymparistojarjestelma>>. (Luettu 27.1.2009).

Jyväskylän kaupunki. 2009c. Ympäristöpolitiikka. [WWW-dokumentti].
<<http://www.jyvaskyla.fi/asuminen/ymparisto/ymparistopolitiikka>>. (Luettu 27.1.2009).

Jyväskylän tilapalvelu. 2007. Ympäristökäsikirja 2007. [PDF-dokumentti].
<http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/18544_tilapalvelun_ymparistokasikirja.pdf>. (Luettu 27.1.2009).

Kallio, T. 2004. Organisaatio- ja johtamistieteellinen ympäristötutkimus. Teoksessa Ketola, T. (toim.) 2004. Yritysten ympäristöjohtaminen: päämäärät, käytännöt ja arviointi. Tampere: Turun kauppakorkeakoulu, 37-50.

Kippo-Edlund, P. 1999. Kuntakenttä kehittää ympäristöjohtamista. ISO-Emas. Ajankohtaistiedot ympäristöjärjestelmistä. Nro 4, 9. [PDF-dokumentti].
<http://www.google.fi/url?q=http://www.ymparisto.fi/download.asp%3Fcontentid%3D7509&sa=X&oi=revisions_result&resnum=1&ct=result&cd=1&usq=AFQjCNHKWd9V83wgeHdtVt22RM93-gIqNA>. (Luettu 3.12.2008).

Kippo-Edlund, P. 2006. Ympäristöjohtaminen ja ympäristöjärjestelmä. Teoksessa Sarkkinen, S. (toim.) 2006. Ympäristövastuu työpaikalla. Helsinki: Edita, 118-125.

Lauronen, M. 2006. Kirkon ympäristödiplomijärjestelmän soveltuvuus kuntaorganisaatioon - Kokeilukuntana Kiiminki. [PDF-dokumentti].
<<http://www.miljo.fi/download.asp?contentid=54802&lan=fi>>. (Luettu 11.1.2009).

Lovio, R. 2004. Ympäristöasioiden hallintajärjestelmät ympäristöjohtamisen työkaluna. Teoksessa Heiskanen, E. (toim.) 2004. Ympäristö ja liiketoiminta. Arkiset käytännöt ja kriittiset kysymykset. Helsinki: Gaudeamus, 123-134

Lukin, M. 2006. Ympäristöraportointi julkisella sektorilla. Teoksessa Sarkkinen, S. (toim.) 2006. Ympäristövastuu työpaikalla. Helsinki: Edita, 126-135.

Net Effect Oy. 2008. Muutos - Net Effect Oy:n asiakaslehti. [WWW-dokumentti].
<<http://www.neteffect.fi/muutos/index.php?k=4134>>. (Luettu 7.12.2008).

Paikallisagenda 2008. Paikallisagendakuntien luettelo. [PDF-tiedosto].
<<http://www.kunnat.net/attachment.asp?path=1;29;356;1987;67814;47107>>. (Luettu 30.1.2009).

Pesonen, H-L. & Hämäläinen, K. & Teittinen, O. 2001. Yrityksen ympäristöjärjestelmän rakentaminen. Helsinki: Kauppakaari.

Pohjola, T. 2003. Johda ympäristöasioita tehokkaasti. Ympäristöosaaminen menestystekijänä. Helsinki: Talentum.

Sairinen, R. & Viinikainen, T. & Kanninen, V. & Lindholm, A. 1999. Suomen ympäristöpolitiikan tulevaisuuskuvat. Helsinki: Gaudeamus.

Sarkkinen, S. 2007. Ekotukitoiminnan käsikirja - Työpaikan ekoarki ja kuinka se tehdään. Helsinki: Helsingin kaupungin ympäristökeskus.

Siikavirta K. 1998. Kuntien ympäristöpolitiikan ohjauskeinot ja kunnalliset maksut. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Siitonen, P. 2000. Perusrakenteiden turvaaminen ja kunnan ympäristövastuu. Teoksessa Hoikka, P. (toim.) 2000. Kunnat 2000-luvun kynnyksellä. Näkökulmia kunnallisan tutkimukseen ja käytäntöihin. 2. painos. Tampere: Tampereen Yliopisto, 257-281.

Suomen evankelisluterilainen kirkko. 2008. Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2005. [WWW-dokumentti]. <http://www.evl.fi/kkh/to/kdy/diplomikasikirja_2005.htm>. (Luettu 15.7.2008).

Suomen Kuntaliitto. 2006. Kuntien ja kuntayhtymien toiminta. [WWW-dokumentti]. <http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;102942;486;496>. (Päivitetty 27.6.2006, luettu 17.1.2009).

Suomen Kuntaliitto. 2009. Perustiedot kunnista. [WWW-dokumentti]. <http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;102942;486;496;29556>. (Päivitetty 5.1.2009, luettu 18.1.2009).

Taipaleenmäki, M. 2000. Paikallisagenda 21 on yhteistyötä ja vuoropuhelua. Teoksessa Lehto, S. (toim.) 2000. Parempaan ympäristön käsikirja - keinoja vaikuttaa. Turku: Turun yliopiston Täydennyskoulutuskeskus, 95-100.

Tirkkonen, J. & Jokinen, P. 2001. Ympäristöhallinnon vakiintuminen ja toimiala. Teoksessa Haila, Y. & Jokinen, P. (toim.) 2001. Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka. Tampere: Vastapaino

Telkänranta, H. 2006. Elävä planeettaa - Ratkaisuja maailman ympäristöongelmiin. Helsinki: Edita.

Valli, R. 2007. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. painos. Juva: PS-kustannus, 102-125.

Vuorela, M. & Koskela, T. & Kauppinen, I. 2008. Helsingin kaupungin ympäristöjohtamisen arviointi. [PDF-dokumentti]. <http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/952c64804a17259b863eee3d8d1d4668/julkaisu_02_08_net.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=952c64804a17259b863eee3d8d1d4668>. (Luettu 3.12.2008).

WWF. 2007a. Green Office. [WWW-dokumentti]. <http://www.wwf.fi/yritykset/green_office/>. (Luettu 28.7.2008).

WWF. 2007b. Palvelut. [WWW-dokumentti]. <http://www.wwf.fi/yritykset/green_office/palvelut.html>. (Luettu 28.7.2008).

- WWF. 2008a. Merkin myöntäminen. [WWW-dokumentti].
<http://www.wwf.fi/yrietykset/green_office/merkin_myontaminen.html>. (Luettu 28.7.2008).
- WWF. 2008b. Liittyminen ja maksut. [WWW-dokumentti].
<http://www.wwf.fi/yrietykset/green_office/liittyminen_maksut.html>. (Luettu 28.7.2008).
- WWF. 2009. Green Office: Ekotehokkaat toimistot menestyvät säästämällä. [PPS-dokumentti].
<<http://www.wwf.fi/wwf/www/uploads/pp/goesityskuvilla.pps>>. (Luettu 11.1.2009).
- Julkaisemattomat lähteet
- Ekotukitoiminta. 2008. Koulutukset. [Intranet-dokumentti].
<http://heli.hel.fi/Ymk/Ekotuki/8719/index_2008.htm>. (Luettu 28.7.2008).
- Julkunen, H. 2009. Puhelinhaastattelu 30.1.2009. Helsinki: WWF.
- Kajaluoto, U. 2004. Nuorisoasiankeskuksen kestävän kehityksen ohjelma 2005. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus.
- Kajaluoto, U. 2006. Kestävän kehityksen ohjelman tasojen määrittely (alkaen 2006). Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus.
- Kajaluoto, U. 2009a. Henkilökohtainen tiedonanto. Sähköposti 27.1.2009. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiankeskus.
- Kajaluoto, U. 2009b. Henkilökohtainen tiedonanto. Sähköposti 16.1.2009. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiankeskus.
- Lukin, M. 2008. Helsingin ympäristöjohtaminen periaatteessa ja käytännössä sekä EMAS uudistus-esitys. Johto kiinni ympäristöön 2 -seminaari 28.11.2008. Helsinki: Helsingin kaupungin ympäristökeskus.
- Sarkkinen, S. 2008a. Ekotukitoiminnan koordinaattorin haastattelu 4.12.2008. Helsingin kaupungin ympäristökeskus. Helsinki.
- Sarkkinen, S. 2008b. Ekotukitoiminnan koordinaattorin haastattelu 29.7.2008. Helsingin kaupungin ympäristökeskus. Helsinki.
- Sarkkinen, S. 2008c. Ekotukitoiminta - yhteistä työtä ympäristön hyväksi -esitys. Ekotukitoiminnan ajankohtaistaamupäivä 18.12.2008. Helsingin kaupungin ympäristökeskus. Helsinki.
- Saukko, M. 2009. Henkilökohtainen tiedonanto. Sähköposti 27.1.2009. Jyväskylän kaupungin ympäristötoimi: Jyväskylä.
- Silfverberg, P. & Silfverberg, O. 2007. Ekotukitoiminnan kehittämishankeen arviointiraportti.
- Sipiläinen I. 2009. Henkilökohtainen tiedonanto. Sähköposti 19.2.2009. Suomen evankelisluterilainen kirkko. Kirkkohallitus: Helsinki.

Kaaviot

Kaavio 1: Ympäristöjohtamisen tasot kaupunkikonsernissa (Vuorela ym. 2008, 8).	14
Kaavio 2: Helsingin kaupungin ympäristöjohtaminen (Lukin 2008).....	20

Kuvat

Kuva 1: Ekotukitoiminnan logo	26
-------------------------------------	----

Kuviot

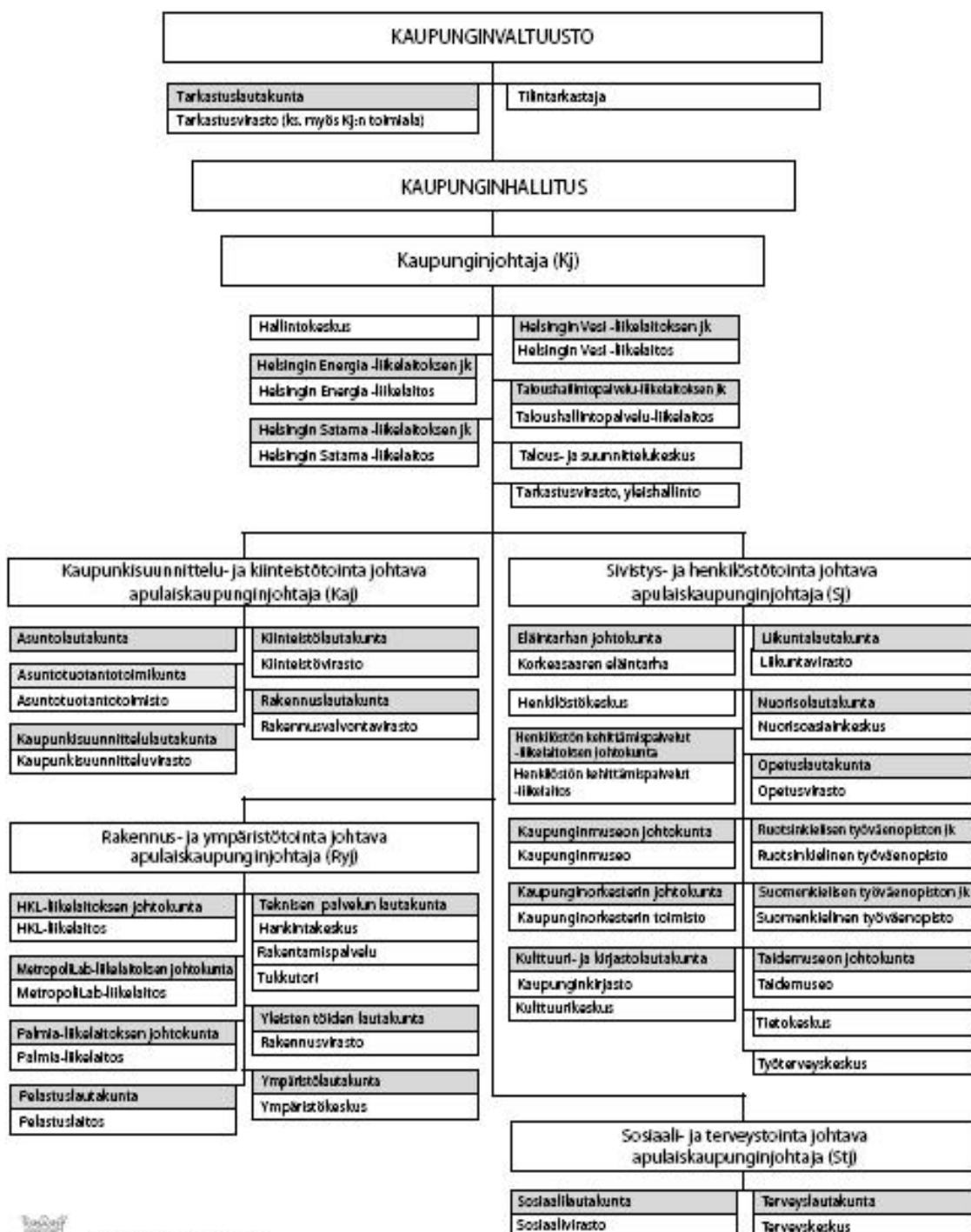
Kuvio 1: Toimintaohjelmakkeiden käyttö ekotukitoiminnassa	41
Kuvio 2: Asiat, joissa vastaajat ovat olleet yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin	43
Kuvio 3: Ekotukihenkilöiden muut tukilähteet.....	44
Kuvio 4: Vastausten jakautuminen uusien tukimuotojen kesken	46

Taulukot

Taulukko 1: Suomen kuntien erilaisuus (Suomen Kuntaliitto 2009.)	9
Taulukko 2: Vastaajien jakautuminen virastoihin	37

Liitteet

Liite 1 Helsingin kaupungin hallinnollinen organisaatio	69
Liite 2 Kysely ekotukitoiminnan tukimateriaalien käytöstä ja kehittämistarpeesta	70
Liite 3 Kyselyn vastausten frekvenssitaulukot	76
Liite 4 Teemahaastattelurunko	83
Liite 5 Kuntien kevyempien ympäristöjärjestelmien vertailu ekotukitoimintaan	84

(Helsingin kaupunki 2009).

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn!

Kysely on osa opinnäytetyötäni "Ympäristövastuullisuuden edistäminen kuntaorganisaatiossa: tarkastelussa Helsingin kaupungin ekotukihenkilöiden tukeminen".

Kyselyn tarkoituksena on kartoittaa ekotukitoiminnan nykyisten tukimuotojen käyttöä, niiden mahdollista kehittämistarvetta ja uusien tukimuotojen tarvetta. Vastaamalla oheiseen kyselyyn voit vaikuttaa ekotukitoiminnan kehittämiseen ja samalla annat arvokasta apua opinnäytetyöni onnistumiseksi.

Kyselyn vastausten pohjalta tullaan tekemään myös haastatteluja ja siksi olisikin ensi arvoisen tärkeää, että täyttäisit yhteystietosi niille varattuun kohtaan.

Vastauksesi käsitellään täysin luottamuksellisesti. Tuloksia käsitellään ainoastaan laajempina kokonaisuuksina, eikä yksittäisen vastaajan antama palaute käy missään vaiheessa ilmi.

Yhteystietosi jättämällä osallistut myös arvontaan, jossa arvotaan kaksi lahjakorttia Uusix-verstaalle (arvot 20 ja 40 euroa).

Mikäli haluat lisätietoa tutkimuksesta, voit soittaa alla olevaan numeroon.

Kiitos jo etukäteen vastauksistasi!

Pirita Kuikka

puh: 040-334 5924

Yhteystiedot mahdollista haastattelua varten:

---

1. Virasto:

☐ Arbis	☐ Liikuntavirasto
☐ Hallintokeskus	☐ Nuorisoasiankeskus
☐ Hankintakeskus	☐ Opetusvirasto
☐ Metropolia	☐ Palmia
☐ Helsingin kaupungin liikennelaitos HKL	☐ Rakennusvirasto
☐ Helsingin Satama	☐ Rakennusvalvontavirasto
☐ Helsingin Tukkutori	☐ Sosiaalivirasto
☐ Helsingin Vesi	☐ Talous- ja suunnittelukeskus
☐ Henkilöstökeskus	☐ Terveyskeskus
☐ Kaupungin kirjasto	☐ Tietokeskus
☐ Kaupungin taidemuseo	☐ Suomenkielinen työväenopisto
☐ Kaupunkisuunnitteluvirasto	☐ Ympäristökeskus
☐ Kiinteistövirasto	☐ Jokin muu, mikä?
☐ Kulttuuriasiakentus	
-

2. Olen saanut ekotukikoulutuksen:

- Keväällä 2006
- Syksyllä 2006
- Keväällä 2007
- Syksyllä 2007
- Keväällä 2008

EKOTUKITOIMINNAN KÄSIKIRJA ”TYÖPAIKAN EKOARKI JA KUINKA SE TEHDÄÄN”

3. Kuinka tyytyväinen olet Ekotukitoiminnan käsikirjan ”Työpaikan ekoarki ja kuinka se tehdään” sisältöön?

- Erittäin tyytyväinen   Melko tyytyväinen   En osaa sanoa   Melko tyytymätön
 Erittäin tyytymätön

4. Kuinka paljon olet hyödyntänyt Ekotukitoiminnan käsikirjaa toiminnassasi?

- Erittäin paljon   Melko paljon   Melko vähän   En lainkaan

5. Miten olet hyödyntänyt Ekotukitoiminnan käsikirjaa toiminnassasi?

---

6. Ekotukitoiminnan Käsikirjan kehittämisehdotuksia:

EKOTUKITOIMINNAN INTRANET-SIVUT

7. Kuinka tyytyväinen olet ekotukitoiminnan Intranet-sivuihin?

- Erittäin tyytyväinen Melko tyytyväinen En osaa sanoa Melko tyytymätön
 Erittäin Tyytymätön

8. Kuinka paljon olet hyödyntänyt Ekotukitoiminnan Intranet-sivuja?

- Erittäin paljon Melko paljon Melko vähän En lainkaan

9. Kuinka paljon olet hyödyntänyt intranet-sivuilta olevia linkkejä?

- Erittäin paljon Melko paljon Melko vähän En lainkaan

10. Kuinka paljon olet hyödyntänyt intranet-sivuilta saatavia ekotukikoulutuksen materiaaleja?

- Erittäin paljon Melko paljon Melko vähän En lainkaan

11. Minkälaisissa tilanteissa olet hyödyntänyt ekotukitoiminnan intranet-sivujen materiaaleja?

---

12. Ekotukitoiminnan Intranet-sivujen kehittämisehdotuksia:

EKOTUKITOIMINNAN KUUKAUSIKIRJE

13. Kuinka usein luet Ekotukitoiminnan kuukausikirjettä?

- Säännöllisesti Välillä En lainkaan

14. Kuinka paljon kuukausikirjeestä on ollut sinulle hyötyä?

- Erittäin paljon Melko paljon En osaa sanoa Melko vähän Ei lainkaan

15. Miten olet hyödyntänyt kuukausikirjettä?

---

16. Kuukausikirjeen kehittämisehdotuksia:

TOIMINTAOHJEET

17. Mitä ekotukitoiminnan intranet-sivuilta löytyviä toimintaohjelmakkeita olet hyödyntänyt toiminnassasi?

- Toimintaohjetta hankintoihin
- Toimintaohjetta energiansäästöön
- Toimintaohjetta paperinsäästöön
- Toimintaohjetta jätteen synnynehkäisyyden ja kierrätykseen
- Toimintaohjetta ekologiseen työmatkaliikkumiseen
- En mitään

18. Jos olet hyödyntänyt jotain/joitain toimintaohjelmakkeita, niin kuinka paljon se/ne toimivat apua toimintaasi?

- Erittäin paljon   Melko paljon   En osaa sanoa   Melko vähän   Ei lainkaan

19. Toimintaohjelmakkeiden kehittämisehdotuksia:

VERKOSTOITUMINEN

20. Oletko ollut yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin?

Kyllä   En

21. Kuinka usein olet ollut yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin?

- Päivittäin
- Useamman kerran viikossa
- Kerran viikossa
- Useamman kerran kuussa
- Kerran kuussa
- Jokin muu, mikä?

22. Missä asioissa olet ollut yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin?

- Vaihtanut kokemuksia
- Pyytänyt käytännön apua (neuvoja, materiaalia tms.)
- Antanut itse apua
- Jokin muu, mikä?

23. Mistä muualta olet saanut tukea ekotukitoimintaan?

- Virastoni ympäristöasiantuntijalta
- Jonkin muun kaupungin viraston ympäristöasiantuntijalta
- Joltain muulta kaupungin ulkopuoliselta asiantuntijalta
- Etsimällä itse tietoa
- Käynyt ympäristöaiheisiin liittyvissä koulutuksissa (ei ekotukikoulutukset)
- Käynyt ympäristöaiheisiin liittyvissä seminaareissa
- En mistään
- Muualta, mistä? _____

24. Miten ekotukihenkilöiden verkostoituminen auttaisi sinua?

_____

UUDET TUKITOIMINNOT

Ekotukitoimintaan on suunnitteilla uusia tukimuotoja, merkitse kuinka hyödyllisinä koet ne:

25. Konsultoivat työpaikkakäynnit

- Erittäin hyödyllisinä Melko hyödyllisinä Melko hyödyttöminä
- Erittäin hyödyttöminä En osaa sanoa

26. Opintovierailut toisiin työpaikkoihin

- Erittäin hyödyllisinä Melko hyödyllisinä Melko hyödyttöminä
- Erittäin hyödyttöminä En osaa sanoa

27. Toimintasuunnitelmamalli

- Erittäin hyödyllisinä Melko hyödyllisinä Melko hyödyttöminä
- Erittäin hyödyttöminä En osaa sanoa

28. Parhaat käytännöt - tietopankki

- Erittäin hyödyllisinä Melko hyödyllisinä Melko hyödyttöminä
- Erittäin hyödyttöminä En osaa sanoa

29. Virtuaalinen ekotoimisto

- Erittäin hyödyllisinä Melko hyödyllisinä Melko hyödyttöminä
 Erittäin hyödyttöminä En osaa sanoa

30. Ekotukitoiminnan taloudellisten ja ympäristöllisten vaikutusten arviointi

- Erittäin hyödyllisinä Melko hyödyllisinä Melko hyödyttöminä
 Erittäin hyödyttöminä En osaa sanoa

31. Millaista muuta lisätukea tarvitset ekotukitoimintaasi?

Kiitos vastauksistasi!!!

Kyselyn vastausten frekvenssitaulukot

Virastosi?

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti
Arbis	0	0,0 %
Hallintokeskus	0	0,0 %
Hankintakeskus	1	0,8 %
Metropolia	1	0,8 %
Helsingin kaupungin liikenne- laitos HKL	0	0,0 %
Helsingin Satama	0	0,0 %
Helsingin Tukkutori	0	0,0 %
Helsingin Vesi	1	0,8 %
Henkilöstökeskus	0	0,0 %
Kaupungin kirjasto	3	2,4 %
Kaupungin taidemuseo	1	0,8 %
Kaupunkisuunnitteluvirasto	0	0,0 %
Kiinteistövirasto	3	2,4 %
Kulttuuriasiainkeskus	1	0,8 %
Liikuntavirasto	3	2,4 %
Nuorisoasiankeskus	3	2,4 %
Opetusvirasto	36	28,4 %
Palmia	6	4,7 %
Rakennusvirasto	6	4,7 %
Rakennusvalvontavirasto	1	0,8 %
Sosiaalivirasto	19	15,0 %
Talous- ja suunnittelukeskus	0	0,0 %
Terveyskeskus	39	30,7 %
Tietokeskus	0	0,0 %
Suomenkielinen työväenopisto	0	0,0 %
Ympäristökeskus	2	1,6 %
Jokin muu, mikä Hammashoitola	1	0,8 %
Yhteensä	127	100,0 %

Milloin olet saanut ekotukikoulutuksen?

Vastaus	Lukumäärä	%	% Vastauksista
Keväällä 2006	25	19,7 %	20,7 %
Syksyllä 2006	11	8,7 %	9,1 %
Keväällä 2007	22	17,3 %	18,2 %
Syksyllä 2007	37	29,1 %	30,6 %
Keväällä 2008	26	20,5 %	21,5 %
Yhteensä	121	95,3 %	100,0 %
Puuttuvat	6	4,7 %	
Yhteensä	127	100,0 %	

Kuinka tyytyväinen olet ekotukitoiminnan käsikirjan "Työpaikan ekoarki ja kuinka se tehdään" sisältöön?

Vastaus	Lukumäärä	%	% Vastauksista
Erittäin tyytyväinen	17	13,4 %	13,9 %
Melko tyytyväinen	55	43,3 %	45,1 %
En osaa sanoa	47	37,0 %	38,5 %
Melko tyytymätön	3	2,4 %	2,5 %
Erittäin tyytymätön	0	0,0 %	0,0 %
Yhteensä	122	96,1 %	100,0 %
Puuttuvat	5	3,9 %	
Yhteensä	127	100,0 %	

Kuinka paljon olet hyödyntänyt Ekotukitoiminnan käsikirjaa toiminnassasi?

Vastaus	Lukumäärä	%	% Vastauksista
Erittäin paljon	2	1,6 %	1,6 %
Melko paljon	17	13,4 %	13,8 %
Melko vähän	73	57,5 %	59,4 %
En lainkaan	31	24,4 %	25,2 %
Yhteensä	123	96,9 %	100,0 %
Puuttuvat	4	3,1 %	
Yhteensä	127	100,0 %	

Kuinka tyytyväinen olet ekotukitoiminnan intranet-sivuihin?

Vastaus	Lukumäärä	%	% Vastauksista
Erittäin tyytyväinen	23	18,1 %	18,4 %
Melko tyytyväinen	71	55,9 %	56,8 %
En osaa sanoa	29	22,8 %	23,2 %
Melko tyytymätön	2	1,6 %	1,6 %
Erittäin tyytymätön	0	0,0 %	0,0 %
Yhteensä	125	98,4 %	100,0 %
Puuttuvat	2	1,6 %	
Yhteensä	127	100,0 %	

Kuinka paljon olet hyödyntänyt ekotukitoiminnan intranet-sivuja?

Vastaus	Lukumäärä	%	% Vastauksista
Erittäin paljon	2	1,6 %	1,6 %
Melko paljon	40	31,5 %	32,0 %
Melko vähän	63	49,6 %	50,4 %
En lainkaan	20	15,7 %	16,0 %
Yhteensä	125	98,4 %	100,0 %
Puuttuvat	2	1,6 %	
Yhteensä	127	100,0 %	

Kuinka paljon olet hyödyntänyt intranet-sivuilla olevia linkkejä?

Vastaus	Lukumäärä	%	% Vastauksista
Erittäin paljon	4	3,1 %	3,2 %
Melko paljon	37	29,1 %	29,8 %
Melko vähän	64	50,4 %	51,6 %
En lainkaan	19	15,0 %	15,3 %
Yhteensä	124	97,6 %	100,0 %
Puuttuvat	3	2,4 %	
Yhteensä	127	100,0 %	

Kuinka paljon olet hyödyntänyt intranet-sivuilta saatavia ekotukikoulutuksen materiaaleja?

Vastaus	Lukumäärä	%	% Vastauksista
Erittäin paljon	4	3,1 %	3,2 %
Melko paljon	21	16,5 %	16,9 %
Melko vähän	75	59,1 %	60,5 %
En lainkaan	24	18,9 %	19,4 %
Yhteensä	124	97,6 %	100,0 %
Puuttuvat	3	2,4 %	
Yhteensä	127	100,0 %	

Kuinka usein luet Ekotukitoiminnan kuukausikirjettä?

Vastaus	Lukumäärä	%	% Vastauksista
Säännöllisesti joka kuukausi	106	83,5 %	84,1 %
Välillä	20	15,7 %	15,9 %
En koskaan	0	0,0 %	0,0 %
Yhteensä	126	99,2 %	100,0 %
Puuttuvat	1	0,8 %	
Yhteensä	127	100,0 %	

Kuinka paljon kuukausikirjeestä on ollut sinulle hyötyä?

Vastaus	Lukumäärä	%	% Vastauksista
Erittäin paljon	11	8,7 %	8,9 %
Melko paljon	51	40,2 %	41,1 %
En osaa sanoa	26	20,5 %	21,0 %
Melko vähän	33	26,0 %	26,6 %
Ei lainkaan	3	2,4 %	2,4 %
Yhteensä	124	97,6 %	100,0 %
Puuttuvat	3	2,4 %	
Yhteensä	127	100,0 %	

Mitä ekotukitoiminnan intranet-sivuilta löytyviä toimintaohjelomakkeita olet hyödyntänyt toiminnassasi?

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti
Toimintaohjeita hankintoihin	26	20,8 %
Toimintaohjeita energiansäästöön	54	43,2 %
Toimintaohjeita paperin säästöön	76	60,8 %
Toimintaohjeita jätteen synnynekkäisyyden ja lajitteluun	65	52,0 %
Toimintaohjeita ekologiseen työmatkaliikkumiseen	29	23,2 %
En mitään	32	25,6 %

Jos olet hyödyntänyt jotain/joitain toimintaohjelomakkeita, niin kuinka paljon se/ne toivat apua toimintaasi?

Vastaus	Lukumäärä	%	% Vastauksista
Erittäin paljon	7	5,5 %	7,5 %
Melko paljon	37	29,1 %	39,8 %
En osaa sanoa	31	24,4 %	33,3 %
Melko vähän	18	14,2 %	19,4 %
Ei lainkaan	0	0,0 %	0,0 %
Yhteensä	93	73,2 %	100,0 %
Puuttuvat	34	26,8 %	
Yhteensä	127	100,0 %	

Oletko ollut yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin?

Vastaus	Lukumäärä	%	% Vastauksista
Kyllä	74	58,3 %	58,7 %
En	52	40,9 %	41,3 %
Yhteensä	126	99,2 %	100,0 %
Puuttuvat	1	0,8 %	
Yhteensä	127	100,0 %	

Kuinka usein olet ollut yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin?

Vastaus	Lukumäärä	%	% Vastauksista
Päivittäin	1	1,4 %	1,3 %
Useamman kerran viikossa	5	6,8 %	6,7 %
Kerran viikossa	4	5,4 %	5,3 %
Useamman kerran kuussa	9	12,2 %	12,0 %
Kerran kuussa	22	29,7 %	30,7 %
Jokin muu, mikä	32	43,2 %	44,0 %
Yhteensä	73	98,6 %	100,0 %
Puuttuvat	1	1,4 %	
Yhteensä	74	100,0 %	

Missä asioissa olet ollut yhteydessä muihin ekotukihenkilöihin?

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti
Vaihtanut kokemuksia	55	74,3 %
Pyytänyt käytännön apua (neuvoja, materiaalia tms.)	36	48,7 %
Antanut itse apua	24	32,4 %
Jokin muu, mikä	9	12,2 %

Mistä muualta olet saanut tukea ekotukitoimintaan?

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti
Virastoni ympäristöasiantuntijalta	31	24,8 %
Jonkin muun kaupungin viraston ympäristöasiantuntijalta	13	10,4 %
Joltain muulta kaupungin ulkopuoliselta asiantuntijalta	19	15,2 %
Etsimällä tietoa itse	100	80,0 %
Käymällä ympäristöasioihin liittyvissä koulutuksissa (muu kuin ekotukikoulutus)	34	27,2 %
Käymällä ympäristöasioihin liittyvissä seminaareissa	17	13,6 %
En mistään	8	6,4 %
Muulta, mistä?	17	13,6 %

Ekotukitoimintaan on suunnitteilla uusia tukimuotoja, merkitse kuinka hyödyllisinä koet ne:

Vastaus	Erittäin hyödyllinen		Melko hyödyllinen		Melko hyödytön		Erittäin hyödytön		En osaa sanoa	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Konsultoivat työpaikkakäynnit	63	50,0 %	46	36,5 %	10	7,9 %	0	0,0 %	7	5,6 %
Opintovierailut toisiin työpaikkoihin	48	38,1 %	67	53,2 %	6	4,8 %	0	0,0 %	5	4,0 %
Toimintasuunnitelmalli	43	34,4 %	54	43,2 %	10	8,0 %	0	0,0 %	18	14,4 %
Parhaat käytännöt - tietopankki	69	55,2 %	41	32,8 %	4	3,2 %	0	0,0 %	11	8,8 %
Virtuaalinen ekotoimisto	24	19,2 %	44	35,2 %	24	19,2 %	1	0,8 %	32	25,6 %
Ekotukitoiminnan taloudellisten ja ympäristöllisten vaikutusten arviointi	62	50,8 %	39	32,0 %	6	4,9 %	0	0,0 %	15	12,3 %

TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. Toiminnan aloittaminen
  - Nimeäminen ekotukihenkilöksi
  - Vastarinta / muut vaikeudet
  - Tuki
  - Toimintasuunnitelma
  - Aikaansaadut muutokset

2. Toiminnan tukeminen
  - Käsikirja
  - Kuukausikirje
  - Intranet-sivut
  - Toimintaohjelomakkeet
  - Milloin eniten tarvinnut tukea / Milloin vähiten
  - Tuen tarpeen määrä toiminnan jatkuessa
  - Johdon tuki

3. Uusien tukimuotojen tarve
  - Minkälaista tukimuotoa kaipaa juuri nyt
  - Minkälaisia tukimuotoja olisi muuten hyvä olla
  - Miten niitä tulisi toteuttaa
  - Jatkokoulutus

4. Verkostoituminen
  - Yhteydenpito muihin ekotukihenkilöihin
  - Miksi / Miksi ei
  - Miten tulisi tukea verkostoitumista

	<p>WWF:n Green Office</p> <p>Ilmastonmuutoksen hillitseminen Luonnonvarojen säästäminen Toimistojen ekotehokkuuden kehittäminen Työntekijöiden ympäristötietoisuuden lisääminen ja kestävien elämäntapojen edistäminen Energiasäästön ja uusiutuvien energiälähteiden käytön edistäminen (WWF 2009.)</p>	<p>Kirkon ympäristödiplomi</p> <p>Sitouttaa ympäristöasiat osaksi seurakunnan normaalia toimintaa (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2008). Auttaa seurakuntaa kantamaan ympäristöasioita ja kehittämään toimintaansa (Sipiläinen 2009).</p>	<p>Jyväskylän kaupungin ympäristöasioiden hallintajärjestelmä</p> <p>Muun muassa</p> <p>Vähentää jatkuvasti maahan, veteen ja ilmaan johtuvia päästöjä sekä melua ja muuta ympäristökuormitusta Varmistaa kaupungin osalta, että hankintojen, kuljetuksen, tuotannon ja kierrätyksen aines- ja energiakierrot ovat ekonomisissa ja ekologisissa mielessä kestäviä. Kehittää jatkuvasti henkilöstön tietoisuutta ympäristöasioissa ja harjoittaa ympäristönäkökohtia koskevaa tiedotusta, neuvontaa ja kasvatusia Edellyttää ympäristövuosiluista käytävyyksiä sisöstyömittään ja sitoutuu ylläpitämään ja jatkuvasti kehittämään ympäristöasioiden hallintajärjestelmää (Jyväskylän kaupunki 2009c.)</p>	<p>Heltingin kaupungin nuorisosiainkeskuksen kestävä kehityksen ohjelma</p> <p>Vähentää luonnonvarojen kulutusta ja nuorisosiainkeskuksen toiminnasta aiheutuvaa ympäristön kuormitusta Tukea helsinkiläisten nuorten ympäristövuosiluista elämäntapaa (Kajaluoto 2004.)</p>	<p>Ekotukitoiminta</p> <p>Ympäristötietoisuuden ja - vastuullisen toiminnan edistäminen työpaikoilla Ympäristönäkökulman huomiointinen kaikessa kaupungin toiminnassa Kaupungin arkkikäytäntöjen ja palveluiden muuautuminen ympäristövuosiluiksi Säästää luonnonvaroja (Sarkkinen 2007.)</p>
<p>Tavoitteet</p>					
<p>Miten tehdään</p>	<p>Organisaatioon tulee nimetä Green Office -vastaava Tehdä käytännönläheinen ympäristöohjelma Kouluttaa henkilöitä Green Officeen toimintamalleista Säästää energiaa ja samalla vähentää hiilidioksidipäästöjä Lajitella ja kierrättää jätteet paikallisten jätehuoltomääräysten mukaan Järjestää tavoitteiden toteutumisen seuranta välisemillaan indikaattoreilla Hoitaa vuosittainen raportointi WWF:lle Ilmastokasurin välityksellä Pyrkiä ympäristöasioiden jatkuvaan parantamiseen (WWF 2008a.) Toimintatarkastus, jolla kontrolloidaan jatkuvaa parantamista ja Green Office-tavoitteiden noudattamista, suoritetaan joka kolmas vuosi Liittymä maksetaan vuosimaksu ja tarkastuksen läpäisytään organisaatio saa Green Office-merkin käyttöoikeuden ja maksaa ensimmäisen vuosimaksun (WWF 2008b.)</p>	<p>Kirkkoneuvosto päättää diplomin hakemisesta ja antaa päätöksen tiedoksi tuomiokapitulille Seurakunta asettaa ympäristötyöryhmän tai ympäristövastavan ympäristödiplomin hakemisen valmisteluun Tehdään sisäinen ympäristökatselmus, jossa karotetaan seurakunnan kaikkien toimintojen ympäristövaikutukset Laaditaan ympäristöohjelma katselmuksen pohjalta Johdon sitoutuminen ja ympäristövaastavan nimeäminen - johto sitoutuu ympäristöohjelmaan sen hyväksytään, ympäristövaastava seuraa ohjelman tavoitteiden toteutumista Henkilökunnan koulutus - ympäristövaastava kouluttaa henkilökuntaa ympäristöjärjestelmästä, sen periaatteista ja opettaa työntekijöitä tunnistamaan oman työnsä ympäristövaikutukset Auditointi (ulkoinen ympäristökatselmus) - auditoinnista saatava todistus liitetään ympäristödiplominhakemukseen Kirkkohallitus myöntää diplomin seurakunnalle ja se on voimassa neljä vuotta (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2008.)</p>	<p>Kaupungin kaikki virastot laativat itselleen omat ympäristöjärjestelmät ja niihin sisältyvät ympäristöasioiden hallintaohjelmat sekä ympäristökäsikirjat Käsikirjan laati yksikön ympäristötyöryhmä ja sen hyväksyy yksikön johtoryhmä ja johtaja, jotka myös ovat vastuussa ympäristöjärjestelmästä (Sauko 2009.) Johto turvaa ympäristöjärjestelmän toimivuuden yksikössään, nimeää ympäristötyöryhmän ja asetteuttujen tavoitteiden toteutumista sekä niiden seurannasta ja raportoinnista (Jyväskylän kaupunki 2003, 2). Ympäristöjärjestelmää koordinoidaan ja kehitetään kaupungin ympäristötoimen vastuualueelta ympäristöasiainantuntijain toimesta Ympäristöasiainantuntijain apuna on kaupungin ympäristötyöryhmä, jonka puheenjohtajana toimii ympäristöjohtaja Myös yksiköihin nimetyt ympäristötyöryhmä (45 hlö) ja heidän organisaatioissaan alemmalla tasolla toimivat ympäristövuosiluhenkilöt (n. 200 hlö) ovat ympäristöasiainantuntijain apuna ympäristöjärjestelmää kehittämässä ja toteuttamassa. Ympäristöasiainantuntija vastaa myös ympäristötyöryhmähenkilöille ja ympäristövuosiluhenkilöille suuntauksista ympäristöpäivistä, jota toteutetaan kaksi kertaa vuodessa. (Sauko 2009.) Ympäristöasioiden hallintajärjestelmästä julkaistaan vuosittain kertomus osana kaupungin vuosikertomusta (Jyväskylän kaupunki 2009).</p>	<p>Kaikkien nuorisotalojen on noudatettava kestävä kehityksen ohjelmaa perustasolla Kestävä kehityksen ohjelman toimintaohjeista kukin nuorisotalo voi itse päättää minkä tason kestävä kehityksen ohjelmasta ne haluavat saavuttaa Halutun tason saavuttamiseen vaadittavat toimenpiteet käyvät ilmi kestävä kehityksen ohjelman toimintaohjeista Ohjelman toteutumista seurataan vuosittain tehtävien tarkastuksen avulla. Tasotarkastuksista kootaan vuosittain nuorisosiainkeskuksen ympäristökatsaus. Osa tarkastuslomakkeiden tiedoista toimitetaan vuosittain ympäristökeskukseen kaupungin ympäristötoimintapäätöstä varten. (Kajaluoto 2004.)</p>	<p>Nimetty ekotukihenkiö käy 2,5 päiväisen ekotukikoulutuksen. Kahden ensimmäisen koulutuspäivän jälkeen ekotukihenkiölle annetaan tehtäväksi tarkastaa oman yksikönsä päiväisen ekotukikoulutuksen. Ohjelman ensimmäisen koulutuspäivän raportoida kartoituksen tuloksista ja tulevan toiminnan suunnitelmassa 1-2 kuukauden päästä pidettävässä puolenpäivän yhteenvetotilaisuudessa.</p>

	<p>WWF:n Green Office</p> <p>Organisaatioon nimetään Green Office-vastaava. Jos organisaation henkilösenssit eivät riitä Green Office-järjestelmän rakentamiseksi käytännön tasolla, voi WWF:n asiantuntija tulla apuun erillisellä sopimuksella (WWF- 2007b).</p>	<p>Kirkon ympäristödiplomi</p> <p>Seurakunnan ympäristötyöryhmä (alle 4 000 jäsenen seurakunnissa riittää nimetty ympäristövastaava) (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2008).</p>	<p>Jyväskylän kaupungin ympäristöasioiden hallintajärjestelmä</p> <p>Virastoissa ja liikelaitoksissa ympäristötyöryhmät ja ympäristöyhdyskunnat, joiden organisaatioissa alemmalla tasolla vielä ympäristövastaavaa</p>	<p>Helsingin kaupungin nuorisosaainkeskuksen kestävä kehityksen ohjelma</p> <p>Yksi kestävä kehityksen yhdyskuntali eli ekokuhenkilö / toimipaikka tai keke-ryhmä / yksikkö (2-5 nuorisotaloa) (Kajaluoto 2004).</p>	<p>Ekotukitoiminta</p> <p>Virastoihin koulutetaan yksi ekokuhenkilö noin 100 työntekijää kohden, jotka voivat virastoissa muodostaa laajempia yhteenliittyviä ja verkostoja. Lisäksi virastoissa on ympäristöasiantuntijoita, joiden kanssa ekokuhenkilöt tekevät yhteistyötä.</p>
<p>Henkilöresurssit</p>	<p>GREEN OFFICE -VASTAAVA</p> <p>Koordinoi organisaation Green Office-tiimiä ja vastaa siitä, että järjestelmää toteutetaan organisaatioissa (Julkunen 2009).</p> <p>Huolehtii indikaattoritietojen raportoinnista: Ilmastolaskuri-palvelun vuosittain huhtikuun loppuun mennessä Toimittaa vuosittain raportoinnin yhteydessä päivitetyn ympäristöohjelman sähköpostitse WWF:ään (WWF- 2008b)</p>	<p>YMPÄRISTÖVASTAAVA</p> <p>Kouluttaa henkilökuntaa ympäristöasioissa yhteistyössä koulutuksesta vastaavien kanssa</p> <p>Seurata ympäristöohjelman toteutumista ja päivittää sitä</p> <p>Tehdä seurakunnan oma ympäristökatselmus diploma haettaessa tai uusittessa</p> <p>Tiedottaa ympäristöasioista henkilöstölle ja seurakuntalaisille yhteistyössä tiedotuksesta vastaavien kanssa</p> <p>Tehdä yhteistyötä ympäristötyötä tekevien viranomaisten ja yhdistysten kanssa</p> <p>Seurata ympäristölainsäädännön muutoksia</p> <p>Puuttua ympäristöepäkohtiin omassa seurakunnassa ja tehdä aloitteita</p> <p>Keittää omaa ympäristöosaamistaan (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2008.)</p>	<p>Ympäristöasioiden hallintajärjestelmä</p> <p>Laatii ympäristökäsikirjan (Saukko 2009).</p> <p>YMPÄRISTÖTYÖRYHMÄ</p> <p>Koordinoi ja tiedottaa ympäristöjärjestelmistä omassa virastossaan</p> <p>Tiedottaa asioista myös virastostaan ulospäin</p> <p>Osallistuu vuosittain ympäristöpäivään</p> <p>YKSIKÖN YMPÄRISTÖVASTAAVA</p> <p>Koordinoi ja tiedottaa ympäristöjärjestelmistä omassa yksikössään</p> <p>Tiedottaa asioista myös yksiköstään ulospäin</p> <p>Osallistuu vuosittain ympäristöpäivään (Jyväskylän tilipalvelu 2007, 19.)</p>	<p>EKOTUKIHKILÖ (ent.keke-yhdyskuntali)</p> <p>Huolehtii vuosittaisen tarkastuksen tekemisestä (toivottavaa on, että tarkastus tehdään yhdessä koko työyhteisön voimin ja mukana voi olla myös nuoria)</p> <p>Huolehtii nuorisotalon lajitellun toimivuudesta (Vastuun tulee työyhteisössä olla kuitenkin jaettu, ettei kaikkien lajiteltujen jätteiden kuljettaminen jää yhdyskuntaliolle)</p> <p>Tuo kestävä kehityksen näkökulmaa esiin työyhteisöpalaverissa esimerkiksi hankintoja, energiansäästöä, tapahtumia tai toimintaa suunniteltaessa</p> <p>Osallistuu koulutuksiin mahdollisuuksien mukaan</p> <p>Välittää tietoa kestävä kehityksen asioista työyhteisölle (Kajaluoto 2004.)</p>	<p>EKOTUKIHKILÖ</p> <p>Koulutuu oman työyhteisön ympäristöasioiden tuntiiksi</p> <p>Opastaa ja motivoi työntovereita</p> <p>Tekee yhteistyötä toisten ekokuhenkilöiden, ympäristövastaavan ja -asiantuntijoiden kanssa</p> <p>Keittää ja vie eteenpäin käytännön ratkaisuja</p> <p>Osallistuu työyhteisön ympäristövoittojen asettamiseen (Sarkkinen 2007.)</p>
<p>Henkilön toimintakuva</p>	<p>Neuvontaa ympäristöjärjestelmän rakentamiseen ja kehittämiseen</p> <p>Säännölliset ympäristöjärjestelmän arvioinnit</p> <p>Verkostotaapaamiset 2-3 kertaa vuodessa</p> <p>Arviointiomake lähtötilanteen kartoittamiseen</p> <p>Ympäristöohjelmaesimerkki</p> <p>Ilmastolaskuri-raportointityökalu</p> <p>Excel-taulukko indikaattoritietojen koostamiseksi ilmastolaskuria varten</p> <p>GOnet</p> <p>Green Office- vinkit noin 20 kertaa vuodessa</p> <p>Green Office -diplomi</p> <p>Green Office -merkin käyttöoikeus (WWF- 2007b.)</p>	<p>Ympäristöasioiden hallintajärjestelmä</p> <p>Ympäristöasiainkäsikirja, joka koordinoi ja kehittää järjestelmää sekä konsultoi sisäisesti käsikirjojen kokoamista</p> <p>Vuosittaiset ympäristöpäivät ympäristöyhdyskuntaliille ja -vastaaville</p> <p>Ohjeistettu sisäilma- ja käsikirjalle (Saukko 2009.)</p>	<p>Eriaiset koulutustilaisuudet (suunnitellaan aina vuosittaisen keke-arvioinnin tulosten sekä saadun palautteen ja esittelyjen toiveiden pohjalta)</p> <p>Erilaisia materiaaleja (lähistöpeili-työkirja, on saatavna minne symny-pei- ja ympäristökasvatuksen kukka-malli)</p> <p>Kinjalinen materiaali</p> <p>Ympäristökasvatustoiminnan tukemiseen (hankitti yhteisillä rahoilla toimipaikkoihin)</p> <p>Nuorisotalojen taloudellinen tukeminen ympäristötyössä (toolella pientä)</p> <p>Nuorisosaainkeskuksen kestävä kehityksen koordinaattorin vierailut toimipaikoissa (Kajaluoto 2009b.)</p>	<p>Käsikirja</p> <p>Intranet-sivut</p> <p>Kuukausikirje</p> <p>Toimintaohjelmat</p> <p>Pyynnöstä annetaan neuvontaa ja toteutetaan vierailukäyntejä</p>	
<p>Tukipalvelut</p>					